

Дніпропетровське обласне управління
лісового та мисливського господарства

Зелене майбутнє Дніпропетровщини в
надійних руках!

Наша адреса: м. Дніпропетровськ,
вул. Набережна Перемоги, 38

Телефон приймальні: (056) 726-21-75
dnoulg_ohorona@dp.ukrtel.net Факс 726-71-75

«ПЕРША МІСЬКДРУКАРНЯ»

вул. Степового Фронту, 11-а, м. Павлоград, Україна, 51400
Тел.: + 380 5632 61909, 61458, e-mail: reklama@tn-express.dp.ua

ПОЛІГРАФІЧНІ ПОСЛУГИ:

ДРУК ПОЛІГРАФІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ
(газети, журнали, книги, бланки, афіші, візитки).

ПАЛІТУРНІ ПОСЛУГИ - книги, брошури,
дипломні курсові роботи.

ЗАВЖДИ У ПРОДАЖУ:

бланки, канцтовари,
щоденники, блокноти,
розрахункові книжки
з комунальних платежів.

ЕФЕКТИВНА РЕКЛАМА У ГАЗЕТАХ:

ТН ЕКСПРЕС
ОБЛАСНА РЕКЛАМНО-ІНФОРМАЦІЙНА ГАЗЕТА

**Безкоштовні
оголошення**

Планета TV

ВІДДІЛ РЕКЛАМИ: т. + 380 5632 63829, 60377,
www.tn-express.dp.ua, e-mail: reklama@tn-express.dp.ua

ЖУРНАЛ ВИЗНАНО ПЕРЕМОЖЦЕМ КОНКУРСУ «СВІТОЧ ПРИДНІПРОВ'Я»

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЩОМІСЯЧНИК

ВИХОДИТЬ З ЛИПНЯ 1991 р.

БОРИСТЕН

2012 рік

№ 12 (258)

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ, ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ
ТА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЩОМІСЯЧНИК

**З Новим 2013 роком
та Різдвом Христовим!**

ЗМІСТ

ВІРШІ.....	2
О. ВІЛКУЛ: «ЗАВДЯКИ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ ПІЛОТНОГО ПРОЕКТУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФОНДУ ОСВІТИ ДЕРЖЗАМОВЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ НА 2014 РІК БУДЕ СФОРМОВАНО ЗА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ МЕТОДИКОЮ З УРАХУВАННЯМ РЕАЛЬНИХ ПОТРЕБ РИНКУ ПРАЦІ».....	1

ІНФ. ДНУ «УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ БАЛ В ДНУ: СВЯТО ПОЧЕСНИХ НАГОРОД».....	2
ДАРИНА БУТКО, «ТЕХНОЛОГІЇ SOLIDWOKS ВПРОВАДЖЕНО У СФЕРУ ОСВІТИ НА БАЗІ НГУ».....	3
АЛЛА БАХМЕТЬЄВА, «ЄВРОПЕЙСЬКІ ЗАСАДИ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ».....	4
ГРУДНЕВІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.....	5
ВАЛЕНТИНА СЕРЕДНЯ, «ТУРБОТА ПРО ОБДІЛЕНИХ ДОЛЕЮ ДІТЕЙ».....	6
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ АГЕНТСТВО «КАР'ЄРНИЙ СТАРТ З ДНУ».....	7
ЛІДІЯ ВОЛОДИМИРІВНА ВОЗНЮК, «ГУМАНИСТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ШКІЛЬНИЦТВА».....	8
ІНФ. ДНУ, «ПЛІДНА СПІВПРАЦЯ ЗАСЛУГОВУЄ НА ПРОДОВЖЕННЯ».....	13
ІНФ. ДНУ, «ПОЕТИЧНИЙ ЗОРЕПАД АНДРІЯ МАЛИШКА».....	14
«ПРЕЗИДЕНТ СКУ ЄВГЕН ЧОПІЙ ЗУСТРІВСЯ З УКРАЇНЦЯМИ СТРАСБУРГА».....	14
ГОУН ОДА, «ВІЗИТІВКОЮ ПРОГРАМИ ФЕСТИВАЛЮ СТАВ ДЕВІЗ «ХОЧУ, МОЖУ, ДІЮ».....	15
ЛІЛІЯ СТЕБЛИНА, ВІРШІ.....	16
ІРИНА ГОЛУБ, «МЕРЕФО-ХЕРСОНСЬКИЙ МІСТ ЧЕРЕЗ ДНІПРО».....	17
М. ЛОБАС, «НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕРОБСТВА».....	18
С. АНТОНЕЦЬ, «ЯКИЙ КОРИНЬ, ТАКИЙ ПАГІН».....	20
ДАРИНА БУТКО, «В НГУ ОБГОВОРЮВАЛИ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЇ».....	21
ІАЦ НГУ, «СТУДЕНТИ КАФЕДРИ ЕОТ НГУ НАДІЙНО ЗАХИСТЯТЬ ІНФОРМАЦІЮ В КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖАХ».....	21
ВАЛЕНТИНА ШАБЕТЯ, «ГЕНІЙ З БЕРЕГІВ ВІЛЬШАНКИ».....	22
Л. ЯКОБЧУК, Л. ХМЕЛЬКОВСЬКИЙ «ПРО БІБЛІЮ».....	25
В. РУДЬ, «ПЛЮС ОДИН».....	26
Ф. СУХОНИС, «ЗАХІДНА УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА І ГРУДНЕВИЙ РЕФЕРЕНДУМ В 1991 РОЦІ».....	30
«ВОНИ БОРОЛИСЯ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ».....	31
В. МИРОНЧУК, «БАТЬКІВСЬКА ЗЕМЛЯ».....	32
Ф. СУХОНИС «УКРАЇНЕЦЬ ЯКИЙ НЕ ЗАХОТІВ БУТИ КОМФОРМІСТОМ».....	33
ІАЦ НГУ, «960 УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ПРОЙШЛИ ПЕРЕНАВЧАННЯ ЗА ПІДТРИМКИ НАТО».....	33
Ф. СУХОНИС, «ВІД НЬЮ-ЙОРКУ ДО ШТАТУ САМОТНОЇ ЗІРКИ».....	34
УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР «ГРУДЕНЬ».....	35
КАЗКА «КОЗА-ДЕРЕЗА».....	36
КОЛЬРОВА ВСТАВКА, КРАЩІ СТРАВИ УКР. КУХНІ, РЕКЛАМА.....	3-4
СТОП. ОБКЛАДКИ	

Олександр ВІЛКУЛ:

«Завдяки реалізації на Дніпропетровщині пілотного проекту Європейського фонду освіти держзамовлення підготовки робітничих кадрів на 2014 рік буде сформовано за європейською методикою з урахуванням реальних потреб ринку праці.»

На Дніпропетровщині підбиті підсумки реалізації пілотного проекту Європейського фонду освіти щодо прогнозування потреб ринку праці та підвищення ефективності системи профтехосвіти. Про це сказав губернатор Олександр Вілкул після зустрічі з представниками Європейського фонду освіти (ЄФО). Наступний крок – це запровадження Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України відпрацьованої у Дніпропетровській області експертами Європейського фонду освіти методики прогнозування державного замовлення.

У заході також взяла участь заступник директора Європейського Фонду Освіти Шон Мендес, керівник програм Європейського фонду освіти в Україні Тімо Куусела, міжнародний експерт Європейського фонду освіти Володимир Гаськов, заступник голови облдержадміністрації Марія Пустова, а також начальники профільних управлінь облдержадміністрації.

«Реалізація напрацювань пілотного проекту Європейського фонду освіти є однією з ключових складових щодо підвищення конкурентоспроможності Дніпропетровщини. Завдяки йому держзамовлення підготовки робітничих кадрів на 2014 рік буде сформоване за європейською методикою, у якій будуть враховані реальні потреби ринку праці», – сказав Олександр Вілкул.

Дніпропетровська область є одним з провідних освітніх і наукових центрів України і Східної Європи. У регіоні реалізується комплексний інноваційний проект «Новий Дніпропетровщині – новий стандарт освіти», який отримав високу оцінку вітчизняних і міжнародних експертів. Мета цього проекту – адаптація освіти до реальних потреб ринку праці, створення ефективного ланцюжка «школа – ПТУ/ВНЗ – перше робоче місце», а також дієвої системи підвищення кваліфікації діючих працівників.

На підставі тих результатів, які досягнуті Дніпропетровською областю, в 2011 році Кабінетом Міністрів України Дніпропетровщину визначено пілотним регіоном для реалізації проекту Європейського фонду освіти з поліпшення системи профтехосвіти. Зазначений проект було реалізовано в регіоні протягом 2012 року.

З метою підготовки та відпрацювання методик оцінки структури робочих кадрів за професіями в регіоні було проведено опитування 378 підприємств та 130 професійних училищ. На підставі аналізу отриманих даних експерти Європейського фонду освіти представили пропозиції щодо вдосконалення системи підготовки робітничих кадрів регіону та методик прогнозування попиту підприємств області в робочих кадрах.

«Ми вдячні обласній владі та особисто губернатору Олександру Вілкулу за ту підтримку, яка надається Фонду в реалізації цього проекту. Цей проект дуже важливий не лише для Дніпропетровської області, а й для всієї України», – сказав Шон Мендес та додав: «Наш проект на Дніпропетровщині реалізується успішно. І основною передумовою цього є прогресивність регіону

та його постійний розвиток. Профтехосвіта – дуже важлива ланка. І ті результати, які ми вже маємо в вашій області в рамках проекту, демонструють, як на практиці наблизити професійно-технічну освіту до потреб ринку праці»

Шон Мендес також зазначив, що співпраця з регіоном буде продовжена і у 2013 році.

Обласна влада під керівництвом Олександра Вілкула в рамках соціального партнерства з бізнесом вибудовує систему прямої комунікації між навчальними закладами та підприємствами. Для цього в регіоні на базі ПТУ створюються центри нових технологій, в яких учні ПТУ отримують знання та навички роботи на сучасному обладнанні з використанням передових технологій виробництва. У цих центрах сконцентровані зусилля реального сектора економіки і провідних профтехучилищ. На сьогодні в регіоні вже функціонує 18 таких центрів. До кінця цього року планується відкриття ще одного. Цей досвід обласна влада поширює на всі вищі і профтехучилища нашого регіону.

Для забезпечення підприємств регіону професійними кадрами вже два роки проводяться «Ярмарки вакансій». Завдяки таким заходам випускники ПТУ та ВНЗ отримують можливість в безпосередньому діалозі з роботодавцем працевлаштуватися, а студенти старших курсів отримують можливість пройти стажування в провідних компаніях. Зокрема, в області за два з половиною роки за ініціативи губернатора Олександра Вілкула проведено 6 регіональних «Ярмарок вакансій», у яких взяли участь близько 100 професійно-технічних училищ та вищих навчальних закладів 1-4 рівнів акредитації. Головним управлінням освіти і науки облдержадміністрації розроблено графік проведення «Ярмарок вакансій» та «Днів Кар'єри» у кожному вищій регіоні/

Завдяки зазначеним заходам в області підвищується якість освіти та відбувається адаптація її до сучасних потреб ринку праці. Це передова європейська практика, що впроваджується в регіоні в рамках інноваційного проекту «Новий Дніпропетровщині – новий стандарт освіти».

На Дніпропетровщині функціонує потужна система професійно-технічної освіти з підготовки кадрів робітничих спеціальностей, в яку входить 270 ПТУ. З них 53% – це училища, в які вступають випускники 9 та 11 класів для здобуття основної спеціальності. Друга група ПТУ (47%) – це училища, в яких навчаються та підвищують свою кваліфікацію діючі робітники. В установах другого типу забезпечується стовідсоткове працевлаштування випускників. У таких ПТУ вже йде чітке формування замовлення на підставі реальних потреб підприємств, зокрема гірничо-металургійного комплексу.

На нараді було зазначено, що ключове завдання спільного проекту Європейського фонду освіти та Дніпропетровської облдержадміністрації адаптувати освіту в професійно-технічних закладах першої групи для підготовки та забезпечення першим робочим місцем їх випускників.

Університетський бал в ДНУ: свято почесних нагород

Яскравим загальноуніверситетським балом відзначив 94-ту річницю свого заснування Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Привітати Alma mater зі святом до Палацу студентів ДНУ прийшли студенти та співробітники університету.

Традиція проведення світського балу в ДНУ бере свій початок ще з далекого 1918 року. Саме тоді, з нагоди відкриття університету у Потьомкінському палаці (нині Палац студентів ДНУ) пройшов перший святковий бал. П'ять років тому цей звичай був успішно відновлений, тим паче, що творчих сил у Палаці вистачає, аби надати урочистостям відповідної форми.

Та чи не найбільше до знаменної події готувалися студенти університету, адже на кращих з них чекало кардинальне претворення. Цього вечора вони – дебютанти, і саме їм належало відкрити бал! Урочисто кружляючи у віденському вальсі, галантні кавалери та вишукані дами з перших хвилин занурили присутніх в атмосферу вишуканості, стилю та смаку й подарували можливість відчувати магічне повітря бальної феєрії.

Проте справжньою окрасою свята стало урочисте вшанування нової плеяди найуспішніших працівників університету. Власне, святкова церемонія вручення почесних дипломів та звань – це публічна вдячність керівництва університету за старанність та відданість тим сумлінним працівникам, які завжди відіграють визначну роль на всіх етапах поступу ДНУ. «13 років тому на засіданні Вченої ради ми вирішили відзначити професіоналів вищого ґатунку – заслужених професорів, наукових співробітників університету, – розповідає ректор ДНУ Микола Поляков. – За

певними умовами конкурсу у кожній номінації ми нагороджуємо вагомі здобутки кращих із них: буде це викладач, який блискуче читає лекції, використовуючи нові форми спілкування зі студентами, чи науковець, відомий своїми розробками далеко за межами України, чи просто скромний працівник, який навіть своєю часом непомітною працею приносить користь всьому університету. І для цього на нашому святі є вся атрибутика: дипломи, грамоти, медалі «За вірну службу ДНУ». А от обов'язки у нагороджених єдині – залишатися найкращими і своєю наполегливою повсякденною працею здобувати славу ДНУ», – наголосив ректор.

Так, почесних звань «Заслужений професор ДНУ ім. О.Гончара» цього року були удостоєні: завідувач кафедри мікробіології та вірусології А.І. Вінніков, завідувач кафедри теоретичної та прикладної механіки В.В. Лобода та завідувач кафедри теоретичної фізики В.В. Скалозуб, «Заслужений викладач ДНУ ім. О.Гончара» – доцент кафедри української мови Н.В. Левун, «Заслужений працівник ДНУ ім. О.Гончара» – провідний біолог ботанічного саду ДНУ С.Л. Герман та директор Наукової бібліотеки ДНУ С.В. Кубишкіна. «Сьогодні у мене надзвичайна подія, – говорить професор Альберт Іванович Вінніков. – Я прийшов до університету більше 40 років тому, коли у 1965 році став студентом біологічного факультету. Закінчивши його у

1970 році, одразу почав працювати. Працюю в Дніпропетровському національному університеті і донині, вважаю його головним успіхом та кращою частиною свого життя», – зізнається професор.

Свої перші нагороди у стінах рідної Alma mater отримали на вечорі й 24 кращі студенти університету. Усі вони стали стипендіатами Вченої ради ДНУ ім. О. Гончара. «Приємно, що мої успіхи належно оцінені, – відзначає студентка IV курсу економічного факультету Ольга Лящевська. – Адже це дуже важливо для кожної людини. Я перфекціоністка: з відзнакою закінчила школу, «на відмінно» навчаюсь протягом чотирьох років в університеті, тож і надалі бажаю працювати життям лише «на відмінно», – говорить дівчина.

Студент IV курсу фізико-технічного факультету Максим Руденко також зізнається, що персональна стипендія може стати гарним стимулом для молоді. «Якщо систематично навчатися, не лінуватися і робити все вчасно, можна встигати і спортом займатися, і стипендію отримувати, – переконаний хлопець. – Однак, хочу відзначити, що моя винагорода – не лише особиста заслуга, але й складна праця багатьох викладачів, які передавали мені свої величезні знання. Тому надзвичайно приємно, що наші спільні зусилля сьогодні в університеті, дійсно, цінуються», – підкреслює він.

Щасливу мить визнання кращих з великої університетської родини ДНУ розділили усі гості свята. А подарунком для винавчців урочистостей стала яскрава розважальна програма з неперевершеними шоу-номерами від обдарованих студентів та творчих колективів Палацу. Незабутні враження в гостей та учасників балу залишили і професійні майстер-класи з вальсу та сучасного танцю, під час яких визначалася краща танцювальна пара. Та й це були не останні сюрпризи вечора. Наприкінці дійства на присутніх чекали цікава вікторина «Подорож сторінками історії Палацу студентів» та святкова лотерея, показ колекції вечірніх суконь від фіналісток конкурсу «Міс ДНУ» та довгоочікуваний святковий торт.

Ось так гучно та яскраво Дніпропетровський національний університет відзначив свій черговий День народження. Упевнені, що вишуканий бал подарував учасникам безліч незабутніх емоцій та приємного спілкування, які надихатимуть їх на нові звершення заради примноження авторитету своєї Alma mater.

**Інформаційно-аналітичне
агентство ДНУ
ім. О.Гончара.**

Технології SolidWorks впроваджено у сферу освіти на базі НГУ

Представники 10 кращих шкіл, ліцеїв, технікумів та коледжів Дніпропетровщини отримали ліцензійне забезпечення та сертифікати SolidWorks в Національному гірничому університеті.

Керівництво Дніпропетровської області поставило перед організаціями, підприємствами та бізнесовими структурами актуальне завдання – зробити Дніпропетровську область інвестиційними воротами України.

У зв'язку з цим НГУ вніс свої пропозиції стосовно поліпшення інвестиційного клімату Дніпропетровщини. Мова йде про інвестиції в освіту. У 2008 році університет розпочав активне співробітництво з американською компанією Dassault Systemes SolidWorks Corp., що є світовим лідером у галузі високотехнологічного програмного забезпечення. Завдяки цьому з'явилася реальна можливість готувати для машинобудівних підприємств регіону не просто фахівців у сфері інжинірингу механічного обладнання, а сертифікованих експертів, які володіють прийомами й навичками

кваліфікації, сертифікація інженерних кадрів машинобудівних підприємств регіону на основі використання потенціалу науково-педагогічного складу НГУ.

Величезна увага в проєкті приділяється впровадженню передових інформаційних технологій у практику загальноосвітніх середніх і професійно-технічних навчальних закладів. Мова йде про формування у школярів інтересу до технічних спеціальностей. Інноваційні технології SolidWorks дозволяють візуалізувати роботу будь-якого пристрою, машини, механізму, установки. До того ж, віртуальне середовище, впливаючи на емоції учнів, дозволяє виховати в них зацікавленість до інженерно-технічної творчості. Як влучно було зазначено, SolidWorks – неподільний. Як атом. Ця програма суттєво спрощує вивчення креслення, геоме-

Ректор НГУ академік Геннадій Півняк та заступник начальника управління науки, вищої та професійно-технічної освіти, начальник відділу науки та вищої освіти Любов Кравченко.

трія «SolidWorks Education Edition Networks – CAMPUS» на 300 робочих місць. За оцінками компанії, комерційна вартість наданого програмного забезпечення становить 4,5 млн доларів.

За словами директора центру SolidWorks в НГУ, завідуючого кафедрою інжинірингу та гірничих машин Всеволода Петровича Франчука, саме Дніпропетровська область є ініціатором інноваційних технологій, які забезпечують новітні розробки в ключових наукових та технічних сферах.

3 цієї нагоди 13 грудня в Національному гірничому університеті відбулося урочисте підписання договорів та вручення сертифікатів та програмного забезпечення. Серед 10 щасливчиків - Павлоградський міський ліцей (директор Бондарева Раїса), Політехнічний коледж ДВНЗ «Криворізький національний університет» (директор Кулішова Наталія), Дніпропетровський обласний ліцей-інтернат фізико-математичного профілю (директор Поляков Олег), Комуніальний позашкільний навчальний заклад «Дніпропетровський обласний центр науково-технічної творчості та інформаційних технологій учнівської молоді» (директор Волкова Людмила), Комуніальний позашкільний навчальний заклад «Дніпропетровський обласний центр науково-технічної творчості та інформаційних технологій учнівської молоді» (директор Волкова Людмила), Павлоградський технікум Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет» (директор Посунок Людмила), Павлоградська загальноосвітня школа № 5 (директор Ващенко Любов), Се-

редня загальноосвітня школа № 21 м. Дніпродзержинська (директор Васілісіна Ніна), Комуніальний заклад «Навчально-виховне об'єднання «Дошкільний заклад - загальноосвітній навчальний заклад - ліцей нових інформаційних технологій м. Дніпродзержинська» (директор Сбоєва Людмила), Комуніальний заклад освіти «Середня загальноосвітня школа №19» м. Дніпропетровськ (директор Павленко Лілія), Криворізький Центрально-Міський ліцей (директор Поручинський Павло).

Як зазначив ректор НГУ, академік Геннадій Півняк, важливість цього проекту не лише в можливості готувати кваліфікованих фахівців, але і в специфіці самого проекту – його ініційовано за підтримки Дніпропетровської обласної адміністрації, зокрема управління науки та освіти. Співпраця влади та науки – це безперечний крок вперед та гарантія успіху.

Заступник начальника управління науки, вищої та професійно-технічної освіти, начальник відділу науки та вищої освіти Кравченко Любов Андріївна подякувала ректору НГУ та усьому колективу університету за можливість створення цього проекту саме на базі такого потужного університету як гірничий, відомого своїми висококваліфікованими спеціалістами та давніми традиціями.

В урочистій атмосфері представники 10 кращих навчальних закладів Дніпропетровщини та ректор НГУ підписали договори, заклавши фундамент майбутньої співпраці у сфері сучасних технологій.

**Дарина БУТКО,
ІАЦ НГУ**

Урочисте підписання договорів.

автоматизованого проектування. Приймаючи на роботу наших випускників, підприємства регіону можуть реалізувати нові технологічні можливості, що природно підвищує їхню конкурентоспроможність.

Гірничий ініціював розширення співробітництва з компанією, надавши йому статус регіонального проекту. У вересні 2011 року було підписано Меморандум про взаєморозуміння, відповідно до якого на базі Національного гірничого створено Дніпропетровський центр інноваційних технологій SolidWorks.

Мета цього проекту – навчання студентів інноваційним технологіям проектування, підвищення

трії, моделювання та фізики для школярів і студентів. Адже, щоб краще зрозуміти, потрібно візуалізувати. SolidWorks забезпечує не лише візуалізацію, але й імітування роботи винаходу, його віртуальне тестування, виготовлення та проектування механізмів, створення віртуальних образів.

У плані реалізації проєкту компанія Dassault Systemes SolidWorks Corp. передає безкоштовно для кращих шкіл, ліцеїв, технікумів та коледжів Дніпропетровської області навчальні ліцензії SolidWorks EDU Edition 2012-2013 – Network – Class-Pack на 200 робочих місць. Крім того, Національному гірничому університету надається ліцен-

Представники 10 кращих шкіл.

Європейські засади університетської освіти

Два нові Темпус-проекти виграли колективи вчених ДНУ ім. О.Гончара в 2012 році, всього на рахунку університету їх 16. Про нові можливості для нинішніх і майбутніх студентів, які дає європейська інтеграція, наша розмова з ректором ДНУ ім. О.Гончара Миколою Поляковим.

– Микола Вікторовичу, ДНУ був одним з перших університетів в Україні, який долучився до реалізації проектів Європейського Союзу.

– Так, перший проект з реформи економічної освіти ДНУ виграв ще у 1993 році, коли Темпус-офіс в Україні тільки відкрився. Дніпропетровський національний університет є першопрохідцем цього напрямку міжнародної співпраці, а сьогодні офіційно визнаний експертами як регіональний лідер за кількістю виконаних проектів. Нас випереджають лише кілька столичних ВНЗ. Вже виконано 12 Темпус-проектів, ще два виконуються з попередніх років і два додалися цього року – всього на рахунку ДНУ 16 Темпус-проектів. Такі високі показники обумовлені якісним виконанням програмних завдань нашим колективом і, відповідно, заслуженим визнанням у європейських університетів, які, вибираючи партнерів для реалізації наступних проектів, віддають перевагу вже досвідченим у цій справі колегам.

Нещодавно у Києві під егідою МОНмолодьспорту пройшов семінар для українських партнерів проектів-переможців програми Темпус IV, на якому особливо наголошувалося на цільовому підході до реалізації міжнародних проектів, відповідальності ВНЗ за раціональне використання ресурсів.

– **Що дали Темпус-проекти університетові, викладачам, студентам?**

– Результатом реалізації кількох великих проектів у 1993 - 1996 роках у ДНУ стало відкриття факультету міжнародної економіки, що існує й успішно розвивається донині, користується стабільно високим попитом у абітурієнтів. За допомогою фахівців європейських університетів було оновлено курси з економічних і соціальних дисциплін, розроблені навчальні плани нових спеціальностей, таких як «міжнародні економічні відносини», «економічна інформатика», «міжнародні відносини», відкрито консалтингову службу, створені навчальні центри із комп'ютерними

класами, придбано сучасне програмне забезпечення, викладачі і студенти пройшли стажування в університетах Нідерландів, Бельгії та Великої Британії, провідні фахівці з університетів-партнерів читали лекції нашим студентам.

А результатом проекту «Кризовий аналіз і прийняття рішень в Україні», що виконувався в університеті протягом 2006-2009 років стало відкриття Ресурсного центру з підготовки магістрів на базі факультету суспільних наук і міжнародних відносин. Після стажування в Університеті Ла Сапієнса м. Рим (Італія) наші викладачі розробили навчальні програми для нової спеціалізації «Аналіз кризових ситуацій і прийняття рішень в Україні» в рамках спеціальності «Політологія», а кращі магістри – магістерський ступінь Дніпропетровського і Римського університетів.

Це лише кілька прикладів. Розвиток міжнародної співпраці є стратегічним напрямком діяльності в ДНУ. Зміцнення зв'язків з колегами із Західної Європи, укладання міжуніверситетських угод про обмін навчальними програмами й освітніми технологіями, уніфікація освітніх стандартів – все це важливі кроки на шляху інтеграції українських ВНЗ до європейської системи вищої освіти. У ДНУ укладено договори про співробітництво з більш ніж 60 університетами Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Польщі та інших країн ЄС про співпрацю в освітянській, науковій та культурній сферах. Спираючись на наш досвід, необхідно підкреслити, що важливою й результативною передумовою міжуніверситетських контактів є саме наявність спільних проектів, які фінансуються Європейським Союзом.

Завдяки програмі Темпус наші постійними партнерами стали Університет м. Гренобль (Франція), Університет м. Кобленць-Ландау, Берлінський технічний університет, Університет м. Міттвайда (Німеччина) і Університет м. Суррей (Великобританія), Університет Ла Сапієнса м. Рим, Університет м. Тренто (Італія) та інші європейські університети. Реалізація спільних проектів з цими університетами, зокрема введення нових дисциплін та узгодження навчальних програм, відкрила широкі можливості для студентського обміну. Сьогодні наші студенти на багатьох спеціальностях мають змогу отримати два дипломи: український та європейського університету-партнера. Наприклад, згідно з угодою про академічний обмін між Університетом прикладних наук міста Міттвайда (Німеччина) та ДНУ студенти факультетів міжнародної економіки українського та німецького вишів мають можливість паралельно отримати бакалаврський ступінь з економічних спеціальностей в обох країнах. Також діє угода про співробітництво з університетом міста Мен (Франція), згідно з якою у Франції навчаються студенти факультетів міжнародної економіки та прикладної математики. Написанням і захистом дипломних проектів і магістерських робіт керують і професори ДНУ, і професори Університету Мен. Студенти також отримують два дипломи: український і європейський.

– **Які проекти реалізуються сьогодні?**

– Зараз у ДНУ виконуються два Темпус-проекти: «Реформування освітніх програм у сфері космічних технологій у республіках Казахстан, Росія, Україна» та «Мережева вза-

ємодія університетів-партнерів у реалізації багаторівневої системи підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів у галузі освітнього менеджменту». У результаті виконання першого з них наш університет отримав обладнання для лабораторії космічного зв'язку, яка використовується в навчальному процесі. За проектом, ця лабораторія дозволяє встановити космічний зв'язок з німецьким студентським супутником. У відповідності до плану проекту, шість викладачів фізико-технічного факультету пройшли стажування в Університеті Лессіус (м. Антверпен, Бельгія) та Берлінському технічному університеті (м. Берлін, Німеччина). Метою другого проекту є створення міжнародної мережі університетів-партнерів для інтеграції університетських автономних систем підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у галузі освітнього менеджменту. За проектом ДНУ отримав обладнання для проведення відеоконференцій та оснащення компетентнісного центру, вже проведено кілька навчальних on-line семінарів з нашими колегами з Росії та Німеччини. У найближчій перспективі цей центр стане ще одним університетським осередком проведення інтерактивного дистанційного навчання без відриву від виробництва за принципом «освіта впродовж всього життя».

У 2012 році розпочнеться реалізація ще двох проектів: «Розробка та впровадження мультимедіальної освіти» і «Крос-медіа та якісна журналістика». Перший проект виконуватиметься протягом трьох років, а другий розрахований на чотири роки. Результатом виконання проектів буде створення і впровадження магістерських програм і окремих курсів з багатомовної освіти та крос-медіа, що, відповідно до положень Болонського процесу, дасть змогу нашим студентам отримати знання за сучасними європейськими вимогами в цих галузях.

– В яких іще міжнародних проєктах беруть участь університетські науковці?

– Участь ДНУ в освітанських проєктах не обмежується тільки проєктами Темпус. З 2007 року наш університет є учасником європейської програми «Еразмус Мундус – вікно зовнішньої співпраці». Ця програма повністю фінансується Євросоюзом. До складу консорціуму входять десять університетів з країн колишнього СНД (шість – з України, по два – із Білорусії та Молдови) та десять університетів з країн ЄС (Португалії, Італії, Туреччини, Литви, Нідерландів, Іспанії, Польщі, Франції, Греції, Німеччини). Програма на конкурсних

засадах надає можливість студентам, аспірантам та співробітникам університету пройти навчання або стажування у європейському університеті-партнері терміном від одного до десяти місяців в залежності від програми, або продовжити навчання в одному з цих європейських університетів за програмою магістра або PhD. За цей час понад 30 студентів та 17 викладачів скористалися цією можливістю. Приємно відзначити, що цей проєкт рекомендовано Єврокомісією до продовження.

Дуже цікавим був канадський проєкт «Регіональне навчання та розвиток консультативних можливостей в Україні» (партнер – Університет Мак Гілл, м. Монреаль). Цей проєкт здійснювався консорціумом у складі п'яти університетів України і надає можливість реалізувати організацію нових форм післядипломної освіти в ДНУ, спрямованих на короткотермінову підготовку представників малого та середнього бізнесу Придніпровського регіону.

Не стоять осторонь європейських можливостей і наші науковці. Неодноразово фахівці ДНУ перемагали в конкурсах українсько-французької програми «Дніпро», яка надає можливість провести наукові дослідження у провідних університетах Франції.

Перспективним є спільний проєкт між ДНУ та Середньо-Східним технічним університетом (м. Анкара, Туреччина) «Розробка, виготовлення та проведення випробувань електросилових систем для космічних апаратів», причому фінансування передбачається як українською стороною (Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України), так і турецькою (Тюбітек).

Наші фахівці в галузі міцності конструкцій успішно співпрацюють з відомою компанією «Дженерал Моторз» ще з 2008 року, причому обидві сторони виявили бажання продовжити цю роботу.

Зрозуміло, що важко перелічити всі освітні, наукові та науково-технічні проєкти, які виконувались, виконуються та будуть виконуватись фахівцями ДНУ. Але ми прагнемо, щоб Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара залишався лідером серед вузів Дніпропетровщини у співробітництві з провідними університетами світу.

НА ФОТО: Відкриття Освітнього центру сучасних технологій місцевого самоврядування (ECESIS, HES-JEP-002320-2008).

*Інтерв'ю записала
Алла БАХМЕТЬЄВА.*

Грудневі традиції українського народу

Андрія (13 грудня). В цей день жінки намагалися не пекти хліба, не шити і не прости. На Андрія дівчата багато ворожили, завбачуючи свою долю. Дійства, пов'язані з гаданнями, такі ж, як і напередодні Нового року.

Наума (14 грудня). У давніші часи навчальний процес розпочинався взимку - першого грудня за тодішнім літочисленням. Це була найзручніша пора, коли сільські діти мали змогу здобувати освіту. В цей день батьки відводили до школи дітей саме на це свято, бо «пророк Наум наведе на ум». За народними уявленнями, Наум - покровитель розуму, знань і добродійства, а тому селяни були переконані: якщо на свято пророка почати навчання, то дитина успішніше засвоїть знання, набереться розуму. Особливо це стосувалося дітей слабозрозумілих. Увечері батьки запрошували хрещених, котрі приходили з букварями, й діти починали напам'ять заучувати літери.

Варвари (17 грудня) Святкують тільки жінки. У цей день дівчата готували вареники з маком чи сиром, серед яких обов'язково мали бути й «пірхуни» - запровлені борошном. Частуючи хлопців, стежили, кому втрапить такий виріб. Відтак невдахи довгий час дражнивали «пірхуном». Про це свято існувало чимало переказів. Одні вважали, що Варвара була іудейкою, але згодом вихрестилася. Коли ж про це довідався батько, то виніс смертний присуд. Інші стверджували, що Варвара - магOMETанка, але зголосилася прийняти християнське віросповідання; тому батько примусив її товкти босоніж подрібнене скло. Одне слово, це була великомучениця за віру.

Дівчата в цей день заготовляли галузки з вишень і ставили у воду; якщо гілочки зацвітали на Різдво, то це віщувало про швидкий шлюб. За повір'ям, на Варвару починають збиратися в тічки вовки. Яка погода на Варвару, така й на Різдво.

Сави (18 грудня). На Сави жінки збиралися в рукодільні гурти, бо прийшла пора «і савити, і варварити, і куделю кучматити».

Миколи (19 грудня). Всі три свята - Варвари, Сави та Миколи - називали миколаїними святами. На відміну од весняного (22.V), зимового Миколая відзначали особливо урочисто. Вважалося, що він захисник усіх бідних і знедолених. Та найбільше його пошанували діти, для яких він був почесним охоронцем. Навіть існує легенда про те, що Миколай рятував дітей серед моря. Традиційно в Україні, особливо у західних областях, до цього дня готували обрядодії, пов'язані зі святом Миколаєм. Ввечері хтось найповажніший з родини, переважно дідусь, перевдягався на вулиці в «доброго Миколая» (на зразок Діда Мороза), заходив до оселі з подарунками, які батьки, знаючи про дитячі забаганки, готували заздалегідь.

Валентина СЕРЕДНЯ, заступник начальника
голового управління освіти і науки ОДА

ТУРБОТА ПРО ОБДІЛЕНИХ ДОЛЕЮ ДІТЕЙ

Дніпропетровщина – провідний регіон в Україні, в якому системно і комплексно проводиться модернізація освіти. Голова ОДА Олександр Вілкул наголосив: «У галузі активно застосовуються кращі світові практики, залучаються провідні експерти й науковці, впроваджуються сучасні технології та методики.

Нині дедалі більше дітей із особливими освітніми потребами навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах, тому в області створена комплексна система соціальної адаптації та навчання дітей та молоді з особливими потребами.

Законодавче закріплення поняття інклюзивної освіти у 2010 році стало новим етапом у її розвитку, адже інклюзивна освіта – це система навчання для дітей із особливими потребами у навчальних закладах застосуванням спеціальних методик, що враховують індивідуальні особливості таких дітей.

Коли до загальноосвітнього навчального закладу приходить дитина з особливими освітніми потребами (з порушеннями опорно-рухового апарату, слуху, зору та ін.), перед керівником навального закладу постає завдання – створити найоптимальніші умови навчання як для цієї дитини, так і для дітей, із якими вона навчається в одному класі. Тому, у Дніпропетровській області минулого року було прийнято розпорядження голови облдержадміністрації Олександра Вілкула „Про запровадження інклюзивного навчання для дітей із особливими освітніми потребами у навчальних закладах області”. Згідно з ним, протягом 2011/2012 навчального року було проведено моніторинг стану впровадження інклюзії в дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади. У результаті проведеної роботи 59 базових шкіл регіону визначено для запровадження інклюзивного навчання. Керівники цих закладів, перш за все, подбали про забезпечення безперешкодного доступу до будівель та приміщень навчального закладу дітей із порушеннями опорно-рухового апарату, зокрема тих, що пересуваються на візках, та дітей з вадами зору. У кожному з цих закладів облаштовано кабінети учителя-дифектолога, психологічного розвантаження та логопедичного кабінету для проведення корекційно-розвивальних занять. До штатних розписів загальноосвітніх навчальних закладів із інклюзивним навчанням введені посади учителя-дифектолога, учителя-логопеда, соціального працівника.

На початок цього навчального року у регіоні функціонувало 143 кабінети вчителя-дифектолога, 187 кабінетів психологічного розвантаження, 304 логопедичні кабінети. Їх кількість збільшується.

Слід також взяти до уваги, що освітні послуги дітям із особливими освітніми потребами надаються у загальноосвітніх навчальних закладах у класах з інклюзивним навчанням із застосуванням особистісно орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. З цією метою керівник закладу організовує відповідну роботу з працівниками, дбає і про психолого-педагогічний супровід. У полі зору адміністрації закладу і робота з батьками та дітьми, адже одна з ключових умов для забезпечення успішного інклюзивного навчання – позитивне ставлення усіх учасників навчально-виховного процесу до інклюзивної освіти у цілому як до закономірного та прогресивного етапу розвитку системи освіти.

Продовжуючи тему роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та розуміння важливості впровадження інклюзивного навчання та якості освітніх послуг, цього року за ініціатииви голови облдержадміністрації Олександра Вілкула започаткований науково-педагогічний проект „Обласна електронна школа „Школа, відкрита для всіх”, до складу якої входить Електронна-школа для дітей із особливими освітніми потребами. Проект спрямований на створення відкритого освітнього ресурсу для організації дистанційного навчання в системі додаткової та основної освіти відповідно до Державного стандарту. Концептуальні положення розроблені групою науковців кафедри управління інформаційно-освітніми проектами Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Електронна-школа – інноваційне освітнє середовище, що має на меті забезпечення рівного доступу до високоякісних освітніх послуг на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання й з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини. Впровадження даного проекту не перешкоджає діяльності навчальних закладів, здійснюється на принципах співпраці для досягнення загальної мети – якісної освіти.

Дистанційне навчання учнів із особливими освітніми потребами за проектом Електронна-школа охоплює вихованців 5–9 класів сіл та міст Дніпропетровщини, які знаходяться на домашньому навчанні, часто хворі-

ють або потребують особливої педагогічної уваги. На сьогодні на порталі розміщено 1500 уроків.

1 вересня 2012 року за віртуальні парти Е-школи сіли 589 учнів. Всі члени цієї віртуальної спільноти мають свої власні сторінки, через які отримують доступ до навчальних матеріалів. Дистанційні курси включають: електронні лекції, контрольні тести та мультимедійні вправи (тренажери, дидактичні ігри та ін.). Обговорення складних або цікавих питань у рамках програмного матеріалу відбувається на форумах portalу.

Система „Класна оцінка” автоматично обробляє тести, проводить облік навчальних досягнень учнів та складає загальний рейтинг.

Під час навчання в Е-школі успіхи користувачів курсу відображаються в електронних щоденнику, журналі. По закінченню семестру, навчального року підсумки реєструються в електронному табелі. Є можливість роздрукувати сертифікат з окремого предмету, де будуть зафіксовані всі навчальні досягнення учня.

Також на Дніпропетровщині діє сучасний комплекс для якісної освіти й соціальної адаптації молодих людей з особливими потребами. Зокрема, на базі Національної металургійної академії України працює Регіональний центр освіти інвалідів.

Центр проводить спеціалізовану підготовку осіб із порушеннями слуху і зору за економічними і комп'ютерними спеціальностями. Навчання ведеться з урахуванням фізичних особливостей студентів, із широким залученням спеціальних оригінальних методик проведення занять, мультимедійної та комп'ютерної техніки, спеціалізованого програмного забезпечення, індивідуального підходу до кожного студента. До проведення занять залучені провідні викладачі академії. Оволодінню спеціальними знаннями, знайомству з досягненнями української і світової культури сприяють можливості створеної спеціалізованої електронної бібліотеки.

Підготовка фахівців у центрі освіти інвалідів ведеться за денною, безвідривною і заочною формою навчання.

У Національній металургійній академії України студенти з порушеннями слуху навчаються за спеціальностями „Економічна кібернетика” та „Технологія машинобудування”, студенти з порушеннями зору – за фахом „Економіка підприємства”.

За період роботи Центру інвалідів, 105 студентів із сенсорними вадами отримали диплом за кваліфікаційним рівнем „бакалавр”; 40 – за кваліфікаційним рівнем „спеціаліст”; 4 – за кваліфікаційним рівнем „магістр”.

У 2012/2013 навчальному році в Регіональному центрі освіти інвалідів Національній металургійній академії України навчається 60 студентів – інвалідів (43 студента з вадами слуху, 17 – із вадами зору).

Важлива роль у роботі з дітьми з особливими потребами відводиться Дніпропетровській обласній спеціальній дитячо-юнацькій спортивній школі для дітей-інвалідів параолімпійського та дефлімпійського резерву, де сьогодні мають змогу займатися спортом більше 250 дітей із інвалідністю – з вадами слуху, зору, інтелекту, опорно-рухового апарату, з захворюванням дитячим церебральним паралічем та синдромом Дауна.

Звичайно, головне завдання, що стоїть перед працівниками закладу – реабілітація, адаптація хлопців та дівчат у суспільстві, зміцнення їх здоров'я та підготовка резерву для збірних команд країни з різних видів спорту.

Тільки за останні роки школою підготовлено 1 заслуженого майстра спорту України, 12 майстрів спорту міжнародного класу, 5 майстрів спорту України. До складу національної збірної команд України входять 34 вихованці закладу, чемпіони та призери чемпіонатів Європи, Світу, Параолімпійських та Дефлімпійських ігор.

Щорічно проводиться 11 обласних змагань серед дітей із інвалідністю з 7 видів спорту. У них беруть участь понад 1500 дітей. На базі спортивної школи відкриті відділення баскетболу, плавання, легкої атлетики. Створені молодіжна та національна збірні України з баскетболу серед спортсменів із вадами слуху. Вони успішно виступають на змаганнях різного рівня.

Цьогорічно на чемпіонатах та першостях України 85 вихованців школи здобули 43 золоті медалі, 35 срібних та 31 бронзову медаль.

Також, значимую є робота Дніпропетровського обласного методичного психолого-медико-педагогічного центру. Працівники центру надають спеціалізовану допомогу педагогам дитячих садків і шкіл у галузі психології, педагогіки, психотерапії, а також формуванні навчальних програм і підвищенню кваліфікації соціальних педагогів, психологів та інших спеціалістів. Лише у минулому навчальному році понад 2 тисячі практичних психологів та соціальних педагогів взяли участь в обласних навчально-методичних семінарах та підвищили свій кваліфікаційний рівень.

Голова облдержадміністрації О.Ю. Вілкул зазначає, що освіта в області – пріоритетний напрям державної політики, стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного суспільства. І завдання, яке Олександр Юрійович ставить перед освітянами сьогодні – створення умов для самореалізації кожної особистості, в тому числі й для дітей із особливими освітніми потребами, є надважливим, а спільними зусиллями буде досягнуто бажаних результатів.

Кар'єрний старт з ДНУ

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара провів «День кар'єри» для студентів старших курсів усіх факультетів університету. Близько шістдесяти підприємств і компаній запропонували свої послуги майбутнім молодим фахівцям.

Студенти та випускники у цей день дізналися про можливість ефективного працевлаштування, характер пропонованої роботи, вимоги роботодавців та особливості корпоративної культури й кадрової політики у різних компаніях. У свою чергу, компанії-лідери українського ринку й підприємства отримали можливість знайти талановиті кадри для співпраці, провести моніторинг очікувань, побажань та проблем працевлаштування серед студентів та донести свої побажання майбутнім співробітникам.

На «Дні кар'єри» у ДНУ, зокрема, були присутні представники таких підприємств та компаній: ДКБ «Південне ім. М. Янгеля», ПАТ «Інтерпайп НТЗ», ІТ-компанія «ШАГ», ІТ-компанія «INDIGO», ПАТ «Кондитерська фабрика «АВК», ТОВ «Омега» (мережа супермаркетів «Варус»), Дніпропетровське обласне управління лісового та мисливського господарства, Обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; Дніпропетровський регіональний центр по гідрометеорології, ПАТ «Укрсоцбанк», Управління Пенсійного фонду України АНД району м. Дніпропетровська, Державна податкова служба у Дніпропетровській області та багато інших. Захід проходив у рамках регіонального проекту «Новий Дніпропетровщині – новий стандарт освіти».

У студентів ДНУ була можливість безпосередньо від роботодавців дізнатися про пропозиції і вимоги ринку праці. Представник Управління персоналом Пенсійного фонду України АНД району м. Дніпропетровська Ольга Володимирівна говорить: «Ми прийшли зацікавити випускників юридичних і економічних спеціальностей. Згідно із КЗоТом, ми надаємо їм, як нашим співробітникам, повний соціальний пакет. Займаємося нарахуванням пенсій, працюємо з підприємствами. У нашому, переважно жіночому, колективі дуже багато молоді, яку намагаємося успішно підтримувати, тому завжди раді співпрацювати з молодими співробітниками».

Представники Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області розповіли, що умовою прийому до них на роботу є проходження екзамену-конкурсу за наявності повної вищої освіти. Деякі беруть участь у конкурсі по 2-3 рази. Звичайно, запрошуються випускники напрямків підготовки «біологія» та «екологія». На сайті ecodnper.dp.ua можна постійно слідкувати за кількістю вакансій – це може бути робота у сфері охорони атмосферного повітря, водних ресурсів, утилізації відходів, охорони зелених насаджень та інше. Екологи зауважують, що часто перше робоче місце випускники відповідних напрямків підготовки знаходять саме в їхньому Управлінні.

Представник акціонерного товариства «Приват Банк» Анна Ільницька зазначила: «Сьогодні студентам і випускникам ми пропонуємо близько 50 вакансій у межах Дніпропетровської області. Для студентів 3-4 курсів - це робота операторами call-центрів з частковою зайнятістю, тобто є чудова можливість поєднувати роботу з навчанням. Для випускників ми пропонуємо роботу у відділі, починаючи з обслуговування клієнтів, закінчуючи роботою в головному офісі спеціалістами різних напрямків».

Вікторія, менеджер з персоналу компанії Global Bilgi: «Наша компанія – це міжнародний контактний центр, який набирає операторів і менеджерів з продажу. Ми працюємо в телефонному режимі. Основні вимоги до співробітників – гарне володіння українською й російською мовами та комп'ютером, і звісно, бажання працювати. На сьогодні у нас

близько 70 вакантних місць. Графік роботи різний, зручний і гнучкий – все залежить від проекту. Студенти можуть працювати чотири години, шість-вісім і більше. До речі, багато випускників ДНУ є співробітниками нашої компанії».

«Проведення такого заходу має суспільну значимість з точки зору адаптації студентської молоді до умов ринку праці та покращення професійної підготовки молодих фахівців, – відзначив проректор з науково-педагогічної роботи ДНУ Сергій Олександрович Чернецький. – Запровадження інноваційних форм роботи зі студентами-випускниками дає змогу організувати конкурсні відбори молодих спеціалістів для підприємств і організацій, організувати програми стажування студентів та випускників на підприємствах, збільшувати конкурентоспроможність випускників на ринку праці».

Інформаційно-аналітичне агентство

Чим запам'ятався 2012 рік для читачів і симпатиків «Бористену»

Світ побачив 250-й номер Всеукраїнського літературно-мистецького, публіцистичного та науково-популярного щомісячника «Бористен».

Вийшов спецвипуск журналу «Бористен плюс». Головна ознака ошатного виданого часопису, котрий побачив світ, як окремий проект знаного в країні та за її межами щомісячника, розповідь про сучасний стан справ в Україні та за кордоном з природним землеробством. Під природним землеробством ми розуміємо усі види землеробства, які не виходять за рамки живої природи. Нині у аграріїв не лише України, а й світу не має просто іншого виходу, як повернутися до таких технологій обличчям. На планеті Земля мешкає вже 7 мільярдів людності й з кожним роком прогродувати їх стає все важче. І не лише тому, що потрібно все більше виробляти сільськогосподарської продукції. Людина, використовуючи традиційні сучасні методи землеробства, в буквальному сенсі нищить ґрунт, перетворює його на мертвої субстанцію. І лише природне землеробство здатне зберегти для майбутніх поколінь землян безцінний божий дар – родючу землю.

За ініціативи журналу «Бористен» світ побачив аудіоальбом «Письменники Дніпропетровщини – шкільним бібліотекам». Серед його авторів 80 майстрів красивого слова регіону, котрі працюють в різноманітних літературних жанрах.

Оновлено сайт журналу. Відтепер наш веб-ресурс www.borysten.com.ua дозволяє в будь-якому куточці Землі дізнатися про новини з життя нашого видання.

Підбито підсумки щорічного конкурсу імені О. Гончара за кращу публікацію на сторінках журналу «Бористен» за 2011 рік. Переможців оголошено у чотирьох номінаціях. Серед них Микола Воротиленко (Едмонтон, Канада - за книгу «ГОЛОДОМОР в УКРАЇНІ МО-ВОЮ ФАКТІВ, або як сучасна офіційна Московська статистика підтверджує факт Голодомору в Україні в 1933 році», котра побачила світ у видавництві нашого щомісячника.

У серії «Бібліотека видавництва журналу «Бористен» вийшли три чергові книги. Добірка поезій Оксани Маковець «Вірші особливого літа» та збірник «Християнська сторінка» Леоніда Якобчука та Лева Хмельковського, укладені за статтями однойменної рубрики журналу «Бористен». А також посмертне видання багаторічного автора часопису журналіста Василя Перетятка - збірник «Загублений аршин» (Вірші, поезії, публіцистика.)

В Україні вийшла книга американського подружжя українського походження Іларіона Хейлика та Райси Краснюк-Хейлик «Трикутник», котра свого часу друкувалася на шпальтах «Бористену».

Підбито підсумки четвертого конкурсу творчої молоді Івана та Марусі Гнип (США) на сторінках журналу «Бористен». Переможці оголошені в чотирьох номінаціях : «Музика», «Театр», «Образотворче мистецтво» та «Література». Цього разу урочиста імпреза віншування переможців конкурсу відбулася у стінах Дніпропетровського училища культури, що надало їй особливою піднесення та святковості. На фото: фундатори конкурсу Іван та Маруся Гнип (США); переможці конкурсу в номінації «Театр» Максим Подорожний та Яна Григоришин подарували присутнім на імпрезі уривок з вистави української театральної класики «Шельменко – денщик».

Журнал «Бористен» та Національний гірничий університет єднає давню співпрацю та дружбу. Чергове свідчення цього - 10 грудня 2012 року було урочисто нагороджено медаллю «Знак вдячності НГУ» Фіделя Сухоніса – письменника, журналіста, редактора журналу «Бористен». Як зазначив ректор НГУ, академік НАН Геннадій Григорович Півняк: «Попри те, що НГУ – вищий навчальний заклад перш за все технічного спрямування, керівництво університету знаходить шляхи співпраці з творчими особистостями Дніпропетровська».

На запрошення української діаспори у вересні - жовтні 2012 року США в черговий раз відвідав шеф-редактор і засновник журналу «Бористен» Фідель Сухоніс. Він взяв участь у черговій конференції УККА та мав виступи перед представниками нашої громади в штаті Нью-Джерсі й Техас.

Редакція щомісячника «Бористен» спільно з Дніпропетровським управлінням лісового та мисливського господарства започатковує безстрокову акцію «Захисти зеленого друга», спрямовану на збереження та примноження лісових запасів Придніпров'я.

Найпомітніші події в 2012 році

Марсохід НАСА (США) *Curiosity* сфотографував себе на фоні марсіанського пейзажу.

Руйнівна сила урагану Сенді завдала шкоди у 19-и штатах США. Два з них були оголошені зонами стихійного лиха. Журналісти порівнюють руйнації від урагану з наслідками цунамі 2011 року в Японії. У штаті Нью-Йорк близько 2,18 мільйони осіб залишилися без світла, у Нью-Джерсі - 2,7 мільйони. На світлі один з щемливих моментів наслідків розбуханої стихії: після урагану до чоловіка повернувся загублений пес.

Фелікс БАУМГ'АРТНЕР - австрійський спортсмен-екстремал здійснив славетний стрибок 14 жовтня 2012 року в районі міста Розвелл (штат Нью-Мексико). Він встановив світовий рекорд висоти стрибку зі стратосфери (39 км або 128.100 футів) та понадзвукової швидкості вільного падіння в атмосфері (1.173 км/год або 729 миль/год). Сам стрибок тривав 9 хв 3 сек, з них у вільному падінні — 4 хв 22 сек.

Вікторія СОТО - американка, котра ціною свого життя врятувала життя 16 дітей, під час трагедії у школі Сенді Хук.

Україна на загал успішно провела разом з Польщею футбольний мундіаль «Євро 2012».

Першого темношкірого американського президента Барака ОБАМУ було обрано на другий термін.

В Україні відбулися парламентські вибори. Опозиція не отримала перемоги, але влада втратила більшість у новому складі Верховної Ради.

Черговий кінець світу, цього разу згідно календарю стародавнього народу майя, знову не відбувся. На фото люди в очікуванні кінця світу 21-го грудня 2012 року біля храму Майя (Гватемала).

Л.В. ВОЗНЮК, к.п.н., доцент кафедри управління загальноосвітніми навчальними закладами Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

ГУМАНІСТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ШКІЛЬНИЦТВА

У статті розглядаються проблеми розвитку та становлення національного шкільництва

Постановка проблем. Важливою ознакою сучасної школи як соціального інституту, покликаною навчати та виховувати нове покоління громадян України, є оновлення змісту освіти та запровадження нових педагогічних технологій. Однак історія найбільш розвинених країн свідчить, що будь-які реформи чи то економічні, чи то соціальні мають враховувати особливості розвитку кожної із сфер життєдіяльності суспільства, оскільки саме вони визначають передумови змін і впливають на якість новацій. Тому дослідження історії розвитку шкільної освіти в Україні, основних тенденцій її становлення дозволяє виділити найбільш характерні ознаки, які суттєво впливають на якість сучасної шкільної освіти.

Розробленість теми. Історія українського шкільництва знайшла своє відображення у працях О.А. Дубасенюк, М.В. Левківського, О.О. Любара, В.П. Кравець, О.В. Сухомлинської та інших вітчизняних дослідників. У своїх працях вчені висвітлили та науково обґрунтували провідні ідеї, принципи та ідеали національної педагогіки; визначили шляхи національного використання традицій української школи та тенденції її історичного розвитку. Разом з тим, вивчення питань становлення національного шкільництва з позицій гуманістичного підходу ще недостатньо досліджено вітчизняними вченими. Тому дана наукова розвідка спрямована на розкриття особливостей розвитку української школи з точки зору її гуманістичного спрямування.

Мета дослідження: виявити гуманістичні тенденції в розвитку національного шкільництва та дослідити їх вплив на оновлення сучасної школи.

Освіта в Україні та її складова – національне шкільництво мають свою давню тисячолітню історію. На шляху свого становлення вони зазнавали і здобутків світового масштабу, і певних криз, пов'язаних перш за все із складними періодами державотворення. Разом з тим, шкільна освіта в Україні завжди керувалася принципами людяності (як навчати?), наступності (чому навчати?) та цілеспрямованості (для чого навчати?). На цій основі вибудовувалася і система управління школою, яка також ґрунтується на засадах багатой спадщини української педагогіки. Практика свідчить, що ігнорування національної складової у шкільному менеджменті призводить до формалізму та стихійності процесу управління, невизначеності цілового та ціннісного аспекту в розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Зазначимо, що в поняття «шкільництво» ми вкладаємо як організацію шкільної справи, так і керівництво освітнім процесом.

Аналіз досліджених джерел стверджує, що однією з провідних ознак національного шкільництва є його гуманістичне спрямування [3, 7, 10, 12, 13, 16, 21, 24]. Підтвердження цієї думки знаходимо у витоках становлення української школи ще з часів

княжої доби. Як відомо, освіта Київської Русі мала церковний характер, оскільки перші школи з'явилися після запровадження християнства. І хоча організація навчання у цих закладах здійснювалася за грецьким зразком, а зміст навчання будувалася на основі візантійсько-болгарської церковної освіти, значний вплив на навчально-виховний процес мали традиції народної педагогіки, основу якої складають гуманне ставлення до навколишнього світу, повага та пошана до батьків, любов до ближнього, до рідної землі.

Спробуємо дослідити розвиток шкільництва за часів Київської Русі. Історичні джерела засвідчують, що першу школу для дітей вищих суспільних верст у Києві заснував Володимир Великий. Ярослав Мудрий відкрив у Новгороді школу для трьохсот хлопців, а княгиня Ганна Всеволодівна, онука Ярослава Мудрого, в 1086 році відкрила при Андріївському монастирі у Києві спеціальну школу для трьохсот дівчат, де навчали письму, музиці, співу, рукоділлю й іншим ремеслам [24, с.46]. Слід зазначити, що це був перший у Європі навчальний заклад для жінок із шляхетних родів.

З наукових праць відомо, що незважаючи на те, що керівництво такими школами належало церкві, а єдиними вчителями були священники і дяки, значний вплив на становлення школи в Україні мала діяльність князів та їхніх родин, передусім Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха [1, 6, 10]. Сюди ми відносимо ініціювання та фундаторство перших шкіл, меценатство давньоруських князів, власну просвітницьку діяльність. Окрім того, шкільна освіта за князювання Володимира Великого і Ярослава Мудрого стає частиною загальнодержавної і церковної політики. Тому в цей період при монастирях і церквах почали відкриватися школи для усіх верст населення, які надовго стали єдиними осередками шкільної освіти у Київській державі. Історія української школи доводить, що вже у другій половині одинадцятого століття існували школи майже при кожній єпископській катедрі [2]. Слід зазначити: якщо на керівництво та організацію навчання у школах Київської Русі думки дослідників збігаються, то у поглядах на дисципліну цього періоду є певні розбіжності. Одні вчені стверджують, що тогочасна шкільна дисципліна базувалася на євангельській лагідності та любові, і для прикладу наводять настанови митрополита Михайла вчителям: "учити дітей не яростію, не жестокістю, ні гневом, но радостним страхом і любовним обичаєм, ласкавим рассужденієм"[11]. Інші, навпаки, стверджують, що наша школа була не «вибагливою і люблячою нянькою, а сухим і суворим даскалом з книжкою і указкою в одній руці та різкою в другій» [5]. На нашу думку, відсутність централізації освітньої системи, а відтак і єдиних вимог щодо діяльності школи, надавали певної свободи діям вчителів,

а значить, навчально-виховний процес повністю залежав від їхніх світоглядних позицій та знань.

Саме в цей період починає формуватися давньоруська педагогічна думка, в якій яскраво проглядається її гуманістичний аспект. Так, в «Зборнику Святослава» (1076 р.), складеного у Києві на основі рукописів великокнязівської бібліотеки, вміщено пошанування на морально-етичні теми «Слово некоего Калугера о чтеніи книг», в якому наголошується на користності навчання «измлада», бо це «рухає людину на добрі справи». У XII столітті широко популярними стають «Златоструї» – збірник повчань морально-дидактичного змісту, в XIII столітті «Ізмарагд» – літературний збірник релігійно-повчального характеру.

Зазначимо, що значний вплив на становлення гуманістичних засад української національної школи мали твори видатних мислителів та державних діячів княжої доби, серед яких князь Ярослав Мудрий, Данило Заточеник, Клемент Смолятич, Кирило Туровський. Тут доцільно згадати «Поученіє» Володимира Мономаха, яке адресоване, в першу чергу, дітям та широкому загалу громадян (читачів) і містить важливі моральні настанови педагогічного змісту, спрямовані на утвердження миру, справедливості, високої моралі, громадянськості. Провідні ідеї твору: «ні правого, ні винного не вбивайте, і не повелюйте вбивати його», «не давайте сильним погубити людину», «старих шануй, як отця, а молодих – як братів», «не лінуйтесь ні до чого доброго», «що вмієте, того не забувайте, а чого не вмієте, того навчайтеся» якнайповніше відповідають основним принципам класичного гуманізму [24, с.442]. Для нас є важливим і той факт, що, окрім програм виховання дітей, князь обґрунтовує важливість позитивного прикладу у процесі виховання, що в подальшому сприяло піднесенню ролі вчителя як вихователя і наставника учнів. Спираючись на власний життєвий досвід та приклади із життя свого батька Всеволода Ярославовича, він мудримі настановами стверджує важливість освіти для молоді. Про освітню діяльність Ярослава Мудрого літописець зазначив, що «багато їх (книг) написав і поклав їх у церкві Святої Софії, яку сам збудував. І в інших містах та селах він (князь) ставив церкви, призначаючи туди священників і даючи їм від багатств своїх сплату, наказуючи їм учити людей [2, с.126]. Слід відзначити і ставлення самого автора «Повісті временних літ» літописця Нестора до книжної освіти: «Велика бо користь від навчання книжного. Книги – мов ріки, які напоюють увесь світ. Це джерело мудрості».

Високим духовним пафосом, оригінальністю побудови відзначається твір видатного мислителя Київської Русі, митрополита Київського Іларіона. У своєму «Слові про закон, благодать і істину» автор стверджує принцип свободи як універсальний принцип буття, свідомості і завдяки цьому розвиває ідеї гуманізму через діяльність в ім'я людей та вітчизни [7, с.9-10]. Важливо зауважити, що його думки про освіту у державі, любові до рідної землі мали значний вплив на становлення національного шкільництва.

Суттєву роль у розвитку української школи відіграли твори Кліма Смолятича, Кирила Туровського, Данила Заточеника, в яких гуманістичне начало було провідним: стверджувалися самоцінність людини, зве-

личувалися її духовність, свобода волі.

З огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що період становлення національної школи за часів Київської Русі характеризується гуманістичним спрямуванням, що яскраво виявляється через її орієнтації на суспільно корисні цінності, моральне удосконалення особистості і характеризується самобутністю давньоруської школи, органічним поєднанням церковного навчання із засобами народної педагогіки.

Подальша історія українського шкільництва (М. Максимович, М. Возняк, М. Костомаров, М. Петров, М. Грушевський, С. Сірополько, Д. Антонович, З. Хижняк, П. Кононенко) свідчить що в XIII—XIV столітті українська школа, як і вся Київська Русь, зазнала нищівних ударів як з боку зовнішнього втручання (монголо-татарська навала), так і з боку внутрішніх митособних воєн, які поділили Україну на окремі князівства-уділи з відповідними впливами на школу. Проте такі обставини не вплинули на загальні тенденції розвитку української школи в її гуманістичному контексті. Цьому сприяла епоха Відродження, яку переживала Європа у XIV—XV столітті. Її гуманістичні ідеї з поглядами на людину мали значний вплив на українську педагогічну думку. Розповсюдженню цих поглядів певною мірою сприяли українці, які навчалися на той час у європейських університетах. Тільки в одному Краківському університеті, зауважує дослідник історії Києво-Могилянської академії Зоя Іванівна Хижняк, протягом XV—XVI століття одержали освіту 800 українців [27]. Практично усі університети Європи: Болонський, Празький, Сорбонський, Гейдельберзький, Віттенберзький, Лейпцизький, Лейденський, Падуанський та інші мали вихідців із України. Частина випускників стали відомими вченими, педагогами, медиками або продовжили свою діяльність, але вже як викладачі вищих шкіл. Так, Юрій Дрогобич став доктором філософії і медицини в Болонському університеті, Лукаш із Нового Града став магістром і викладачем Краківського університету, Павло Русин із Кросно, що в усіх творах називав себе русином, викладав у Грейфсвальдському та Краківському університетах. Таким чином, не тільки гуманізм епохи Відродження мав вплив на розвиток гуманістичних засад національної школи, а і самі українці зробили певний внесок у розвиток європейської гуманістичної думки цього періоду. Необхідно також відзначити і пропаганду гуманістичних ідей випускниками європейських вузів, які поверталися на батьківщину. Усе це дозволило українській освіті на межі XVI—XVII століть досягти розквіту. Аналіз наукових джерел свідчить, що саме в цей період під впливом західноєвропейських гуманістичних і реформаційних ідей створюються якісно нові навчальні заклади, котрі поєднують в собі вітчизняний та зарубіжний досвід [1, 13, 24]. До них належать Острозький культурно-освітній центр, Львівська та Київська братська школи, які стали прообразами вищої освіти в Україні і суттєво вплинули на розвиток початкової та середньої освіти.

Фундатором культурно-освітнього центру в Острозі на Волині став князь Костянтин Острозький, людина вольова, освічена. До складу центру входили колегія, друкарня, бібліотека, яку очолював Іван Федоров. В умовах, коли існувала реальна загроза колонізації української школи, Острозький освітній центр мав виключно важливе зна-

чення для становлення української освіти і школи зокрема. Навколо нього згуртувалися прогресивні діячі культури того часу, серед яких Демян Наливайко, Василь Суразький, Тимофей Михайлович, Андрій Курбський, Кирило Лукарик та інші. Наукові джерела свідчать, що досвід Центру широко використовувався в організації шкільної вітчизняної освіти, а його вихованці Мелетій Смотрицький, Іван Борецький Петро Конашевич-Сагайдачний та інші стали відомими вченими та політичними діячами в Україні.

Важливим етапом у розвитку як вищої, так і середньої школи стала діяльність братських шкіл, які утримувалися на кошти церковної освіти, своєрідних громадсько-політичних організацій православних громадян. Історичні джерела вказують, що у кінці XVI та на початку XVII століть в Україні діяло понад 30 таких шкіл, серед яких були як елементарні, так і школи підвищеного рівня. Характерною ознакою братських шкіл, на думку вчених, (М. Возняк, С. Сірополько, Ю. Мицик, П. Ярменко), стала гуманістична спрямованість їхньої діяльності, демократичність в організації навчальної діяльності: „багаті над убогими у школі нічим не можуть бути вищими, окрім як наукою, плоттю ж рівні усі”, – оголошували шкільні устава, основними принципами яких були релігійна терпимість, доступність шкіл для усіх верст населення, виховання волелюбства, моральних цінностей, [6, 10, 18].

Серед таких шкіл особливо виділяється школа Львівського Успенського братства. Високий рівень навчання, пріоритет гуманістичних цінностей, демократичність, колегіальність у управлінні (вибірність ректора з числа осіб, відомих своєю педагогічною діяльністю, спільне прийняття управлінських рішень) забезпечили популярність братської школи. „Успенська братська школа, – писав С. Сірополько у своїй праці «Історія освіти в Україні», – довгий час, була світочем для українських земель” [18, с.107]. Наведемо фрагмент шкільного статуту Успенського братства, який в оригіналі має назву „Поряток шкільний или уставъ Львовской Ставропигийской братской школы”, і в якому, на нашу думку, яскраво проявляється гуманістичний характер освітнього процесу:

1. Дидаскал або учитель цієї школи повинен бути благочестивий, розумний, смиренномудрий, скромний, не хабарник, не грошолоуб, не гнійливий, не задрісник, не насмішник, не соромітник, не чародій, не казкар, ... а прихильник благочестя, добрих справ, що в них себе проявляє.. то й учні будуть такі, як їх учитель.

2. Багатий над убогим нічим не повинен вивисуватися, лиш самою наукою.

3. Навчати й любити учитель повинен всіх однаково [18, с.181–189].

Вчителями цієї школи були визначні особи того часу: Степан Зизаній, Лавтентій Зизаній, Кирило Транквіліон-Ставровецький, Памво Беринда, Антоній Грек, які відомі були своїми гуманістичними педагогічними поглядами. З числа учнів школи вийшли Ісаєя Копинський, Памва Беринда, Елисей Плетенецький, Петро Могила та інші відомі громадські, політичні, культурні діячі цієї епохи.

За львівським зразком засновано до кінця XVI ст. братські школи у Бересті, Рогатині, Перемишлі, у першій половині XVII ст. у Стряніні, Києві (1615), Луцькому, Кам'янці, Пинську та інших містах.

Продовжує гуманістичні традиції і Київська братська школа, заснована на початку XVII ст. при Київському братстві за значної матеріальної підтримки киянки Галшки (Слизовети) Гулевичівни та гетьмана Війська Запорізького Петра Конашевича-Сагайдачного. „Учителі зобов'язані вчити і любити усіх дітей однаково, так і синів убогих, і тих, хто ходить на вулиці, питаючи милостиню”, – говориться в уставі школи. [27, с.52]. Незаперечним є той факт, що в становленні гуманістичних засад Київської братської школи, значну роль відігравали її ректори. Іов (Іван) Борецький – перший ректор школи був видатним педагогом, вченим, просвітителем; відстоював думку, що тільки освіта визначає місце людини в житті. Наступний ректор Мелетій Смотрицький – гуманіст за переконанням, мав вчений ступінь доктора медичних наук. Ректора Касіяна Саковича відрізняла висока освіченість та працездатність. Таким чином, керівники Київської братської школи здійснювали безпосередній вплив на організацію педагогічного процесу та його гуманістичне спрямування.

Слід зазначити, що гуманістичні тенденції національної освіти зберігалися і в козацькій педагогіці, основна ідея якої повністю співпадала з європейськими гуманістичними принципами – виховання волелюбної, патріотичної, моральної особистості. Так, головна Січова школа (1754–1758) за змістом навчання прирівнювалася до кращих братських шкіл [24, с.52]. У ній викладали пітику, риторіку, математику, астрономію, музику. На самій Запорізькій Січі й на Слобожанщині за часів гетьманування Івана Мазепи налічувалося близько тисячі початкових шкіл.

Отже, тісний зв'язок просвітницької, козацької та духовної еліт, особливо за часів Гетьманщини, зумовили розвиток нових типів навчальних закладів в Україні – братських шкіл, які відіграли значну роль у становленні сучасної української школи, її організаційних та гуманістичних засад. В умовах колоніального поділу України, вони не тільки зберегли національну самобутність української школи, а й підняли її на більш високий ступінь. Гуманістична спрямованість освітньої діяльності, орієнтація на прогресивні цілі, пріоритет національної ідеї забезпечила українському шкільництву нові перспективи розвитку.

Епоха XVIII століття дала вітчизняному шкільництву безцінну спадщину у вигляді філософсько-педагогічних творів видатного українського просвітителя-гуманіста Г. С. Сковороди. Його педагогічні погляди значною мірою віддзеркалюють гуманістичні ідеї філософів Стародавньої Греції, зокрема Арістотеля, Епікура, Піфагора, Платона, Сократа, Фалеса та ін.. На думку дослідників, Сковорода знав і любив грецьку культуру не тільки тому, що майже дванадцять років навчався у Києво-Могилянській академії, а й тому, що ідеї грецьких мислителів (проблема людського щастя, смислу буття, проблеми виховання людини) були співзвучними з його філософськими пошуками, які філософ виклав у своїх трактатах, діалогах, віршах, байках, притчах, листах [13, 18]. Серед найвідоміших творів повчального змісту: „Вдячний Єродій”, „Вбогий Жайворонок”, „Алфавіт, або буквар миру”, „Дружна розмова про душевний мир” та інші. Аналіз творчості Сковороди дозволяє зробити висновок, що концепція щастя українського педагога-фі-

лософа ґрунтується на гуманістичних за-садах та природовідповідному вихованні і розвитку дитини:

* „І всяка справа має успіх, коли природа сприяє...не завжай лише природі. Клубок сам від себе покотиться з гори: забери лише камінь, що лежить на перепоні. Не вчи його котитися, а лише допомагай [20, с.108].

* „Учитель чи лікар не є вчитель та лікар, вони лише служники природи” [20, с.109].

На нашу думку, важливими для теорії і практики управління школою стали ідеї Г.С. Сковороди щодо гуманістичного спрямування змісту освітньої діяльності, як-от: „Дитина народжена до людинолюбства та дружби, народжена робити і чути усе чесне”; демократизації управлінської діяльності: „Шукай, що хочеш, але не загуби миру...щастя наше є мир душевний”; вимог до вчителя: „Хай учать ті, котрі пізнали людину”; принципів управління шкільним колективом: „Не дивись, хто вище і хто нижче, хто видніше і незнатніше, багатше й убогіше, але дивись на те, що з тобою споріднене”; „Найчудовіше діло, яке робиться без спорідненості, губить свою честь і ціну”; особистісних якостей людини: „Не той дурний, хто не знає, а той, хто знати не хоче”, „Ліпше тобі попрощатися із хоромами, аніж розлучитися з душевними миром” [20, с.363, 363, 422, 423, 424].

У результаті нашого дослідження, ми дійшли висновку, що гуманістичні ідеї Сковороди, його погляди на взаємини між усіма учасниками навчально-виховного процесу стали важливим підґрунтям для розвитку української школи, адже найважливішими підвалинами педагогічної концепції відомого філософа є гуманізація стосунків між учителем та учнем, яка передбачає щирі любов учителя до дитини: „Начало всему и всеу есть любовь. Как пища, так и наука не действительна от нелюбимого” [20, с.35].

Гуманістичною та морально-аксіологічною спрямованістю відзначається філософсько-педагогічна спадщина українського мислителя, педагога Памфіла Даниловича Юркевича. Його твори „Читання про виховання” (1865); „Курс загальної педагогіки з додатками” та інші стали концептуальною основою нової педагогіки, звільненої від догматизації, схоластики, втрати зв'язку із реальним життям. Гуманістичний вимір педагогічної діяльності мислителя представлений ідеями кордоцентризму як особливій формі вітчизняного гуманізму, що характеризується цілісністю особистості, її духовним багатством, моральними чеснотами [28].

Важливий вплив на становлення українського шкільництва XIX століття мала діяльність відомих педагогів, організаторів шкільної справи: К. Ушинського, Х. Алчевської, М. Корфа. Видатний педагог-теоретик, педагог-філософ К. Ушинський був прихильником демократичних засад в організації педагогічної діяльності. Педагогічна концепція Ушинського пронизана гуманістичними принципами і в системі виховання особистості, і в системі організації навчально-виховного процесу [25, 242]. Його праця „Про користь педагогічної літератури” стала основою наукової педагогіки, порушила важливі проблеми школознавства, залежності школи від рівня соціального розвитку, проблеми морального виховання. У своїй статті „Три елементи школи” К.Д.

Ушинський, аналізуючи діяльність середніх навчальних закладів Європи, порушує важливі проблеми навчально-виховного процесу, серед яких: співвідношення між трьома елементами навчального закладу (адміністрація, вихователі, вчителі); поєднання адміністративних, виховних функцій в одній особі; проблеми адміністративного впливу на результат педагогічного процесу. У своїх працях видатний педагог обґрунтовує важливість викладацької та виховної роботи в діяльності керівника навчального закладу. „Спіняючись на таких закладах, що являють собою зразки найтіснішого поєднання всіх трьох елементів шкільного життя, – означає К.Ушинський, – ми не можемо не визнати, що виховна сила їх надзвичайно велика” [26]. Прихильник рідної мови як основного виховного засобу в школі, моралі як важливої умови ефективності педагогічної праці Ушинський мав значний вплив на формування українського шкільництва.

Важливе значення в системі організації національної школи носила громадсько-освітня діяльність Миколи Олександровича Корфа – педагога, методиста, діяча народної освіти, письменника. За роки своєї громадсько-педагогічної діяльності (1866-1871), йому вдалося відкрити в Олександрійському повіті (тепер Запорізька об.) до 70 трьохрічних земських шкіл. Корф створив новий тип дешевої школи з одним учителем, підготував методичне забезпечення навчально-виховного процесу школи: розробив план занять, навчальні посібники, методичні керівництва для вчителів [9]. Праці М.О. Корфа „Наші педагогічні питання”, „Наша шкільна справа” висвітлюють проблеми становлення земських народних шкіл та організації їхньої діяльності. Головним завданням педагогіки Микола Олександрович вважав всебічний розвиток людини, її моральних якостей. У системі перевірки діяльності вчителя важливого значення Корф надавав гуманному ставленню до учителя, його моральній підтримці, об'єктивності в оцінці його діяльності. При цьому Корф засуджував формалізм і зверхність при інспектуванні народних шкіл. „Педагогічний, а не поліцейський контроль має здійснюватися над школами і вчителями”, зауважував відомий організатор шкільної справи в Україні [9]. Таким чином, громадсько-педагогічна діяльність М.О. Корфа започаткувала демократичні підходи в оцінці роботи навчального закладу.

Діяльність Христини Данилівни Алчевської, громадсько-освітнього діяча, фундатора та організатора українських недільних шкіл, народних шкіл також мала суттєвий вплив на розвиток національної школи. Її невелика педагогічна спадщина (навч. посібник „Книга дорослих”, методико-бібліографічний poradnik „Що читати народові” (1884-1906), праця „Історія відкриття школи в селі Олексіївці Михайлівської волості” (1881), „Сільські нариси” (1884) та статті до журналів педагогічної проблематики, на думку дослідників, має певну цінність для української педагогіки, а саме: утвердження демократичних засад в системі шкільної освіти, гуманістичне спрямування освітньої діяльності [14].

Помітним внеском в українську педагогічну спадщину стала культурно-освітня діяльність Бориса Грінченка. Педагог-практик, народний учитель, письменник, поборник української національної школи, автор першої книги для читання українською

мовою „Рідне слово”, „Української граматики”, та ін. підручників, він посідає помітне місце у вітчизняній педагогіці. Найбільш цінними для нашого дослідження є думки педагога про відстоювання інтересів національної школи, визнання ролі морального імператива учителя як важливого фактора ефективності педагогічної діяльності. „Треба, щоб персона вчителя була оточена для селян ореолом правди і кохання до них, – тоді тільки він зможе що-небудь зробити”, – зауважує Грінченко у своїх педагогічних працях [4, с.108].

Таким чином, діяльність представників культурно-освітньої та педагогічно-просвітницької думки Східної України на початку та в середині XIX ст. визначила гуманістичне спрямування змісту освіти та зберегла її національну самобутність.

Для Галичини період XIX століття означився зародженням педагогічної преси. Журнали „Дом и школа”, „Школа”, „Учитель”, „Газета школьная”, „Народна школа”, „Школьная часопись” на своїх сторінках публікували досвід педагогів краю, громадсько-освітніх діячів: І. Франка, О. Духновича, Г. Врецьони, О. Барвінського, В. Ільницького, К. Кахникевича, О. Портацького та ін., методичні поради, твори західноєвропейських педагогів. Тут почали друкуватися твори наддніпрянських діячів культурно-освітнього, громадського руху: Т. Шевченка П. Куліша, В. Антоновича, М. Драгоманова, М. Костомарова, Б. Грінченка, К. Ушинського, які, на думку багатьох дослідників, мали значний вплив на формування гуманістичних засад національного шкільництва [21, 42].

Аналіз науково історичних джерел перекоонує, що підвалинами гуманізації шкільної освіти, її національного характеру є спадщина І.Я.Франка – громадсько-освітнього діяча, вченого, видатного українського письменника [10, 18, 24]. Найбільш повно педагогічні ідеї Івана Яковича висвітлено у таких наукових розвідках та дослідженнях: „Мисль о еволюції в історії людськості”, „Чого вимагаємо?”, „Середні школи в Галичині у 1875-1883 рр.” та інших. У цих працях Франко дотримується демократичних засад національної школи, критикує тілесні покарання учнів, застарілі дидактичні методи навчання і обґрунтовує нові системи виховання, в основу яких покладено формування свідомого громадянина, високоморальної людини [24]. Вивчення названих творів дає підстави стверджувати, що педагогічна спадщина І.Я.Франка наскрізь пронизана ідеєю гуманізації освітніх процесів та оновлення засадних принципів шкільної освіти того часу.

У контексті нашого дослідження особливий інтерес викликає культурно-освітня діяльність О.В. Духновича, педагога, громадського діяча, письменника, що залишив яскравий слід у розвитку українського шкільництва на Закарпатті. Його посібник для вчителів „Народна педагогія в пользу училищ и учителей сельских” (1857) містить концептуальні засади педагогіки автора:

1. В організації шкільництва – пріоритет принципу народності: доступність освіти для народу, навчання рідною мовою.

2. У системі виховання – патріотизм, гуманність, бо «человечество/див.гуманізм/ в гражданской жизни есть самая большая добродетель», „Учителю также по совести да будет, чтобы в детях народолюбие возбудил и в сердца их закрепил любовь к

своей народности, ибо человек без народности подобен есть скитающемуся волку, которому всякий лес отечеством есть, где брашно находит"[2].

3. Роль учителя, його моральний імператив визначається основою педагогічної діяльності, від якої залежить результат виховання. Духнович вважав, що розбещений вчитель усіх учнів робить розбещеними, тому називає вчителів „просвітителями народу, його сіплю"[2].

Аналіз педагогічної спадщини педагога свідчить, що орієнтація на гуманістичні принципи європейської педагогіки, утвердження демократичних засад в організації шкільництва ставить Духновича в один ряд з такими видатними педагогами тієї епохи, як П. Юркевич, К. Ушинський, Б. Грінченко.

Слід зазначити, що в період відродження української школи в Галичині значна увага приділялася вчителю як основній дійовій особі педагогічного процесу, тоді як особа керівника (управителя, ректора чи директора) розглядалася більше як адміністративна одиниця, котра нерідко відповідала за діяльність кількох навчальних закладів. Це пояснюється специфікою організаційних структур різних типів шкіл.

Помітний внесок у розвиток вітчизняної гуманістичної педагогічної думки зробили відомі галицькі педагоги: Г. Врецьона, М. Пачовський, Г. Зарицький, В. Ільницький, К. Кахникевич, О. Партицький, О. Барвінський та інші. Аналіз наукового дослідження Б.М. Ступарика та Б.М. Моцака «Ідея національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини 1772 – 1936 рр.», яке вийшло друком у 1995 році, дав змогу виділити провідні думки галицьких педагогів:

- До найважливіших моральних якостей вчителя, керівника школи або класу віднесено людинолюбство, релігійність, працелюбність і моральну чистоту.

- До основних педагогічних завдань належить формування у дітей любові до свого народу.

- Важливу роль у вихованні дітей відіграє особа вчителя, керівника школи або класу, його особистий приклад.

- Метою навчання у школі є убагородження, ушляхетнення духу людського.

- Основою демократизації і гуманізації шкільної системи має стати принцип народності.

Принцип народності, на переконання Б. Ступарика та Б. Моцака, став основою організації навчально-виховного процесу у галицькій школі.[21].

На початку ХХ ст. значний вплив на розробку теоретичних основ національної освіти мали твори М. Грушевського, В. Копача, М. Лозинського, І. Кравецького, С. Томашівського, І. Ющишина, які у своїх творах довели необхідність розбудови національної школи, важливість її засадничих принципів. Так, у передмові до виданої у 1912 р. книжки „Про українську мову і українську школу" М. Грушевський писав: „Серед усіх потреб нашого національного життя потреба рідної школи найголовніша, бо народ, який не має своєї школи, може бути лише пасербом чужих народів, а ніколи не виб'ється на самостійну дорогу існування.»

Таким чином, вивчення джерельної бази вітчизняної педагогічної теорії і практики середини – кінця ХІХ початку ХХ століть переконує, що педагогами Галичини робиться спроба сформулювати наукові осно-

ви національної школи, де провідними принципами виступають народність, демократичність та доступність освіти для усіх верст населення. Головною умовою ефективності педагогічного процесу, за переконаннями представників педагогічної думки цього періоду, є моральний імператив учителя, а основним завданням української школи постає виховання високих патріотичних почуттів та інтелектуальний, моральний і фізичний розвиток школярів, їхня підготовка до практичного життя.

Подальший розвиток української школи як на Правобережжі, так і на Лівобережжі України переживає складний період, пов'язаний із політичними, економічними, соціальними кризами тих держав, у складі яких перебувала Україна. Тут слід наголосити на ролі, яку відіграв у розвитку національного шкільництва перший міністр освіти України Іван Матвійович Штешенко – вчений, педагог, письменник, політичний та освітній діяч. На думку багатьох вчених, його ім'я пов'язане із процесами демократизації освітньої системи, питаннями статусу вчителя, а найбільше – зі створенням нової системи управління освітою [8, 18]. До арсеналу його нововведень можна віднести реформи в управлінні освітою: створення земських управ – повноцінних установ місцевого самоврядування, які опікувалися культурно-освітніми установами; ліквідацію округів як органів зайвої централізації. Як свідчать окремі дослідження, управління освітою стало носити державно-громадський характер і сприяти, таким чином, утвердженню демократичних засад у системі управління школою [8].

Значну увагу до організаційних засад у становленні вітчизняного шкільництва виявляв у своїй діяльності Степан Онисимович Сірополко, вчений, історик освіти, громадсько-політичний діяч України. З початком визвольних рухів Сірополко працював радником генерального секретаря народної освіти уряду УНР і значною мірою сприяв становленню та відновленню вітчизняного шкільництва. Нова школа, на думку Сірополка, має характеризуватися самостійністю і творчістю педагогічних працівників, відзначатися цілісним характером змісту навчання. Дослідження його фундаментальної праці „Історія освіти в Україні" дозволяє виділити провідні принципи в організації шкільництва у цілому та в управлінні школою зокрема. Серед них: принципи народності, гуманізму, демократизму, зв'язку з життям, захищеності від партійних впливів [18]. Отже, аналіз діяльності С.О. Сірополка дозволяє зробити висновок, що вітчизняне шкільництво цього періоду зазнало суттєвих змін як в організаційних засадах, так і в змісті освіти. При цьому національна своєрідність української школи була збережена.

Значний інтерес для нашого дослідження мала педагогічна спадщина Софії Русової, вченого, педагога, громадсько-політичного діяча. У своїй праці „Нова школа"(1917) Софія Русова визначила основні концепти національної школи, які мають яскраво виражений гуманістичний характер:

Сучасна школа є правдивий зразок суцільної держави, держави демократичної в найкращому значенні цього слова, з можливим здійснюванням ідеалів волі, щастя і братерства. Любів до рідної країни – се перший найкращий крок до широкої вселюдської гуманності, пошана до людей – се

вияв самоповаги й бажання собі й другим волі та незалежності.

- Колишня мертва, формальна, лицемірна школа мусить впасти, а на її руїнах має утворитися, народитися нова, живуча й життєва, правдива і весела школа праці, школа соціального виховання, побудована на пошані до особи і розумінні громадських обов'язків кожної дитиною, кожним учнем нової школи

- Людина стає людиною лише в громаді [22, с.207–218].

Таким чином, пов'язуючи ідею національної школи з гуманістичними принципами, що характеризуються гуманними відносинами між учасниками педагогічного процесу, повагою до особистості вчителя та учня, створенням сприятливих соціально-педагогічних умов для творчої діяльності, Софія Русова визначила провідні засади вітчизняного шкільництва. Серед них: любов до дитини, взаємоповага, довіра, толерантність і зараз є актуальними складовими педагогічної діяльності у системі дошкільної та шкільної вітчизняної освіти.

За радянських часів гуманістичний підхід у розвитку національної школи найбільш яскраво простежується в педагогічній спадщині видатного педагога-гуманіста ХХ століття, вченого-практика В.О. Сухомлинського. Василь Олександрович розробив концептуальні засади цілісної гуманістичної системи, яка охоплює не тільки загальнопедагогічні проблеми виховання особистості людини, а й включає широкий спектр внутрішкільних управлінських проблем, як-от: роль керівника у роботі з вчителем, ціннісний аспект розвитку шкільної організації, інші. На думку дослідників, науково-педагогічна діяльність В.О. Сухомлинського, його гуманістична спадщина відображає „провідні тенденції розвитку педагогічного процесу майбутнього", а сам вчений є „одним з найяскравіших виразників генія українського народу".

Найбільш повно гуманістичний аспект в системі управління школою розкритий у праці Сухомлинського „Розмова з молодим директором" [23]. У своєму доробку вчений-педагог охоплює широке коло проблем внутрішкільного управління від функціонального складу до методів та стилю управлінської діяльності. Найголовнішим, на думку автора, є глибоке знання особистості людини як найважливішої цілі в системі внутрішкільного управління. Він наголошує: „Людська особистість – це найскладніший сплав фізичних і духовних сил, думок, почуттів, волі, характеру, настроїв. Без знання всього цього неможливо ні вчити, ні виховувати. Якщо ви хочете, щоб керівництво школою було педагогічним керівництвом (тільки так і повинно бути, нема педагогічного керівництва – нема і директора школи), якщо ви прагнете до того, щоб педагогічний колектив був єдиною виховною силою, щоб кожен вихованець був вашим помічником і одноступенем у виховному процесі, щоб виховання зливалось із самовихованням, добивайтеся того, щоб дитина була у центрі уваги педагогічного колективу, в центрі вашої уваги [23, с. 62].

Визначаючи людину головною ціллю внутрішкільного управління, вчений вибудовує свою гуманістично спрямовану концепцію. Ціннісним ядром нової системи виступають демократичні принципи управління, які впливають на зміст управлінської діяльності, його технології. Основополож-

ними в системі внутрішкільного управління, на думку Сухомлинського, виступають світоглядні позиції суб'єктів управління, які мають ґрунтуватися на загальнолюдських та національних цінностях. Тому насамперед керівник має бути людиною високої духовної культури. Він говорить: "Продовжуючи себе у своїх вихованцях, ми творимо не тільки людину. Ми творимо самий час. Дух часу, взаємовідносини між людьми – все це залежить від того, які ми з вами, від того, якою є школа, що їй народ ввіряє своє майбутнє, від того, яке керівництво школою" [23, с. 5].

Важливу роль у системі управління школою вчений відводить професіоналізму керівника школи. "Добре керувати навчально-виховним процесом, – вважає Сухомлинський, – це означає досконало володіти наукою, майстерністю і мистецтвом навчання і виховання," [23, с. 9]. Однак професіоналізм директора школи вчений пов'язує насамперед із людинознавчою компетентністю управлінця. "Директор школи – не лише адміністратор, а й компетентний організатор навчально-виховної роботи, чуйний вихователь", – зауважує педагог-практик [23, с. 67]. І як суттєву ознаку професіоналізму керівника вчений визначає його здатність до самовдосконалення: "Якщо ви хочете духом творчого пошуку збагатити життя колективу, будьте самі шукачем і дослідником," [23, с. 103]. Таке розуміння автором професійної діяльності керівника школи є актуальним і для створення сучасних моделей професійно значущих якостей керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Значну увагу в системі внутрішкільного управління Сухомлинський надавав утвердженню ціннісного підходу у розвитку шкільної організації. На його думку, „усе шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності [23, с. 127], яке реалізується через „... постійний взаємообмін цінностями” [там же, с. 105]. Тільки за таких умов можливе формування команди односторонців. „Я твердо переконаний у тому, – зауважує Сухомлинський, – що справжній педагогічний колектив можливий лише за умови, якщо в школі є творче ядро педагогів, одухотворених великою гуманною ідеєю: в наших руках найбільша з усіх цінностей світу – Людина” [23, с. 105].

Однією із провідних цілей в управлінні педагогічним колективом, на думку Василя Олександровича, є розвиток творчості вчителя, формування його педагогічної культури. "Розвивати, поглиблювати у своїх колективах нашу педагогічну етику, утверджувати гуманне начало кожного вчителя, – таке завдання ставить перед керівниками Сухомлинський і продовжує: „Від директора школи залежить не тільки пропаганда наукових знань у практичну роботу, але й така організація педагогічного колективу, при якій об'єднуючим началом є творчий задум, ідея” [23, с. 14].

Ціннісні орієнтації внутрішкільного управління простежуються і в роздумах про зміст освітньої діяльності: „Світ вступає у вік Людини. Більше, ніж коли б то не було, ми зобов'язані думати тепер про те, що ми вкладаємо в душу людини [23, с. 171]. Слід зазначити, що основним змістовим наповненням навчально-виховного процесу Павлишської школи були споконвічні національні цінності: виховання працелюбності, відповідальності, поваги до старших, турботи про ближніх, любов до рідного краю.

Таким чином, можна констатувати, що

В. О. Сухомлинський, незважаючи на жорстку ідеологічну спрямованість освіти за радянських часів, один з перших в Україні заклад основи гуманістично спрямованого управління закладами загальної середньої освіти. Той факт, що науково-педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського висвітлює важливі проблеми теорії і практики управління сучасною школою, дозволяє зробити висновок про актуальність управлінської концепції вченого та доцільність подальшого її вивчення як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Ващенко Г.** Виховання волі і характеру. – Підручник для педагогів. – К.: "Школяр", 1999. – 385 с.
 2. **Головінський.** Вплив християнства на формування української психіки 107-113// Хрестоматія тисячоліття хрещення Руси-України. Філадельфія – Торонто, 1986. – 320 с.
 3. **Духнович О. В.** Народная педагогика в пользу училищ и читателей сельских – Львів, 1857 – 159 с.
 4. **Животенко-Піанків А.** Педагогічно-просвітницька праця Бориса Грінченка. – К.: Вид. центр "Просвіта", 1999. – 176 с.
 5. **Забелин И. Е.** Домашний быт русских царей прежнего времени // Отечественные записки. Спб., 1854.
 6. Історія української культури/за заг. ред. **І. Крип'якевича**. – К.: Либідь, 1994. – 656 с.
 7. Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник/Упорядники **М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, А. К. Бичко** та ін. – К.: Либідь, 1993. – 560 с.
 8. **Корецька А.** Штененко і нова українська школа // Світло. – 2000. – № 4. – С. 66–68.
 9. **Корф М.** Об инспекции народных училищ. Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX в. / Сост. П. А. Лебедев. – М.: Педагогика, 1990. – С. 198–202.
 10. **Кравець В. П.** Історія української школи і педагогіки: курс лекцій. – Тернопіль, 1994.
 11. **Лавровський Н.** О древне-русских училищах. Харьков, 1854. – 132 с.
 12. **Левківський М. В.** Історія педагогіки: Навчально-методичний посібник. – Вид. 4-е, доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 189 с.
 13. **Любар О. О.** та ін. Історія української педагогіки (за ред. М. Г. Стельмаховича. – Київ.: ІЗМН, 2000.
 14. **Мороз О.** Школа Алчевської // Основа. – 1991. – № 12–13. – С. 6.
 15. Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта: Науково-методичний посібник / За ред. **В. Г. Слюсаренка, О. В. Проскури**. – К.: ІЗМН, 1998. – 196 с.
 16. **Пікельна В. С.** Історія – коліска освіти: Педагогічні нариси: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ: «Дніпрокнига», 2005. – 241 с.
 17. **Русова С.** Нова школа // С. Русова. Вибрані твори. – К.: Освіта, 1996. – С. 207–218.
 18. **Сірополько С.** Історія освіти в Україні. – К.: Наук. думка, 2000. – 912 с.
 19. **Сковорода Г.** Твори: У 2т. – К.: АТ "Обереги", 1994. – Т. 1 / Передм. О. Мишанича. – 528 с.
 20. **Сковорода Г.** Твори: У 2т. – К.: АТ "Обереги", 1994. – Т. 1 / Передм. О. Мишанича. – 528 с.
 21. **Ступарик Б. М.,** Моцак В. Д. Ідея національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини / 1772 – 1936 рр. – Коломия: БВ, 1995. – 173 с.
 22. **Софія Русова.** Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. / За ред. Є. І. Коваленко; упор., прим. Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – К.: Либідь, 1997. – Кн. 2. – 320 с.
 23. **Сухомлинський В. О.** Розмова з молодим директором. – К.: Радянська школа, 1988. – 284 с.
 24. Українська культура: історія і сучасність: Навч. посібник / за ред. **Черепанової С. О.** – Львів: Світ, 1994. – 456 с.
 25. **Ушинський К. Д.** Избранные произведения: В 2-х т. / Редкол.: **В. Н. Столетов** (пред.) и др. – Т. 1. Теоретические проблемы педагогики. – К.: Рад. школа, 1983. – 488 с.
 26. **Ушинський К. Д.** Избранные произведения: В 2-х т. / Редкол.: **В. Н. Столетов** (пред.) и др. – К.: Рад. школа, 1983. – Т. 2. Проблемы русской школы. – 360 с.
 27. **Юркевич П.** Курсь общей педагогики с приложениями. – М.: Типография Грачёва и К^о у Пречистинских В. Д. Шиловой, 1869. – 404 с.
- Назва статті англ. мовою: «Humanism progress of national school trends»
Annotation. The article considers the problems of the development and becoming formation of national school.
Ключові слова: система шкільної освіти, управління розвитком та становленням національної школи, якість освіти, гуманізація системи управління навчальним закладом.
Ключевые слова: система школьного образования, управление развитием и становлением национальной школы, качество образования, гуманизация системы, управление учебным заведением.
Keywords: the system of school education, the management of development and becoming formation of national school, the quality of education, the humanistic system of management in the educational establishment secondary .
- Автор – ВОЗНЮК Лідія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри управління загальноосвітніми навчальними закладами Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.**

ПЛІДНА СПІВПРАЦЯ ЗАСЛУГОВУЄ НА ПРОДОВЖЕННЯ

Дніпропетровський національний університет ім. Олесь Гончара та Політехнічний університет міста Ечжоу (Китай) подовжили дію двосторонньої угоди про співпрацю, визнавши її взаємовигідною і перспективною.

ДНУ вже вчетверте приймає делегацію Політехнічного університету міста Ечжоу. У 2007 році, під час першого візиту, було підписано договір про співпрацю між двома університетами. Протягом наступних візитів було узгоджено навчальні плани факультету фізики, електроніки та комп'ютерних систем ДНУ з навчальними планами Університету м. Ечжоу, оглянуто навчальні лабораторії і корпуси та підписано додаткову угоду про навчання на зазначеному факультеті спеціалізованої групи зі студентів-випускників китайського університету.

Під час нинішнього візиту ректори університетів Ян Цітао та Микола Поляков, визнавши співпрацю успішною і перспективною, підписали двосторонню угоду на наступний термін. До ДНУ приїхало майже все керівництво Політехнічного університету: ректор Ян Цітао, керівник навчального відділу Ян Яньчєнь, керівник фінансового відділу Цян Цзяньвєнь, керівник студентського відділу Ма Лінцзунь та завідувач кафедри англійської мови Лю Цзіньбао. Гості зустрілися з китайськими студентами, познайомилися з викладачами і керівництвом факультету фізики, електроніки і комп'ютерних систем, обговорили інші, цікаві для обох ВНЗ, напрямки співпраці.

«Ми дуже задоволені першою частиною нашої співпраці з ДНУ імені Олесь Гончара, – зазначив ректор університету м. Ечжоу Ян Цітао, – тож сподіваємося розвивати дружні стосунки у всіх галузях і надалі, адже Дніпропетровський національний університет – один із найвідоміших у світі. Окрім того, тут дуже приємна атмосфера, тому китайські студенти і обирають для свого навчання саме цей університет. Я сподіваюсь, що

число китайських студентів у ДНУ буде постійно зростати, так само як і число студентів-українців у нашому університеті, що сприятиме зміцненню наших зв'язків».

«Нам дуже приємно, що керівництво Політехнічного університету високо оцінило якість пропонуваної нами освіти, – наголосив ректор ДНУ Микола Поляков. – І сьогодні був підписаний договір про співробітництво у розв'язку нових напрямків та форм взаємодії: академічних обмінів студентами, впровадження нових бакалаврських і магістерських програм та спільних наукових досліджень у галузях механіки, IT-технологій, філології, а також про стажування у Дніпропетровському національному університеті китайських викладачів – носіїв мови для підвищення рівня підготовки українських студентів.

На сьогодні ДНУ має 7 договорів про співпрацю з вищими навчальними закладами Китаю. За період 2003-2012 рр. наш університет відвідали 18 делегацій з університетів КНР та посольства КНР в Україні. Підкреслимо, що для нас надзвичайно важливо, щоб молоді люди з Китаю почували

себе у нашому університеті настільки комфортно, ніби вони знаходяться у себе вдома, і мали усі умови для гарного навчання і відпочинку. Наприклад, для наших китайських друзів ми влаштовуємо культурно-розважальні вечори, де студенти-українці розповідають їм про особливості наших культурних звичаїв та показують номери художньої самодіяльності, а китайські студенти, в свою чергу, демонструють цікаві культурні звичаї своєї країни», – підкреслив Микола Вікторович.

Зараз на факультеті фізики, електроніки та комп'ютерних систем навчаються 9 студентів з Університету м. Ечжоу. Всього в ДНУ навчаються 125 студентів з КНР, з них 11 на підготовчому відділенні. За період з 2000 до 2012 року китайські студенти, які закінчили курс навчання у ДНУ, одержали 409 дипломів бакалавра, 255 дипломів магістра та 1 диплом спеціаліста. Два магістри захистили в ДНУ кандидатські дисертації.

У рамках Угоди про співробітництво в галузі освіти і науки між Міністерством освіти і науки України і Міністерством освіти КНР та за контрактом з 1999 по 2012 рр. в університетах КНР навчалось 76 студентів ДНУ (з факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства, спеціальності «Китайська мова», факультету прикладної математики та факультету фізики, електроніки та комп'ютерних систем). За цей час 5 викладачів факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства проходили мовне стажування в університетах КНР. З 1995 року на кафедрі порівняльної філології східних та англомовних країн факультету української й іноземної філології постійно працюють викладачі китайської мови з університетів КНР.

Інформаційно-аналітичне агентство ДНУ ім. О. Гончара.

«Поетичний зорепад Андрія Малишка»

У Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара на факультеті української й іноземної філології та мистецтвознавства пройшли літературні читання «Поетичний зорепад Андрія Малишка», присвячені 100-річчю від дня народження поета, перекладача, літературного критика Андрія Самійловича Малишка.

Українську літературу Андрій Малишко увійшов як талановитий співець свого народу. За своє життя поет видав близько сорока збірок, його твори є основою для багатьох пісень, що стали невід'ємною частиною душі українців. Всесвітньо відомі пісні Андрія Малишка - «Київські каштани», «Ми підем, де трави похилі», «Стежина», «Пісня про вчительку», «Пісня про рушник», яка була названа найкращою піснею 20-го століття та була перекладена тридцятьма п'ятьма мовами світу.

Вечір, організований викладачами та студентами кафедри української літератури ДНУ та міським клубом книголюбів (Л.П. Куліш), розпочався оглядом життєвого шляху та творчості митця, проілюстрованого слайдами та відеорядом, на якому поет читає свій вірш «Україно моя». Студенти декламували поезії А. Малишка, зокрема, студенти-іноземці рідною китайською мовою читали вірші про матір.

Доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Нінель Іванівна Завертальок розповіла у своїй доповіді про стосунки поета з радянською владою. Після війни, працюючи військовим кореспондентом і радіючи, що живий, поет не так вразливо сприймав, що радянський «соцреалізм» не про все дозволяв писати. Але з роками це щораз більше пригнічувало А. Малишка, в його виступах не раз проривався протест. Владі поет завдавав багато клопоту, проте творцю поеми «Прометей», за яку він отримав Сталінську премію, вона нічого не могла заподіяти.

Студентка четвертого курсу української філології Анастасія Ковтун виступила з доповіддю «А. Малишко у спогадах сучасників». Вона підкреслила, що Андрій Малишко поєднував у собі найрізноманітніші риси характеру, чим міг приваблювати, зацікавлювати, а іноді й відштовхувати людей. Незрівнянно чуттєвий та дуже запальний, безмежно люблячий і одночасно жорсткий, по-дружньому ве-

селий і жартівливий, а іноді й несподівано іронічний. Таким він залишився у пам'яті своїх друзів та рідних. Свої спогади про поета залишили О. Вишня, М. Рильський, О. Довженко, О. Гончар, Л. Костенко, Л. Коваленко та дочка поета В. Малишко.

На завершення літературних читань творча група студентів факультету та співак, композитор і лауреат міжнародних конкурсів О. Міліщук виконали пісні на слова А. Малишка під акомпанемент гітари.

Кафедра української літератури факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства ДНУ ім.О.Гончара.

• Вісті з діаспори

ПРЕЗИДЕНТ СКУ ЄВГЕН ЧОЛІЙ ЗУСТРІВСЯ З УКРАЇНЦЯМИ СТРАСБУРГА

9 грудня 2012 р., під час візиту до Страсбурга, Франція, президент Світового Конгресу Українців (СКУ) Євген ЧОЛІЙ зустрівся з місцевими українцями.

Під час зустрічі, яку організувала голова Франко-українського бізнес-клубу Іванна Піняк, Євген Чолій поінформував про діяльність СКУ в просуванні євроінтеграції України та захисту людських прав українців, а також заторкнув питання про важливість створення у Страсбурзі представництва СКУ, яке б сприяло просуванню його інтересів у високих міжнародних структурах.

Учасники зустрічі, у тому числі й священник Української Греко-Католицької Церкви о. д-р Іван Дуфанець та учитель української школи Тетяна Жарко, ознайомили президента СКУ з особливостями українського релігійного та громадського життя,

назвавши одним із успіхів трирічну діяльність української школи, в якій сьогодні навчається понад 20 дітей.

Також було порушено питання про потребу каплиці в центральній частині міста, де можна було б відправляти українські Служби Божі, а також зали для проведення різних громадських заходів. З метою по-

лагодження цієї важливої справи 11 грудня 2012 р. президент СКУ разом з о. д-ром Іваном Дуфанцем зустрівся з Єпископським вікарієм Римо-Католицької Церкви Жаном-Люком Льснардом, який позитивно відгукнувся на таке звернення.

СКУ є міжнародною координаційною надбудовою українських громад у діаспорі, що представляє інтереси понад 20 мільйонів українців. СКУ об'єднує в своєму складі українські організації із 33 країн та підтримує зв'язки з українцями ще 14 країн. Заснований у 1967 р. як неприбуткова організація, у 2003 р. СКУ був визнаний як неурядова організація зі спеціальним консультативним статусом Економічною та соціальною радою Організації Об'єднаних Націй.

Світовий Конгрес Українців
145 Evans Ave., Suite 207
Toronto, ON
M8Z 5X8 Canada
Tel. (416) 323-3020
Fax (416) 323-3250
e-mail: congress@look.ca
website:
www.ukrainianworldcongress.org

Візитівкою програми Фестивалю став девіз «Хочу, можу, дію»

На базі комунального дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу № 4 «Калинка» м. Жовті Води проведено Всеукраїнський фестиваль «Гармонія руху».

Мета Фестивалю – активізувати творчу діяльність, підвищити виконавську майстерність, виявити творчу обдарованість, презентувати «Власне - Я», зарядитися позитивом та морем емоцій. Програма фестивалю «Гармонія руху» представлена в номінаціях: «Рух – життя!», спілкування з іншими «Крок за кроком до мети», форум ідей «Гармонія краси і руху», формула гармонійної взаємодії «Вчимося жити в гармонії з собою та навколишнім світом».

Учасниками Фестивалю були всі небайдужі до гармонії краси та руху. Співпраця здійснювалася в системі «відкритий простір» всіх учасників навчально-виховного процесу: «вихователь – дитина – психолог», «ін-

структор з фізкультури – дитина – музичний керівник», «дитина – батьки», «вихователь – батьки». Кожен учасник фестивалю презентував свої кращі педагогічні, особистісні можливості.

У межах фестивалю були проведені майстер-класи, заняття-тренінги, спортивно-розважальні програми «Обираємо здоровий спосіб життя», гімнастика пробудження з елементами йоги, заняття-подорож, гра «Хочеш бути здоровим – рухайся!», презентації кращого досвіду здоров'язберігаючої діяльності педагогів.

Учасники майстер-класу «Лікувальна гімнастика для пальців» навчилися знімати напругу та дарувати

один одному радість пізнання. Інтерес і позитивний настрій дітей викликали сюжетно-фізкультурні заняття, ігроведитатції, на яких вихованці перервітлювались у персонажі улюблених казок та здійснювали уявні мандрівки. Для дошкільнят, які мають здібності і бажання, організовані фізкультурно-спортивні секції «Школа м'яча», «Гімнастики».

Студія «До-мі-соль-ка» запросила дітей на осінній бал до «Казкової країни». Учасники танцювального гуртка «Голачок» вітали малюків зі святом хореографічною композицією «Осінні візерунки». Діти приймали участь у музичних іграх, розвагах. До них завітали казкові герої, які подарували осінні сюрпризи та подарунки. Вихованці з особливим задоволенням втілювали образи героїв, мали емоційно піднесений настрій, відчували себе справжніми акторами. Для кожної дитини виготовлялись та підбирались, разом з батьками, костюми, які були використані під час свят. В серцях дорослих і дітей залишились яскраві спогади цього дійства.

Кожен виступ вокально-хореографічного гуртка «Калинка» - це крок вперед до майстерності. Педагоги закладу здивували глядачів новими хореографічними композиціями, постановками. За кожний творчий, яскравий виступ – аплодисменти! «Гармонія, грація і краса» - девіз вокально-хореографічного гуртка.

Фестиваль «Гармонія руху» допоміг педагогам розкрити та виявити талановитих, творчих, артистичних дітей.

Підсумки фестивалю були висвітлені на сайті <http://kalinka4.dnepredu.com/> Щиро дякуємо батькам, за їх громадську підтримку та небайдужість.

Наші діти – кращі за нас і вони хочуть бути кращими, в чому ми обов'язково їх підтримаємо. Ми завжди відкриті до нових ідей та ініціатив.

ГОУН ОДА.

• На конкурс творчої молоді Марусі та Івана Гнип

Лілія Стеблина

Народилася 29 серпня 1995 року в с. Вишневе Софіївського району Дніпропетровської області.

Займаюся у танцювальному та вокальному гуртках, люблю малювати, писати вірші, спілкуватися з друзями. Граю у ВІА «Сапфір», пишу тексти пісень для гурту. Мої улюблені поети – Леся Українка, Тарас Шевченко, Роберт Бернс.

Почала писати вірші у 7 років. Брала участь у конкурсах «Собори наших душ», «Обдаровані діти – надія України» та інших, декілька моїх віршів надруковано у районній газеті «Вісті Софіївщини». Неодноразово відвідувала літературні зустрічі з поетами рідного краю, зокрема, з Любов'ю Голотою.

ПРИСВЯЧЕНО 20-Й РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

*У синім небі ясно сонце сяє,
До себе манить чарівна блакить,
В садочку соловейко не стихає,
Аж серце завмирає – дивна мить.*

*Під сонцем блискотять ранкові роси,
На нивах досягають вже жита,
Виспівують птахи дзвінкоголосі,
І диво-квітка в полі розквіта.*

*Неподалік дівоча пісня лине
І горнеться до матері дитя,
Квітує наша ненька Україна,
Хоч зовсім нелегке її життя.*

*Вона ішла тернистими шляхами,
Крізь темінь пробивала путь собі,
Ї раз ділилась поміж ворогами
Ї перемогла в запеклій боротьбі.*

*Багато революцій вже минуло,
І Перша, й Друга світова війна,
Та от вже 20 років проминуло,
Як стала незалежною вона.*

*Від того часу квітне Україна,
Як соняшники на її полях,
І квітне наша мова солов'їна,
Як маки на розшитих рушниках.*

*В каштанах розквітає весь
Хрещатик,
І плинуть хвилі сивого Дніпра,
Ростуть нові Шевченкові нащадки
В країні миру, щастя і добра.*

*І височать тепер під синім небом
Твої блакитно-жовті прапори,
І скільки було сказано про тебе,
Та скільки ж слів ще будуть
говорить...*

МОЄ СЕЛО ВИШНЕВЕ

*У синім небі пролітають журавлі
І жовте листя падає під ноги,
А я іду по батьківській землі,
Де всі знайомі стеляться дороги...*

*Іду собі, минаю поле золоте,
Минаю степ і річку голосисту,
І розумію – це усе святе
І виплекане сонцем променистим.*

*Іду стежиною свого села
І, як завжди, вертаю в рідний дім,
Я знаю, де б я не була,
Панує мир і теплота у нім.*

*Оце село – мого дитинства світ,
Село, де я пізнала всю природу,
Село, в якому жив мій дід,
Вітчизна батьківського роду.*

*Тут народилася вся моя сім'я,
Живуть тут мої мама й тато,
Це рідна сторона моя,
Яку завжди я буду пам'ятати.*

ЧАРІВНИЙ ПАРК «СОФІЙКА»

*Якщо тобі в сучасний час
комп'ютер вже набрид давно,
Якщо ти ходиш повсякчас
чи до театру, чи в кіно,
Якщо одноманітні дні
псувають потроху настрої твої –
Довір цю справу ти мені:
послухай, уяви, помрій.
Так от: у нашій Україні
велике диво є одне,
Що як раніше, так і нині,
всіх манить, наче чарівне.
Це диво зветься «Парк Софії»,
той, що Потоцький заснував –
Здійснив коханої він мрію
і в її честь цей парк назвав.
У дендропарку грот Феміди
і семиструм'янь-водограй,
Тарпейська скеля, піраміди,
не парк це, а чарівний край.
Тому не гай свого ти часу,
а в мамі дозволу питай,
Збери дітей із твого класу
і неодмінно завітай!*

Редактора журналу «Бористен» нагородили медаллю «Знак вдячності»

Журнал «Бористен» та Національний гірничий університет єдна давня співпраця та дружба. Чергове свідчення цього - сьогодні під час ректорату в університеті було урочисто нагороджено медаллю «Знак вдячності» **Фіделя СУХОНОСА** – письменника, журналіста, редактора журналу «Бористен». Як зазначив ректор НГУ, академік НАН Геннадій Григорович Півняк: «Попри те, що НГУ – вищий навчальний заклад перш за все технічного спрямування, керівництво університету знаходить шляхи співпраці з творчими особистостями Дніпропетровська».

Інф. ДНУ.

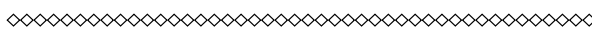
Сергій БУРЛАКОВ

*Я не збагну твоїх гірких порад,
Бо ними й так вже голова сивіє,
З облоги вибігаю в білий сад –
Легкі сніжинки падають на вії.*

*Йому я сповідаюсь. Все... підряд...
Він слухає і мовчки розуміє.
Які ще болі у мені болять!
Які уже заврунулись надії!*

*Стихає в грудях буря вирова,
І добре сподівання ожива,
Шатро небес накинувши на плечі.*

*Та знов я трить різкіше від образ
Ясний синичний дзвін, снігів алмаз...
Порадь мені... верни з цієї втечі!*

3 грудня – 75 років тому (1937 р.) народився Володимир Іванович МІЩЕНКО, письменник.

Володимир Міщенко народився у м. Слов'янську на Донеччині. Закінчив історико-філософський факультет Донецького педінституту, працював у школі, з 1962 року – на журналістській роботі.

Після суду над однокурсником і другом Василем Стусом переїхав до Дніпропетровська. Був редактором Дніпропетровського комітету телебачення і радіомовлення, працював у видавництві «Промінь». Незважаючи на небезпеку, продовжував листування з ув'язненим другом.

З 1982 року він – член Спілки письменників. Друкувався у багатьох журналах, колективних збірках, має власні книжки поезії: «Таємниця осіннього листа», «Квітневі телеграми», «Незабутні адреси», «Березільні вітражі», повісті «Не забудь мене».

ЛІТЕРАТУРА:

Володимир Міщенко // Антологія поезії Придніпров'я [Текст] / Під загальн. ред. В. Коржа // Упоряд. В. Савченко. – Дніпропетровськ: Січ, 1999. – С. 18–19, 226–233.

Письменники України [Текст]: Довідник / Упоряд. Д.Г. Давидюк, Л.Г. Кореневич, В.П. Павловська. – Дніпропетровськ: ВПОП «Дніпро», 1996. – С. 196.

• З історії ріднокраю

Провідник рубрики, завідувач краєзнавчим відділом Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія - пані Ірина ГОЛУБ.

МЕРЕФО-ХЕРСОНСЬКИЙ МІСТ ЧЕРЕЗ ДНІПРО

21 грудня – 80 років тому (1932 р.) у м. Дніпропетровську відкрито Мерефо-Херсонський міст через Дніпро.

Побудувати в межах Катеринослава другий залізничний міст ухвалено ще на початку XIX століття. Проект розробив академік Г.П. Передерій, а будівництво розпочали у 1912–1914 рр. Встановили 22 опори металевого мосту, але почалася Перша світова війна, потім більшовицький переворот, громадянська війна... Будівництво відклали надовго.

Вдруге рішення про будівництво мосту ухвалили 1929 року. Знадобилося з'єднати з лівобережжям нещодавно відкрити для руху залізничну ділянку Лоцманська – Апостолове.

Міст будували для Мерефо-Херсонської залізниці. Будівництво відновилося в 1930 році вже за іншим проектом. Його автором став інженер М.М. Колоколов, який уперше в історії мостобудування запропонував застосувати монолітний залізобетон. При будівництві використали опори, поставлені раніше. 35 залізобетонних арок і обидва металеві прольоти по 52 метри кожен спорудили усього за сім місяців. 24 жовтня 1932 р. поклали останній кубометр бетону, а 21 грудня 1932 р. унікальний міст через Дніпро здали в експлуатацію.

Загальна довжина мосту склала 1610 метрів (ширина Дніпра в цьому місці – 1250 метрів). Одночасно проклали спеціальний тунель в Тунельній балці і підвели нові залізничні колії.

Під час війни Мерефо-Херсонський міст зазнав суттєвих руйнувань. Проект відновлення мосту розробив колектив інституту «Дніпродіпротранс» під керівництвом Е.Г. Тетерука. Відбудова мосту коштувала близько 50 млн карбованців і 30000 кубометрів високоякісного бетону. Відновили міст зі значними змінами у зовнішньому вигляді – прибрали два металевих прольоти, що загалом зробило силует мосту більш гармонійним і легким.

Мерефо-Херсонський міст серйозно поліпшив стан залізничного сполучення по обох берегах Дніпра. А для Дніпропетровська став одним із його символів. Залізобетонний гігант залишає враження легкого мережива, простягнутого над Дніпром. Це пам'ятник інженерної архітектури національного значення.

Література:

Фоменко А. Мерефо-Херсонський міст [Текст] / А. Фоменко // Дніпропетровськ: минуле і сучасне: Оповіді про пам'ятки культури Катеринослава-Дніпропетровська, їх творців і художників. – Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2001. – С. 185–188.

Старостін В.С. Столиця степового краю. Дніпропетровськ [Текст]: Нариси з історії міста / В.С. Старостін. – Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2004. – С. 268–276.

Кавун М.Е. Мости в судьбе города (Гений места. Часть XXV) [Текст] / М.Е. Кавун // Недвижимость в движении. – 2005. – 7 сент.

ГОЛОС ЗЕМЛІ

Провідник рубрики: Іван ЛАЗАРЕНКО, фермер, координатор всеукраїнської програми «Природне землеробство»

Розкрито системну взаємозумовленість і взаємозв'язок соціального і природного середовища. Висвітлено проблеми сучасного розвитку галузі землеробства.

Доведено нагальну необхідність переходу до природного землеробства.

Обґрунтовано його переваги і проблеми становлення в Україні.

В науковому аспекті суспільство являє собою цілісну динамічну систему, що характеризується ієрархічною побудовою, стійкими зовнішніми і внутрішніми зв'язками. Формування суспільних відносин базується на гармонізації взаємодії людини і оточуючого природного середовища.

Обмеження світосприйняття та суспільного життя лише сферою економіки деформує уявлення про світ як наділену розумом, відкрити екосистему, існування якої забезпечується за рахунок надходження з навколишнього середовища енергії та речовини і здатності до самоорганізації, саморегуляції й саморозвитку. Водночас, економіка є одним з інструментів забезпечення духовного, творчого і фізичного розвитку людини і суспільства. Як природа, так і суспільство керуються одними й тими ж законами. Людина як частина Природи безпосередньо пов'язана з оточуючим середовищем в одну систему.

Хоча людство не завжди поєднує це органічно ціле у своїй уяві та в своїх діях, бажання підкорити собі Природу стає все більш сумнівним. Людина, яка не сприймає себе частиною Природи, світотворення, яка порушує своїми діями природні закони, прямує до загибелі [1]. Якщо ми не хочемо перервати це життя, ми повинні зрозуміти закони Природи і мудро їх використовувати.

Запурука процвітання Людства в тому, щоб включитися у великий кругообіг Природи і мудро його підтримувати.

**Микола ЛОБАС (м. Київ),
доктор економічних наук**

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕРОБСТВА

Наукова істина проходить три стадії свого визнання: перша – такого не може бути; друга – в цьому щось є; третя – так це вже давно відомо.

Ернест РЕЗЕРФОРД

В перекладі з санскриту людина (рос. человек) означає учень часу ("чело" – учень, "век" – час). Виникає питання: "Чому ж ми навчилися за 6000 тис. років землеробства і наскільки розуміємо і сприймаємо закони Природи?". Нині стає все очевиднішим, що всі досягнення Людства у цій сфері діяльності за останні 200 років досягнуті шляхом деградації довкілля, системи господарювання, що базується на нищівному використанні природних ресурсів, зумовлюється відходом від "природних" форм землеробства та посиленням застосування агрохімікатів при зменшенні внесення у ґрунт органіки.

Недостатня кількість внесених органічних добрив, що становить нині менше однієї тонни на гектар посівної площі в Україні, припинення вапнування і гіпсування ґрунтів, порушення екологічно допустимого співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, – негативно впливає на стійкість агроландшафту, посилює деградаційні процеси сільськогосподарських угідь, призводить до зниження вмісту гумусу у ґрунтах. В цілому по Україні баланс гумусу негативний і щорічний дефіцит його досягає 110 кг/га. Якщо наприкінці XIX ст. вміст гумусу в ґрунті України становив 7 %, то на початку XXI ст. – не перевищує 3 % [2, с. 110–125]. При цьому для підтримки урожайності сільськогосподарських культур землероби змушені вносити мінеральні добрива у все більших обсягах. Так, якщо у 50-х роках минулого століття внесена тонна хімічних добрив збільшувала урожайність на 11,5 т/га, то в 60-х роках надбавка становила 8,3 т/га, в 70-х – 5,8 т/га. Наприклад, у США, щоб підтримати урожай на рівні 1980 р. щорічно додають у ґрунт на 12–15 % добрив більше, ніж у попередньому році [3, с. 24].

Використання агрохімікатів для передпосівної обробки насіння, підгодівлі рослин, боротьби з бур'янами і шкідниками сільськогосподарських культур спричиняє зниження родючості ґрунту, зменшення рослинного покриву, погіршення якості води і повітря. З одного боку, виснажена земля вимагає більше сучасних аг-

рохімікатів і ексклюзивного посівного фонду, що підвищує собівартість одиниці продукції, а з іншого – продукти "напхані хімією" призводять до різкого погіршення здоров'я населення, деградації фізичного і духовного стану нації.

Виходом із ситуації, що склалася, може стати використання природних технологій господарювання, зміна агрохімічної концепції землеробства на агробіологічну, таку, що враховує закони Природи. Основу агробіологічної концепції землеробства становлять два принципових положення: перший – якомога менше заважати, а по можливості й допомагати ґрунтовим мікроорганізмам працювати над підвищенням родючості ґрунту; другий – удобрювати не ґрунт, а годувати незлічених мешканців, що живуть у ньому.

Для цього годиться будь-яка органіка (гній, солома, тирса й т.і.), що зазвичай вважається відходами й забруднює довкілля. При створенні відповідних умов ґрунтові організми самі забезпечують рослини усім необхідним.

Природне землеробство, як об'єднувальне поняття, включає біодинамічну та органічну системи ведення галузі, агротехніку з використанням енергоінформаційних чинників, агротехніку із застосуванням мікробіологічних препаратів і препаратів на основі спорів мікозостворюючих і сапрофітних грибів, агротехніки на основі черв'якокомпостів, інших технологій і технологічних процесів, що виключають застосування мінеральних добрив.

Біодинамічне землеробство (з грець. "біос" – життя і "динаміс" – сила, рух) базується на глибокому розумінні процесів, що відбуваються в природі і спрямовані на поліпшення структури ґрунтів, відновлення їх природної родючості, створення екологічно стійких агроландшафтів. Основна теза біодинамічного землеробства полягає в тому, щоб "годувати не рослину, а ґрунт, тобто його незлічених мешканців", передусім компостом. В удобреному перепрішним компостом ґрунті поживні речовини містяться у найсприятливішій формі для зростання здорових повноцінних рослин.

Завдяки щедрій мікрофлорі і дощовим черв'якам компост стає "концентратом ґрунтового життя".

Основу біодинамічного землеробства становить не просто відмова від хімічних методів, а прагнення створити таку систему вирощування рослин, яка б забезпечувала їхню стійкість до будь-яких несприятливих умов.

Теоретичні основи цієї системи землеробства розроблені (яким би дивним це не здавалось) німецьким філософом Рудольфом Штайнером (1861–1926 рр.), основоположником антропософії (у перекладі з грецької – "мудрість людини") і включають ряд таких положень: – побудову землеробства з урахуванням як природних, так і космічних чинників, оскільки усе живе являє собою збалансоване ціле, яке знаходиться у взаємозв'язку з усім існуючим. Адже все в Природі і у Всесвіті має своє призначення. Кожен елемент, будь-то планета, рослина, тварина або людина, є невід'ємною частиною цілісного Всесвіту. Тому обробіток ґрунту, посів, догляд за посівами слід проводити в сприятливі періоди, настання яких зумовлене перебуванням Місяця в певному зодіакальному сусір'ї.

Розташування небесних тіл рекомендується враховувати в період приготування компостів і боротьби з бур'янами; приділяти увагу взаємозв'язкам між живою і неживою природою, всередині живої природи, природою і космосом відповідно до впливу усіх цих взаємозв'язків на рослину;

– використання впливу космічних та інших чинників на сільськогосподарське виробництво шляхом застосування спеціальних біодинамічних (гумусних, кремнієвих, компостних) препаратів, які активізують ґрунтові процеси, дають рослинам необхідну силу, регулюють живлення і розвиток рослин, стимулюють їх ріст і захисні функції.

Органічне землеробство як форма ведення сільського господарства з мінімальним використанням синтетичних добрив, пестицидів, регуляторів росту рослин, кормових добавок, генетично модифікованих організмів спрямоване на забезпечення культурних рослин елементами мінерального живлення, боротьбу з бур'янами і шкідниками та збільшення врожайності шляхом активного застосування ефекту сівозмін, різних видів органічних добрив і методів обробки ґрунту. Органічне сільське господарство, за визначенням IFOAM (Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху), об'єднує усі сільськогосподарські системи, які підтримують екологічно, соціально і економічно доцільне виробництво сільськогосподарської продукції, спрямоване на роботу з екосистемами, біогео-

хімічними циклами рослин та отримання ефекту.

Агротехніки із застосуванням енергоінформаційних чинників, які впливають на зростання і розвиток рослин, а відповідно й на отримання врожаю. До них відноситься безпосередня і опосередкована психічна дія людини, використання генераторів і енергоакумуляторів космічної життєвої енергії (пірамід, радіоестезичних батарей і т.п.), а також механічних і електромагнітних коливань, намагніченої, кластерно-структурованої води як стимулюючої "програмної" дії на рослини шляхом використання "програми життя", закладеного в молекулі води та зміни або доповнення цієї програми.

Єдність усіх перелічених агротехнік базується на тому, що вони використовують закони Природи, а отже не вступають з нею в конфлікт.

Практика свідчить про такі переваги цих технологій [3, с. 25–27]:

1) позитивний вплив на довкілля – збільшення у п'ять разів видового складу корисних для землеробства дикорослих рослин та майже 30 % зростання ґрунтового зв'язування органічного вуглецю;

2) поліпшення структури ґрунту – триваліша вегетація, більша вологість верхнього шару, майже 90 % збагачення мікроорганізмами і черв'яками, зменшення щільності ґрунту, зростання його спроможності утримувати вологу, глибше проникнення коріння рослин у ґрунт у пошуках води, збільшення врожайів під час засухи;

3) збільшення репродукції тварин за рахунок кормів, вироблених на таких полях, та майже 30 % зростання продуктивності курей;

4) збільшення вмісту поживних речовин і вітамінів у природних продуктах та підвищення рівня їх безпеки для здоров'я людини, яке, до того ж, на 30 % залежить від стану довкілля;

5) краще зберігання овочів і фруктів та їх корисних властивостей, менші (на 50 %) втрати вологості у картоплі за рахунок високого вмісту сухої субстанції та міцнішої структури її тканини, що забезпечує стійкість до шкідливих мікроорганізмів;

6) зростання врожайності сільськогосподарських культур завдяки природним методам землеробства. Так, за даними Всесвітньої організації Грінпіс (Greenpeace), природні методи землеробства сприяли значному збільшенню урожайності у південній півкулі Землі. Водночас зменшилося використання пестицидів і мінеральних добрив, припинилася ерозія ґрунтів.

Наприклад, у Бразилії, завдяки переходу на природне землеробство, зростання врожайності на окремих полях становило від 20 до 250 %, в Ефіопії – 300, а в Перу – 150 %. Інститутом Родейла

(Пенсільванія, США), результатами п'ятнадцятирічного дослідження по кукурудзі і сої, був розвіяний міф про зниження урожайності при застосуванні природних технологій та нездатність їх нагодувати світ;

7) зниження собівартості одиниці продукції при використанні природних технологій. За даними 21-річних досліджень, проведених у Швеції, органічні поля заощадили 53 % витрат на підживлення і 97 % – на боротьбі з бур'янами і шкідниками сільськогосподарських культур.

За результатами досліджень вітчизняних учених, глобальне зниження родючості ґрунтів, ґрунтового енергетичного потенціалу при зменшенні "зв'язування" сонячної енергії в екосистемах призводить до величезних непродуктивних енергетичних витрат, адекватних кількості енергії, що добувається в країні у вигляді нафти або вугілля.

Проте в науковій літературі зустрічаються й критичні зауваження з приводу біодинамічного землеробства, що пов'язано з недостатнім експериментальним підтвердженням теоретичних постулатів цього напрямку і великими труднощами досягнення таких же результатів, як і при традиційному землеробстві. Крайня недостатність і односторонність інформації, що склалася про методи і технології біологічного землеробства, не дає можливості широкому колу землеробів швидко освоїти і застосовувати нові знання. Друга причина полягає в тому, що методи біологічного землеробства розраховані на тривалий термін. Відновити і підвищити родючість ґрунту можна лише протягом декількох років.

Для переходу на біологічні методи землеробства потрібні вкладення коштів, і тим більші, чим сильніше земля отруєна хімією і знівечена глибокою оранкою. Водночас хімічні методи землеробства дають віддачу протягом одного сезону, хоча за й рахунок подальшої деградації землі.

Насамкінець і короткострокова оренда землі в Україні ніяким чином не сприяє впровадженню біодинамічного землеробства.

Висновок. Замість того, щоб пристосуватися до Природи, люди й надалі, очевидно, намагатимуться її обдурити. На словах декларуватимуть своє єднання з Природою, а на ділі протиставлятимуть себе їй.

Намагатимуться науково довести неможливість зв'язання тієї чи іншої задачі, оскільки не звикли або не хочуть брати на себе відповідальність. Але як і будь-яка жива істота ґрунт дихає, живиться і розвивається за своїми законами і при неправильному догляді може захворіти й навіть померти. Як і всяка жива істота, земля хоче й наполегливо чекає від людини любові і лагідного ставлення до себе. Не слід зволікати, щоб не запізнитися назавжди.

ГОЛОС ЗЕМЛІ

Провідник рубрики: Іван ЛАЗАРЕНКО, фермер, координатор всеукраїнської програми «Природне землеробство»

Земля вимагає обайливого ставлення до себе і розуміння того, чого їй потрібно

В останні роки в наукових колах та серед виробників сільськогосподарської продукції активно обговорюються проблеми обробітку ґрунту. Це зумовлено насамперед тим, що хіміко-техногенна стратегія інтенсифікації сільськогосподарства, яка панувала наприкінці ХХ століття, стала основним чинником деградації ґрунтів, втрати ними природної родючості при значному зростанні витрат енергії на кожну додаткову одиницю продукції. Це стало наслідком порушення основних законів природи: екологічної рівноваги та саморегулювання.

Природна енергія корисніша за пестициди

Основним завданням техногенного впливу на ґрунт є створення сприятливих умов для росту і розвитку рослин, підвищення їхньої фотосинтетичної продуктивності. Світовою наукою встановлено, що техногенна енергія в енергетичній вартості урожаю становить приблизно 8% від загальної сонячної енергії, яку акумулюють рослини в процесі фотосинтезу. Якщо врахувати всю енергію, що акумулюють рослини з біосфери, то частка викопної енергії (палива) не перевищує 0,5%. Тому головне завдання хлібороба полягає в тому, аби навчитися за допомогою малих витрат техногенної енергії керувати великими потоками природної енергії в процесі фотосинтезу.

Це надзвичайно актуально, оскільки основні чинники фотосинтетичної продуктивності рослин, такі як потоки природної радіації, концентрація вуглекислого газу і температурний режим не піддаються штучному регулюванню.

Широке застосування хіміко-техногенних систем землеробства в 1960 - 1980-х роках вкрай ускладнило ситуацію в агробіоценозах через грубий вплив на довкілля хімічних засобів захисту рослин. Саме в цей період

з'явилися перші публікації, автори яких застерігали суспільство про небезпеку застосування пестицидів, про неможливість перемоги шкочодочинні організми хімічними засобами. Це спонукало науковців і виробників до пошуку нових концепцій землеробства і залучення в ці процеси біологічних факторів з метою підвищення продуктивності агроценозів і покращення природного середовища.

Поля не бачили плугів уже 36 років

Господарство, яке я очолював у цей період, теж не залишилось осторонь проблеми, що непокоїла мене з молодих літ. Ще в дитинстві я спостерігав, як проростає насіння пшениці і жита на необробленій землі: нерідко рослини на грядках гинули, хворіли, а на краю — виживали. Коли я очолив господарство, то в одну із суворих зим озими на виораному полі у переважній більшості загинули, а там, де було витоптано, — вижили. Загинули рослини через те, що у великі морози порвало їхнє коріння. Тому прийняли рішення відмовитися від оранки і перейти до безвідвального обробітку ґрунту.

І от уже 36 років, як у господарстві не застосовуються плуги. Їх з успіхом замінили дискові борони і важкі культиватори, які ми удосконалили відповідно до вимог агротехніки.

Робочі органи культиваторів, які ми почали використовувати для міл-

Семен АНТОНЕЦЬ любить землю, вона відповідає йому тим же. Фото з особистого архіву автора

В агротехнічному плані ми успішно справляємось без особливих проблем і щорічно маємо високі урожаї зернових та кормових культур.

Втерли носа європейським машинобудівникам

А щодо механізації, то до недавнього часу мали значні проблеми, які вимагали значних фінансових витрат і праці на підтримання параметрів робочих органів культиваторів. За сезон доводилося двічі міняти стрілочасті робочі органи. До того ж ми не могли досягти необхідної якості їхньої роботи на полях після багаторічних трав, оскільки не забезпечувалося самозагострення робочих органів культиваторів, а відповідно не підризувалися рослини бур'янів та багаторічних трав, попередників під інші культури.

Розв'язати цю проблему нам допомагають науковці Національного наукового центру «Інститут механізації та електрифікації сільського господарства», з яким наше господарство співпрацює. Вчені розробили технологію відновлення і зміцнення робочих органів культиваторів, за якою вони уже третій рік завжди відновлюють за нашими замовленнями стрілочасті лапи вітчизняного та імпортного виробництва. Як показали результати, поновлені робочі органи є більш зносостійкими, ніж робочі органи відомих європейських фірм. Це для нас надто важливо: у процесі роботи вони самозагострюються і ріжучі кромки лап завжди залишаються гострими. А це забезпечує підрізання бур'янів та багаторічних трав, наприклад еспарцету, що вирощуємо в господарстві як цінний попередник і кормову культуру.

Тож лише завдяки акумульованій рослинами енергії сонця можна підвищити родючість ґрунтів, покращити їхні фізичні властивості, забезпечити функціонування численних компонентів агробіоценозів, підтримувати таким чином екологічну рівновагу. Натомість техногенні чинники, що застосовуються для оптимізації умов зовнішнього середовища в агроекосистемах, не замінюють дарових сил природи, а лише дозволяють використовувати їх значно ефективніше.

**Семен АНТОНЕЦЬ,
Герой України,
Герой Соціалістичної Праці.**

«Який корінь, такий пагін»

кого обробітку ґрунту, були на пружних стовбах. При роботі на твердому ґрунті, а його твердість змінюється по довжині гону, пружні стовби відхилялися на різний кут, у результаті чого змінювалась глибина обробітку, що негативно впливало на якість робіт. Тому в господарстві усі культиватори переобладнали і пружні стовби «заякорили». Це значно покращило якість роботи. Це вагомішого результату ми досягли, коли отримали виготовлений за нашим замовленням культиватор «Обрій», в якому глибина обробітку регулюється двома планчатими котками, що йдуть перед і після культиваторних лап.

Така система обробітку ґрунту сприяла залученню у виробничий процес біологічних чинників інтенсифікації, зникла потреба у використанні мінеральних добрив та синтетичних засобів захисту рослин. Завдяки цьому в господарстві майже 20 років не використовуються мінеральні добрива і 15 років — хімічні засоби захисту рослин від шкочодочинних організмів.

Щоправда, окрім системи обробітку ґрунту ми залучили й інші чинники біологізації — зелені добрива (сидерати) та багаторічні бобові трави. Безумовно важливу роль відіграють у цьому й органічні добрива, яких ми щорічно вносимо 40-45 т/га сівозмінної площі.

Для обробітку ґрунту застосовуємо виключно дискові борони та культиватори, що у порівнянні з оранкою забезпечує значне зменшення витрат пального на одиницю площі.

В НГУ обговорювали проблеми екології

У Національному гірничому університеті відбулося засідання у форматі круглого столу з питань удосконалення екологічного законодавства. Стабільність екологічного законодавства; відсутність в ньому прогалин та комплексність охоплення предмету правового регулювання; наявність чіткої екологічної політики на всіх рівнях управління та усталеної структури державних органів, що здійснюють екологічне управління в цілому або його окремі аспекти; ефективність правозастосовчої діяльності, — ці та інші чинники впливають на можливість держави вирішувати існуючі екологічні проблеми та запобігати виникненню нових.

В Україні екологічний стан як і його правова складова є незадовільним. Подібні конференції спрямовані, перш за все, на створення шляхів вирішення цих питань спільно з державною.

Круглий стіл відвідали провідні науковці та спеціалісти не лише НГУ, а і Донецьких, харківських та київських вищих навчальних закладів. Мова йшла про екологічний потенціал держави, його збереження та врегулювання. Розглядалися також новітні розробки в сфері природних джерел енергії.

Ректор НГУ, академік Геннадій Півняк зазначив, що гірничий університет бере активну участь у розробці екологічного стану України. Зокрема, у середині червня у Фрайберзькій гірничій академії представники 58

зарубіжних університетів ресурсів з 39 країн підписали «Меморандум про розуміння» з метою забезпечення раціонального використання світових природних ресурсів. Україну представляв саме НГУ.

За оцінками НАТО і ЮНЕСКО до 2021 року перед світовою спільнотою гостро постане питання боротьби за ресурси — нафту, газ, воду і землю. Ця проблема безпосередньо торкається ефективного використання ресурсів, економіки, екології і підготовки кадрів. Розуміючи це, представники «університетів ресурсів» різних країн (університетів, в яких навчають видобутку та переробці ресурсів) шукають шляхи вирішення актуальних для всього світу питань. І вже зараз деякі науковці НГУ відвідали країни Європи задля обміну досвідом.

Україна, попри її потужний науковий потенціал, поки не може забезпечити вирішення ключових проблем в екологічній сфері. Традиційно щороку наша держава стикається з проблемою незаконного вирубування ялинок та їх продажу. І невідомо, чи врегулює це питання цьогорічна електронна система. Екологічні закони України передбачають участь громадян у прийнятті рішень, і місцеві органи влади повинні гарантувати безпечно докільля громадянам. Але часто ці обов'язки існують лише на папері, бо немає процедури щодо впровадження цих норм у життя.

**Дарина БУТКО,
ІАЦ НГУ.**

Студенти кафедри ЕОТ НГУ надійно захистять інформацію в комп'ютерних мережах

Студенти кафедри електро-обчислювальної техніки, напряму освіти Інфобезпека склали іспит «Забезпечення захисту інформації в комп'ютерних мережах з використанням обладнання компанії ZyXEL».

Як зазначив старший викладач кафедри електроніки та обчислювальної техніки Олександр Кручинін 12 найкращих студентів 3,4,5 курсів напряму освіти Інфобезпека, прослухали дводенний курс «ZyXEL security specialist», проведений представником компанії, та в короткий термін опанували основні принципи роботи з обладнанням, що й довели успішно здавши іспит. Викладач учбового центру Київського представництва компанії ZyXEL в Україні Євген Величко затвердив результати іспиту та відмітив, що всі студенти, які успішно склали іспит, отримають від компанії іменні сертифікати, з обов'язковою реєстрацією їх на офіційному сайті компанії. За словами Євгена Величко, отриманий позитивний досвід створює передумови для продовження співпраці компанії та університету і проведення наступних курсів для студентів НГУ вже навесні 2013 року за напрямом Телекомунікації.

Відомо, що компанія ZyXEL є одним зі світових лідерів в галузі виробництва обладнання для комп'ютерних мереж. З моменту заснування в 1989 році компанія ZyXEL з виробника телефонних модемів перетворилася в постачальника комплексних рішень широкополосного доступу і увійшла в ряд провідних світових виробників обладнання для віддаленого доступу в Інтернет.

ІАЦ НГУ.

Валентина ШАБЕТЯ
(Національний Гірничий Університет)

ГЕНІЙ З БЕРЕГІВ ВІЛЬШАНКИ

16 лютого 2013 року виповнюється 200 років від дня народження Степана Семеновича Гулака-Артемівського, українського співака, композитора, актора, драматурга, автора першої національної опери «Запорожець за Дунаєм» і одного із моїх найзнаменитіших земляків. Дуже давно, ще школяркою, свій перший журналістський допис у районну газету «Колгоспні лани» я присвятила постановці знаменитої опери «Запорожець за Дунаєм» на сцені Городищенського будинку культури, що на Черкащині. І хоча обласні актори показали лише яскраві уривки, але відтоді назавжди у моїй свідомості закарбувалося розуміння величчя особистості автора.

ДИТИНСТВО ПІД ЗЕЛЕНИМИ ШТАМИ

Дуже приємно, скажу вам, усвідомлювати, що зовсім недавно я ще раз пройшлася головною городищенською стежкою дитинства Степана Гулака-Артемівського (нині вулиця названа його іменем). Науковий співробітник Городищенського музею С.С.Гулака-Артемівського Ольга Осипенко стверджує, що цим шляхом ходив і бігав малий Семенко з дідівської хати з околиці Городища - хутора Піщаного - до колишньої Покровської церкви, яка стояла на Загреблі, на березі мальовничої річки Вільшанки неподалік центру містечка. У Покровській церкві Семена хрестили, тут правили службу отці Патрикій, Петро, Семен, Василь - відповідно, його прадід, дід, батько й дядько.

Коринія Гулаків відоме з XVII століття і початкується генеральним обозним гетьмана Петра Дорошенка Іваном Гулаком. Прадід Патрикій був першим священиком Покровської церкви, в Городищі його запросили з Черкас. У 1742 році він купив у поміщика 60 десятин землі для ведення господарства і побудував на Піщаній хаті перших городищенських поколінь Гулаків-Артемівських. Можна тільки уявити собі, з якою насолодою малий Семен милувався у дитинстві справжнім раєм на землі - природою

Черкащини. Хлопець спілкувався за допомогою співу зі смарагдовими луками, тихоплинною Вільшанкою, пагорбами, що по-місцевому величаються Кучугурами, ставочком з переливами у сонячному промінні (останній належав родині священиків і зберігся до наших часів).

Ольга Осипенко записала розповідь городищенського старожила Семена Охріменка (трохи не дожив до ста років), який повідомив, що його дідусь був однолітком Семена, сина попа Степана, і чув спів малого. За його переказами, діти з Піщаної з цікавістю і подивом спостерігали за вдягненим у жупан ровесником, який, спритно стрибаючи по горбах, дуже дзвінко і гарно співав - у них так не виходило. Вдома вони розповідали батькам - затурканим селянам-кріпакам - про це справді дзвінкоголосе диво. А ті через свою неписьменність нічого іншого, крім: «Не знайтеся з ним, бо він не людина, а дияволеня» - не могли сказати. Ніхто навіть не здогадувався, мабуть, крім батьків, які бачили сина майбутнім священиком, що хлопчину з ідеальним слухом повністю поглинули звуки і музика, подібно до того, як людину-математика - царство цифр.

ЙОГО ГОЛОС ПІДКОРИВ ЄВРОПУ

Семен, два його рідні брати Петро й Павло і сестра Марія з повним правом могли пишатися батьками, які не тільки любили своїх дітей, але й виховували їх у повазі до книги, пісні, Святого письма. Одинадцятилітнього Семена батько привіз до Києва і, аби дати йому гарну освіту, влаштував до духовного училища. Якщо вам доведеться бувати в Києві на Набережно-Хрещатицькій вулиці, то зверніть увагу на будинок №31. Там висить меморіальна дошка, присвячена Семенові Гулакові-Артемівському. Тут, у колишній бурсі, в 1824-1830 роках він навчався. А в 1835-1838 роках став слудеем Київської духовної семінарії.

На той час у Семена сформувався дуже сильний, чудового тембру голос (баритон). Якось про обдарованого учня

розповіли тодішньому митрополитові Болховитінову. Прослухавши його, владика наказав прийняти хлопця до хору собору Святої Софії Київської. А подальшу долю юнака визначив той випадок, що став уже класичним у долі багатьох артистів. Оскільки Україна славилася на всю Росію своїми чудовими голосами, то вона стала донором для церковних хорів Петербурга, Москви та інших міст імперії. Відомо, що в 1837 році з такою місією приїхав в Україну композитор, капелмейстер придворної співацької капели Михайло Глінка. Під час Служби Божої у Михайлівському Золотоверхому соборі він почув сольний спів Семена Гулака-Артемівського і запропонував йому поїхати до Петербурга співати у придворній капелі. 20 червня 1838 року 25-річний Семен покинув Київ. Невдовзі у листі до матері Михайло Глінка писав: «Другий місяць живе у мене знайдений мною на Україні баритон, у своєму роді відмінний від Іванова (російського співака) голосом, здібностями і, додаю, добрим серцем. Я його готую в театральні співаки і маю надію, що праця моя не буде марною». І слова його справдилися - талановитого українця примітили.

Для вдосконалення вокальної майстерності Семена Гулака-Артемівського послали за кордон. Спочатку він навчався в Парижі, його вчителем став відомий викладач музики та співу композитор Джуліо Аларі. Вокальні студії артист продовжує в Італії - музичній Мецці Європи.

Він починає брати уроки у маестро Мартоліні (капельмейстер Флорентійського оперного театру), а також у композитора і педагога П. Романі. Крім того, Гулак-Артемівський зацікавився з багатьма видатними європейськими музикантами, досконало оволодів італійською мовою. Про талановитого співака почули в багатьох оперних театрах Італії, йому запропонували в 1841 році ангажемента у Флорентійській опері. Наш земляк із величезним успіхом виконував провідні партії в операх Белліні, Доніцетті та інших відомих композиторів. Через рік так складаються обставини, що йому довелося покинути сонячну Італію і повернутися до похмурого Петербурга, куди докотилося відлуння успішних виступів Гулака-Артемівського.

В Північній Пальмірі, як її гордо називали придворні пііти, співака одразу призначають солістом Російської імператорської опери. Якраз тоді готували прем'єру опери «Руслан і Людмила» М. Глінки. Композитор запропонував своєму учневі виконати провідну партію. 29 листопада 1842 року С. Гулак-Артемівський дебютував у виставі. Критика схвально відгукнулася на цей виступ, відзначивши чудовий баритон співака, його сценічну майстерність, психологізм втілення образу.

ДРУЖБА З ТАРАСОМ ШЕВЧЕНКОМ І «ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ»

На одній з вистав «Руслана і Людмили» побував Тарас Шевченко, з яким Семен познайомився ще восени 1838 року. Пізніше поет так написав друзям: «Тепер через день дають «Руслана і Людмилу». Так що то за опера, так ну! А надто, як Артемівський співає Руслана, то так, що аж потилицю почухаш - далєбі, правда! Добрий співака - нічого сказати!»

Про сердечність сім'ї Гулаків-Артемівських красномовно свідчить той факт, що у їхній родині в дитячих роках проживав Євдоким Шевченко – двоюрідний брат Кобзаря. Для істориків поки що є загадкою, чому Євдоким опинився у цій сім'ї. Але в Україні на той час було багато випадків, коли матеріально забезпечені священницькі родини брали на виховання убогих дітей.

У 1843 році Тарас Шевченко побував в Україні і, зокрема, гостював у Городищі в матері Гулака-Артемівського Варвари Арсентівни і вона назавжди підкорила Кобзаря своєю добротою і щирістю. Навіть перебуваючи на засланні, у листі від 1 липня 1852 року він запитував свого друга: «Чи живе в Городищі твоя стара мати? Коли здоровує, то низенько кланяйся їй».

Одним із проявів благородної дружби між українськими митцями стала турбота Гулака-Артемівського за свого товариша під час його заслання. Неодноразово Семен Степанович надсилав Шевченку грошову допомогу, причому намагався робити це делікатно, приміром, переконував Тараса Григоровича, що лише повертає гроші за намальований поетом його портрет. Щоправда, Шевченко не вірив у ці вигадки. У своєму листі до друга він писав: «Чи є така велика душа, - яка б згадала мене в далекій неволі... Немає тепер таких великих душ на світі. Одна твоя залишилася і вигадала собі поему, та таку сердечну, що я досі читаю і плачу. Великий ти поет!», - сумно жартував Шевченко.

Музику на текст народної пісні «Стоїть явір над водою» Гулак-Артемівський присвятив своєму другові Тарасу Григоровичу Шевченку. Ця присвятка стоїть на титульній сторінці видання пісні 1860-го року. А народилася мелодія в один із музичних вечорів у Петербурзі, у присутності Тараса Григоровича. Київський художник Г.В. Терпиловський зобразив на своїй картині саме цей щемливий момент – автор за росям виконує її для Тараса Григоровича. Картина була подарована музеєві С.С. Гулака-Артемівського в Городищі у 1971 році, в день відкриття пам'ятника великому композиторові.

Семен Гулак-Артемівський став одним із тих Шевченкових друзів, хто залишався поруч з ним до останніх днів його життя. Одразу ж після звільнення поета із заслання в травні 1857 року Шевченко зустрівся в Петербурзі із своїм давнім другом Гулаком-Артемівським. Відтоді вони бачилися майже щодня. Найчастіше друзі збиралися на квартирі композитора. Тут відбувалися літературно-музичні вечори, під час яких Шевченко і Гулак-Артемівський удвох співали. Адже у Тараса Григоровича був непоганий голос, і знав він величезну кількість народних пісень.

Дружба між ними продовжувалася до останніх днів життя поета. Втрату свого найбільшого друга Гулак-Артемівський переживав дуже важко. Після поховання Кобзаря відбувся благодійний концерт для збору допомоги рідним покійника. У тому концерті брав участь, звичайно, і Семен Степанович. За свідченням тодішньої преси, у той жалобний вечір він співав улюблену пісню Тараса Шевченка «Стоїть явір над водою» і романс Глінки «Гуде вітер вельми в полі».

На жаль, не довелося почути Тара-

сові першу національну оперу «Запорожець за Дунаєм» і партію Карася у виконанні самого композитора, бо прем'єра відбулася у Маріїнському театрі 14 квітня 1863 року, через два роки після смерті Шевченка. У Петербурзі осіла велика колонія українських письменників, учених, митців, ця публіка з величезним захопленням сприйняла твір свого земляка. В Україні ж «Запорожець за Дунаєм» був поставлений значно пізніше - в 1884 році в трупі М. Старицького.

Майже 25 років працював артист на сценах оперних театрів Росії і, зокрема, Маріїнського, де виконував провідні партії російської та зарубіжної класики. Пам'ятав Семен Степанович про своє славне козацьке походження, чудово знав історію України, не цурався на чужині рідної мови, тримався українського земляцтва, яке змушене було віддавати свій талант, знання чужій державі.

ТАЛАНТ – НЕ ПТАХ, ЩО ПРИЛІТАЄ ЗНЕНАЦЬКА

Як це часто буває в мистецькому середовищі, не оминув талановитого співака заздрість та інтриги. На 51 році життя адміністрація російської імператорської опери розірвала контракт із старіючим артистом. Восстанне він співав у Петербурзі на сцені Александринського театру 29 травня 1864 року. Того вечора йшла тринадцята вистава опери «Запорожець за Дунаєм», в якій він виконував партію Карася. Прихильники його таланту прийшли попрощатися з улюбленим артистом.

Гулак-Артемівський переїхав із дружиною до Москви. Його сценічна діяльність закінчилася в 1865 році, коли артист розпрощався з московським Великим театром, де співав свій останній сезон і вийшов на пенсію. На той час він квартирував на околиці Москви в Підновинському – в невеличкому будинку, який належав Кудринській Христорождєвській церкві.

Безумовно, Всевишній щедро обдарував мого земляка співочим і композиторським талантами. Крім цього, він добре розумівся на живопису, сам непогано малював. На схилі літ захопився статистикою, результатом його досліджень стала статистико-географічна таблиця міст Російської імперії, яка привернула увагу Академії наук і була надрукована в 1854 році. А ще Гулаку-Артемівському належить оригінальний проект петербурзького водогону: як бачимо, справді універсальними знаннями вирізнявся цей талановитий чоловік.

Останній московський період життя Семена Степановича був не менш цікавий, ніж петербурзький, і дуже незвичайний. Він, очевидно, успадкував від когось зі своїх предків-козаків дар характерника-цілителя. Зацікавився медициною, особливо лікувальним гіпнозом. Дослідник цього періоду його життя Микола Кухарчук знайшов в архівах дуже цікаві спогади про те, як проводив співак лікувальні сеанси. Зокрема наводить такі факти: через 10 років по смерті артиста петербурзький журнал «Ребус» (№№4-5 за 1884 рік) опублікував децю незвичайні спогади. Авторка – маєтна московська пані (щоб не розголошувати свого імені, підписалася ініціалами А. Ш-ва) повідомила, що була пацієнткою «магнетизера» Гулака-Артемівського і розповідала

про його лікувальні сеанси, оскільки дуже хворіла і безуспішно лікувалася за кордоном.

Вона приїхала до Підновинського, де мешкав Семен Степанович, і біля будинку «зустріла близько 30 чоловік сільської публіки. Я увійшла до вітальні, де також сиділо чоловік із десяти охайних москвичів. Приймальна для хворих була тісно заповнена простим, бідним людом. Хвилин за п'ять до вітальні увійшов пан у фланелевій блузі, високого зросту, міцної статури, на вигляд років 50. Це був Семен Степанович. Він підійшов до мене і запитав: «Ви бажаєте лікуватись? Але я не медик і жодних ліків не даю, окрім звичайної води та маслинової олії». «Я чула, що ви лікуєте магнетизмом». «Ті, хто сюди приходять, – пояснив він, лікуються лише молитвою, інакше раджу вам звернутися до медика. Без молитви магнетизм нічого не вартий». Потім він запросив усіх нас до кімнати... Підійшов до столика, де стояло з півсотні пляшок із білого скла, наповнених водою, і кільканадцятьох склянок із маслиновою олією. Тримаючи руки над водою постояв із чверть години. Потім упродовж 20 хвилин мовчки «магнетизував» хворих. Дехто із заможних пацієнтів намагався віддячити подарунками, але Семен Степанович твердо їх відхиляв: «Це не мистецтво, а дар, – казав він, – і я не маю права брати за нього винагороду». Семен Степанович практикував понад 10 років, зціпивши за цей час тисячі, здавалося б, невиліковних хворих.

...Помер мій геніальний земляк, відомий українець, композитор, співак, актор, лікар на 61-му році життя 5 квітня 1874 року. Можливо, жив би й довше, але своє здоров'я, чудодійний дар від Бога щедро віддавав людям.

РОЗРИТА МОГИЛА

Як же зберігають пам'ять про свого земляка українці і, зокрема, городищани? У 1971 році в райцентрі біля середньої школи №2 йому було відкрито пам'ятник, створений відомим скульптором Г. Кальченко. На жаль, упродовж радянщини аж до 60-х років минулого століття його ім'я тут було забуто. Повірити в це важко, але свідком є автор цих рядків. Пам'ятаю ще із шкільних років невелику, але багату музейну експозицію, присвячену Гулаку-Артемівському. Її зібрав ентузіаст Георгій Коваль - представник і патріот роду Гулаків. Під експозицію був відведений хол другого поверху кінотеатру «Жовтень». Вчителі чомусь не водили нас на екскурсію, хоча до кінотеатру рукою подати – його видно з вікон школи. З 1966 року там зберігалися майже 10 тисяч експонатів, надісланих із Харкова, Києва, Москви, Варшави, Парижа, Нью-Йорка, Торонто та інших міст. Але у дев'яностих роках музей припинив існування через банальну причину – протекла покрівля і більшість безцінних паперових експонатів, у тому числі театральних афіш, загинули. Решту віддали кудись на зберігання або просто розгубили. Бронзове погруддя композитора вандалі вкрали і здали на брухт. Добре, що власник заготівельного пункту відвіз пам'ятник до міліції, і він зберігся.

Покровська церква і хата священників Гулаків-Артемівських побіля неї на Загреблі стали «жертвами» більшовицького атеїзму. Довгий час (аж до 30-х років)

Семен Гулак-Артемівський співає пісню Тарасові Шевченку (картина художника Г.В. Терпиловського)

хата служила церковно-парафіяльною школою, в якій навчалися нині живі старожити міста. Тут же було й невеличке кладовище, на якому ховали священиків та інших служителів храму Божого.

Сталося найстрашніше: дерев'яну церкву розібрали й забули про її існування. Хату ніхто не збирався відносити до списку пам'яток старовини, вона була зруйнована часом і людьми. А будівництво моста через Вільшанку привело до найстрашнішого святотатства. З церковного кладовища брали землю; грейдер, який працював там, зруйнував склеп, дерев'яні домовини із зотлілими тілами святих отців Патріксія, Петра, Степана, Василя Гулаків-Артемівських попадали й розбились. Житель Городища Анатолій Павлович Журавель пам'ятає розриту погрібну могилу. У його пам'ять врізались жахливі картини, коли бульдозер горнув усе на купу, екскаватор черпав землю разом з кістками, черепами, піском.

Про перепоховання навіть не йшлося... Шкода, але радянська влада не сприяла розвитку людської духовності – замість того, щоб останки за християнським звичаєм урочисто перенести до іншої могили, їх разом із землею відвезли неподалік на Пагорб Слави і скинули в яму, наче в скотомогильник...

Трагедія Семена Гулака-Артемівського в тому, що він лише єдиний раз - у 1844 році - відвідав рідне Городище і обняв матінку Варвару Арсентіївну. Батька живим він не застав: той помер у 1829 році від холери. А трагедія городищан у тому, що вони не змогли гідно зберегти пам'ять про цих видатних людей. Матір композитора поховали на цвинтарі на Піщаній, її прах покоїться нині під товстим шаром асфальту, на якому стоять... гаражі колишнього радянського колгоспу «Заповіт Леніна».

Натомість москвичам вдалося зберегти могилу С. Гулака-Артемівського у досить гарному стані. Він похований на меморіальному Ваганьковському цвинтарі. Про відвідини його могили розповів журналіст Владислав Омельченко. У 1994 році він разом із товаришем розшукали глухий закуток кладовища, де були розташовані поховання XIX століття. Їхню увагу привернула яскрава троянда, що самотньо червоніла на надгробку з написом: «Семен Степанович Гулак-Артемівський. Род. 4 (16) февраля 1813 года, ум. 5 (17) апреля 1873 года». Щоправда, на надгробному камені були допущені помилки. Дата смерті композитора – 1874 рік (за записом у метричній книзі Христорождественської на Кудрині церкві, де служили над ним заупокійну панахиду).

МУЗЕЙ, ЯКИЙ ОЖИВ ЧЕРЕЗ 40 РОКІВ

До 197-ї річниці з дня його народження композитора на батьківщині митця відкрито новий музей. Урочиста подія відбулася

лише завдяки нащадкам славного роду Гулаків-Артемівських. Результативним стало кількарічне ходіння по інстанціях спадкоємці роду Гулаків-Артемівських прапраонуки композитора 84-річної Ольги Олексіївни Шляхової. Літня жінка таки поборолла бюрократію – лише так можна сказати у даному випадку.

Музей знаходиться в орендованому приміщенні колишнього районного суду. Ремонт зроблено на кошти районного бюджету. Також 16 тис. грн. перерахували театри Харкова і Львова, які спеціально давали благодійні вистави. Ольга Шляхова безмежно вдячна Олександрові Черевку, на той час черкаському

губернатору, який зробив усе від нього залежне, аби відкрити музей. За значний особистий внесок у відродження культурної спадщини спадкоємця роду Гулаків-Артемівських отримала подяку Президента України і почесну грамоту Черкаської обласної адміністрації.

І хоча кількість експонатів у музеї набагато менша, ніж у першій експозиції, але світлиця ожила! Родзинкою стало родовідне дерево Гулаків, складене Ольгою Олексіївною. Вона плекала його не один рік і знайшла понад 200 представників роду, але вважає, що це далеко не всі. Лише в Городищі їх проживає понад сто чоловік. Цікаво: з тих, хто має родове прізвище, тут мешкають тільки Гулаки. У музейних фондах з'явилися й унікальні матеріали, зокрема, краєзнавець із Харкова Лідія Косинцева подарувала два фільми за оперою «Запорожець за Дунаєм» – 1937 і 1953 років. Другий фільм – рідкісний: там співають Іван Паторжинський, Марія Литвиненко-Вольгемут та Єлизавета Чавдар.

Співробітники музею і, зокрема, науковий співробітник Ольга Осипенко зуміли вдихнути в музейну кімнату дух опера «Запорожець за Дунаєм». Відзначу й високий професіоналізм Ольги Іванівни як автора цілої низки статей про композитора в обласній пресі, де подані нові віднайдені нею факти з життя родини Гулаків-Артемівських в Городищі.

І не так все й погано, бо зусиллями благочинного Городищенського району протоієрея Івана Жигала на місці, де стояла Покровська церква, зведена каплиця. Життя продовжується – на місці хати священика збудований житловий будинок.

А ще Ольга Осипенко віднайшла старовинну Гулакову криницю. Її не сплутаєш із сучасними, бо вона зроблена не з бетонних кілець, а кругло вимурувана з якісної давньої цегли. Ніхто із жителів не пам'ятає, коли саме була викопана ця криниця, отже, дуже давно. В ті часи їх на весь величезний куток було одна-дві. Ольга Іванівна припускає, що цей живоїдайний струмок, з якого пив воду наш незабутній земляк С.С. Гулак-Артемівський, треба вважати родинною криницею Гулаків. А вода - це життя...

«Звідкіля це ти узявся?» - незабутні слова з опери «Запорожець за Дунаєм», у музеї Гулака-Артемівського.

Про Біблію

- Як був укладений канон Нового Заповіту?

Що стосується Нового Заповіту, то відповідальність за його укладання Бог поклав уже на Церкву Христову. Всі канонічні книги Нового Заповіту існували уже на початку II століття. Формування Ново-заповітного канону - це тривала і складна історія, протягом якої були залишені 27 книг, як авторитетні і богонатхненні, а всі інші були відкинуті, як сумнівні.

Пророча спрямованість була головною причиною, з якою віруючі збирали й зберігали ці богодухновенні книги. Тобто вони були цінними, оскільки були написані апостолом або Божим пророком, а оскільки вони були цінними, їх потрібно було зберегти. Ми бачимо, що в апостольські часи так ставилися до послань Павла, які збирали й поширювали серед церков.

Церквам потрібно було знати, які книги варто читати, цінувати й застосовувати за різних обставин, у ворожому соціальному й релігійному оточенні. У віруючих в ті часи було багато проблем, що вимагали вирішення, і тому вони хотіли твердо знати, які книги можна вважати джерелом істинного Божого авторитету.

- Яким був процес виникнення канону?

Ще в 170 році від Р.Х. Маркіон створив свій канон і почав його пропагувати. Церкві довелося прийняти певні міри, щоб протистати його впливу й зібрати воедино всі книги Нового Заповіту. Маркіона виключив з церкви його батько, єпископ в Синопі, після чого він поїхав до Риму, де заснував свою секту. До його канону увійшли змінене євангеліє від Луки і 10 послань апостола Павла. Його канон побудований на протиставленні Старому Заповіту.

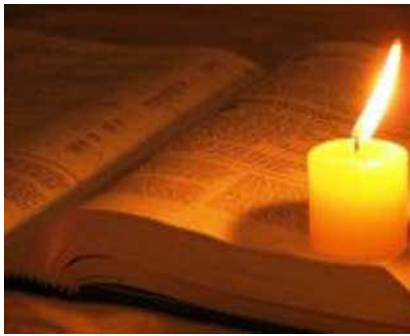
Багато східних церков використовували на богослужіннях явно підроблені книги. Це обумовило термінову канонізацію ново-заповітного Писання.

Християнство швидко поширювалося на території інших країн, і виникла необхідність у перекладі Біблії на інші мови.

Уже в першій половині II століття Біблія була перекладена на сирійську й древньолатинську мови. Але оскільки місіонери не могли перекласти Біблію, виникло запитання, які книги варто віднести до істинно християнського канону.

Імператор Діоклетіан видав указ - це був 303 рік нової ери, що велів знищити священні книги християн. Хто захотів би прийняти мученицьку смерть за книгу, нехай релігійну, але не священну? Християнам потрібно було знати, які книги були дійсно священними.

Афанасій, єпископ Олександрійський (IV ст. по Р.Х.) був першим, хто склав список ново-заповітних книг, що точно передає наш сучасний Новий Заповіт. Він включив цей список у свій лист,

адресований церквам. У ньому він пише: «Не буде зайвим ще раз сказати про книги Нового Заповіту. Це чотири Євангелії: від Матвія, Марка, Луки та Івана. Після них ідуть Діяння апостолів і послання (названі кафоличними), їх сім. Це послання Якова (одне), Петра (два), Івана (три), одне Юди. На додаток до них є чотирнадцять послань Павла.

І останнім іде Об'явлення Івана Богослова». Незабаром після того, як Афанасій розслав церквам свій список, був визначений ново-заповітний канон у двадцять сім книг.

Афанасій з 45 років єпископства понад 17 років провів у вигнанні, але ніколи і нічим не поступився у вірі.

Полікарп, Климент Олександрійський і інші ранньохристиянські отці говорять про Старозаповітні й Ново-заповітні книги: «Як сказано в Писаннях». Отже, вони визнавали канон.

Іринеї Ліонський був авторитетом у ранній церкві, вихований у Малій Азії біля Полікарпа, котрий сам був учнем апостола Івана. Пізніше Іринеї став єпископом Ліона в Галії. Його твори свідчать про визнання канонічних чотирьох Євангелій і Книги Дій св. Апостолів, послання до Римлян, Першого й Другого послань до коринтян, Послань до галатів, ефесян, филип'ян і колоссян, Першого й Другого послань до солунян, Першого й Другого послань до Тимофія й Послання до Тита. Сюди також включені Перше й Друге послання Петра й Перше послання Івана, а також Об'явлення.

Постанову про ново-заповітний канон було обнародовано на третьому Карфагенському соборі.

З тих пір ні римські католики, ні протестанти, ні східна православна церква не брали під сумнів ці двадцять сім книг, прийнятих, як канон Нового Заповіту. Але варто зауважити, що як Старозаповітний, так і Ново-заповітний канони не були встановлені рішенням церковної влади. Ні юдеї, ні християни за допомогою своїх постанов не підняли чисто людські книги до рівня Божественних Писань. Саме навпаки: твори, які були створені за допомогою Божественного натхнення, внаслідок впливу Духа Святого були прийняті всім християнством. Основна частина апостольських писань була визнана переважною більшістю віруючих ще до Нікейського собору в 325 році, так що не було ніякої необхідності затверджувати

на ньому канон, як і на наступних соборах. Собор у Карфагені, про який ми згадували, визначив, що суспільне читання повинно бути обмежене „Божественними Писаннями». Тим самим він не встановив канон, а підтвердив, що він визнаний всіма, так що небогатхненні писання мають бути від нього відділені.

Складається враження, що збирання богонатхнених писань проходило в атмосфері надзвичайної свободи і взаємоповаги. Не було ні письмової полеміки, ні відлучень із цього приводу, і це тим більше примітно, що церкви вели непримиренну боротьбу проти псевдовчень, і найменше заблудження каралося відлученням від церкви.

У третьому столітті було 18 соборів, спрямованих проти лжевчителів, у четвертому столітті - 86 соборів і у п'ятому столітті - 80.

Протягом двох з половиною століть, коли канон перебував у стадії становлення, за допомогою Божественної передбачливості Церкви були збережені від того, щоб прийняти не натхненні згори книги. У них вистачило сміливості й часу, щоб випробувати пропоновані їм книги. Якщо деякі церкви спочатку й коливалися, вони все-таки приєднувалися до загальної думки. Але ніколи спільнота віруючих не робила вибору, про який пізніше доводилося шкодувати. І тут видно Божественне керівництво. Як інакше пояснити той факт, що багато інших книг було рішуче відхилено, в тому числі такі ніби хороші і повчальні, як «Перше послання Климента», що було написано з Риму коринтській церкві; «Дідахе» або вчення Дванадцяти, котре Климентом Олександрійським й Оригеном було прилічене до Писання; Послання Варнави, „Пастир з Гермаса». Ці писання корисні, але духовно набагато менш змістовні, ніж апостольські. Згодом вони були остаточно відхилені. Інші були відхилені відразу ж: Відкриття Петра, Діяння Павла, апокрифічні Євангелії - від Петра, Матвія, Якова, Хоми.

Канон був збережений і від включення в нього писань, що містять помилкові вчення, котрі знову й знову виникали в християнстві. У канон не включалися апокрифічні писання. Християнські церкви, включаючи римо-католицьку, не причисляли до нового канону ту книгу або те вчення, яке суперечило б усьому вже отриманому відкриттю. Текст всієї Біблії залишився таким, яким його хотів бачити Бог!

Канон визнали церкви першого століття й великі собори, несторіани й копти, східні й західні церкви, церковні керівники в Москві й папа Римський, гусити, вальденси, лютеранські, реформістські й англіканські протестанти, меноніти, баптисти та інші євангельські церкви! Якщо існує те, у чому всі дійсно віруючі в Христа учні єдині, то це авторитет усього Священного Писання з його 66 богонатхненими, об'єднаними й збереженими книгами. Отже,

Ми говорили про Біблію, історію її виникнення і збереження. Дуже важливо знати, що ця книга дійшла до нас без змін і деформацій. Інакше було б важко зрозуміти, що сталося на зламах у XIV - XVI століття, коли знову був відроджений особливий інтерес до цієї Книги книг.

Для того, щоб поповнити знання Біблії, почути відповіді на запитання людей про різні проблеми повсякденного життя, слухайте християнську радіопрограму «Відвертість», яка виходить в ефір щоп'ятниці о 22:30, на першій програмі Українського радіо.

У видавництві щомісячника «Бористен» готується до видання документальна та художньо-публіцистична збірка з робочою назвою «Діаспора пам'ятає», котра присвячена геноцидному голоду в Україні 1932-1933 років. Вона має побачити світ до вісімдесяти річниць голодомору, яка припадає на листопад наступного 2013 року. Ця трагедія - національна Голодфа - національна пам'ятка нашої здатності називатися нацією, цивілізованою спільнотою, зрештою, бути людьми. Ми будемо вдячні за Ваші дописи, фото, спогади, розповіді про акції та пам'ятники щодо шанування жерте голодомору в країнах поселення наших людей та інші матеріали, котрі розповідають про трагедію українського народу. Нижче вміщуємо один із дописів майбутньої документальної та художньо-публіцистичної збірки «Діаспора пам'ятає», котрий належить перу українця з США Віктору Рудь.

• Не підлягає забуттю

ПЛЮС ОДИН

Віктор РУДЬ (Нью-Джерсі, США)

Для дитини ідея була захопливою. Я дійсно міг тримати в одній руці частину слона. На думці в мене була вставка зі слонової кістки [слонового ікла] на ручці старої складаної бритви — з бідної зменши речей, що їх моїм батькам вдалося забрати з собою, коли вони біженцями втекли до США після Другої світової війни. Гарячу уяву дитини ще більше розпалювало батькове застерження, що до бритви не можна торкатися, ба навіть дивитися на неї. Ще пройшло б багато десятиліть поки я дізнався б про інше її призначення, якому, на щастя, не судилося здійснитися.

Мій батько був родом з села Нехвороща Полтавської області. Моя мати — з околиць Харкова. Те, що їм довелося пережити за часів російської та німецької окупації, мало чим відрізнялося від переживань десятків мільйонів їхніх співвітчизників. Спільним був також їхній біль і небажання говорити про це. Як і інші, мої батьки зазвичай більше говорили лише з тими, хто пройшов через той самий вогонь, а наступні покоління часто дізнавалися лише про фрагменти, уривки жахливих подій і розпачливих рішень. Та дуже повільно, через багато десятиліть, життєва історія мого батька таки розкрилася. Це історія про зростання в державі, яка з самого початку була терористичною за своєю суттю. Це історія, що на довершення всіх інших жахів, була ще й історією Голодомору. Історія, яка знищує мерзенний обман, що його виглошують ті, хто заперечував коліса або заперечує тепер факт Голодомору. Для всіх українців, в Україні і в діаспорі, ця історія ставить питання: «А що тепер?».

Переживши Сталіна, а потім Гітлера, мої батьки прагнули свободи і бачили США своїм спасінням. Не зовсім... не з самого початку. Спочатку їм довелося пережити ще третє людоловство. Цього разу з боку американських військ, яким було наказано повернутися до Радянського Союзу доведено до розпачу, тремтливої масу третьосортних людей, які вже зазнали ні з чим не зрівнянних переслідувань. Де «недопрацювали» двоє деспотів, Америка радо перейняла естафету в убивчих перегонах, вилловлюючи біженців, які перебували під радянським правлінням у 1939 році. Сюди ввійшли всі українці, яким якимось дивом вдалося пережити Голодомор. Не вдовольнившись дипломатичним визнанням законності влади Сталіна під час Голодомору, США зробили йому додатковий подарунок у вигляді решток Голодомору. Наказ Головного управління Європейського підрозділу Збройних сил США від 4 січня 1946 року був сформульований чітко: «силою, якщо необхідно». У таборах переміщених осіб розпочалися самогубства.

Мій батько та його друг Славок знайшли ледь ходовий мотоцикл (батько вважав, що це незначна плата за його попередню рабську працю в Німеччині), гнали вздовж і поперек Баварії, знімаючи дорожні знаки, твердо рішучі зробити все, що в їхніх силах, щоб загнати в глухий кут кочівні загони американських солдатів та їхніх поплічників-енкавеевників. Мій батько записався, що його не візьмуть живим ні американські солдати, ні російське НКВС. Порятунком для нього мала стати інкрустована слоновою кісткою бритва. Він потай носив її, куди б не пішов, протягом декількох років, проведених у Німеччині. Врешті-решт вона відкрито потрапила до їхніх речей, коли мої батьки сіли на корабель до Америки. Більше

він до цієї бритви не торкався ніколи.

Зраджуючи своєму звичному небажанням говорити, мій батько якимось розповів, як його батька, мого діда, заарештували та ув'язнили в сільській тюрмі, а потім вивезли до ганебної Луб'янської в'язниці в Москві. Звідти він уже не повернувся. Його батько і дядько роками раніше виступили в оборону України, воювавши проти окупаційної з Росії Червоної армії. Оскільки мій дід ще й був сільським листоношею, його ім'я врешті з'явилося в списку людей, яких збиралися ліквідувати.

Підпозаючи вночі до зовнішнього вікна в'язниці, де, як він думав, тримали його батька, мій батько натомість почув пронизливі крики іншого «ворога народу», жінки, чії руки запихали в казан з окропом, аж доки шкіра на них повністю не злізла. «Знімання рукавиць» була улюбленою розвагою путінських героїв. Настя Іванівна була вчителем початкової школи, де й вчився мій батько, а заарештували її за «роздмухування міжнародної ворожнечі» — вона відмовилася відкритися розмовляти з своїми учнями рідною українською мовою. Вона померла — фактично, замордована — від загальної інфекції. Це була придатно «не-втральна» причина смерті, яку катам зручно було вписати до її свідчення про смерть.

Коли батькові минуло 80, а потім і 90, його минуле почало дедалі більше мучити його. Усе менше й менше перепочинку, усе більше й більше жорстокості. Уночі, вдома, і в лікарні, він викикував, часом гукаючи власних матір та батька, іноді плачучи, та від тих жахів ніколи не прокидався сам.

Одного разу, коли батька перевозили до його лікарняної палати, він почав так сильно тремтіти, що затрусилася каталка. Медсестра і допоміжний персонал розгубилися. Він був тепло вкритий. Однак його очі металиси туди-сюди в страху. Він прошепотів мені: «Біжи додому й візьми грошей. Беруть мене казнити. Я мушу відкупитися».

Іншого разу лікарня спробувала пристосуватися до його слабкої англійської, призначивши йому російськомовну (а хіба є різниця, правда?) медсестру, доглядальницю або лікаря. Почувши російське, мій батько починав тремтіти знову, втупившись поперед себе і не реагуючи. Доводилося, як зазвичай, пояснювати медичному персоналу різницю між Росією та Україною. Аж тільки тоді зачало до них трохи доходити.

Минулого року, в ніч з вівторка на середу, перед Американським святом, Днем Подяки, мій батько ще раз пережив події, свідком яких став, коли дім його родини оточив НКВС, і після чого заарештували його батька. Годинами він в мене вдома, вночі, шкутильгав на мільярах від одного вікна до іншого, визираючи з-за штор, та бачачи привидів, що не були привидами. Посеред ночі він задніми дверьми покинув в нашу хату. Він просто втік. Ми знайшли його в середу вранці в калюжі, не в змозі піднятися, навскрзь промоклого крижаним листопадним дощем.

Та найбільш безжалюно його переслідував Голодомор: більше, чим сутички з НКВС, більше чим те, як він насилу втікав живим від німецьких есесівців, більше, чим його тяжка праця остарбайтера в Німеччині, більше, чим гонитва на випередження з нечестивим союзом між американськими солдатами і радянським НКВС. Спочатку виявлялося воно в

легкій формі ... відносно легкій. З дитинства пам'ятаю як сьогодні, як батько, коли б його не запитали, чи голодний він, або й сам від себе, тільки запитував: «А чи є шматок хліба?». Ось і все. Лише хліб. Більше нічого. Ніколи. Навіть після великодньої чи рідвяної вечери, навіть після вечери Дня Подяки.

Повільно та неблаганно монстри прорвали барикади. Мені випало якимось почути, як батько помалу, ніби в сні, описував одну подію своєму другові. Мій батько був тоді шістнадцятирічним підлітком і разом з двома старшими братами визирав із-за драбини, підпертої до краю горища, що служило їм спальнею. Вони дивилися, як сусід увійшов, спотикаючись, до їхньої хати, несучи мішок з чимось, може головою капусти. Сусід поставив мішок на підлогу, оперши його об стіну та лавку. Повільно мішок сповз нижче. Замість увільненої капусти з нього викотилася людська голова.

Країна, в якій кожний другий намагався стати як не концертним солістом, то поетом, за ніч перетворилася на пустелю з живими мерцями. Викрадення людей стало джерелом харчування. Весна 1933 року. Голодомор лютував на повну силу. Вечера сусіда лежала вже трупом, всього 10 кроків від хати мого батька. Розчленували труп ефемерні тіні, які спустилися нізвідки і розтанули так само таємничо. Сусід порадив своїй удачі і невдовзі пішов собі зі своїм трофеєм. Та не вижив. За два тижні сам помер з голоду.

Через два місяці після госпіталізації, до якої довелося вдатися після «втечі» на День Подяки, я приготував батькові сплеті з м'ясним соусом. Він сидів нерухомо, а на очах виступили слюзи. «У чому річ?» — запитав я. Він уже не раз до того їв сплеті, і йому смакувало. Цього разу він запитав шепотом: «Чому ти дав мені людське м'ясо?».

А що ж сказав мій батько, та що б він сказав — про боротьбу нашої громади в діаспорі та в Україні супроти недовіри, а іноді навіть висміювання та зневаги навколо Голодомору? Ми це все вже чули: «Його насправді не було. Не таким уже й важким він був. Голодомор був, і справді важкий, але це трапилося з усіма. Він був ненавмишній. Він був — хоч це й неможливо пояснити — «помилкою». Необхідність реальної політики заробити іноземної готівки для фінансування індустріалізації і т.д., і т.д.». Як життєвий досвід мого батька, який наче за дорученням прожив життя стількох мільйонів, впливає на стан справ сьогодні — для нас? Що він сказав, що він сказав би про «суперечку» щодо геноциду і про те, що він називав «гра цифрами», породженою навколо Голодомору?

Для нього весь період російського правління в Україні був суцільним апокаліптичним воєнним злочиним. Минулі звірства можна усвідомити, а майбутні відкрито спрогнозував ще в 1870 році російський міністр освіти Дмитрій Толстой: «Кінцевою метою в освіті неросіяна має бути їхня русифікація та асиміляція з російською нацією». Невдовзі після того, Фьодор Достоєвський написав: «Усі народи мають стати росіянами, росіянами понад усе, тому що російська національна ідея є універсальною».

Це була війна. Через багато десятиліть Павло Судоплатов оголосив її такою. Ким був Судоплатов? Він був ключовою фігурою радянської секретної міліції, що спочатку звалася НК, потім ОДПУ, ДПУ, НКВС, КДБ, а тепер — ФСБ. Він був, як сказав Томові Броуку з NBC Тед Тернер, членом «почесної професії». [В Америці, Броуко знаний диктор телебачної мережі NBC, а Тернер засновник другої такої ж мережі.] Судоплатов очолював процес радянського проникнення в Манхеттенський проект, переконавши Роберта Опенгеймера та Енріко Фермі передати секрети американського проекту атомної бомби Москві. Але винятковість Судоплатова була в тому, що він був майстром «мокрих справ», убивцею,

з яким може позмагатися хіба що Путін. Доклавши руку до того, що в черепі Льва Троцького в Мехіко опинився льодоруб, Судоплатов перейшов на вищій щабель — убивства українських провідників, в Україні і за кордоном, під час (за його власними словами) «75-літньої війни» Росії проти України. Він написав у своїх мемуарах, що війна, закінчилася — нібито — тільки тоді, коли Україна проголосила незалежність, а міжнародна спільнота визнала її. У тій війні в 1932-33 роках, як підсумував радянський комісар закордонних справ Максим Литвінов: «Іжа — це зброя», основна зброя масового знищення. (Це той самий Литвінов, який у листопаді 1933 року отримав у Вашингтоні захоплений приєм і повернувся до Москви з найбільш бажаним для Сталіна призом — дипломатичним визнанням США терористичного режиму.)

Тому для мого батька Голодомор виходив за межі геноциду. Це явище, яке неможливо було описати, оповіте одним масивним безперервним воєнним злочиним. Він вважав, що характеристика Голодомору як геноциду, яку висловив автор Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду Рафал Лемкін, є заниженою і тому неповною. І все це просто тому, що для Голодомору ще не винайшли точнішої характеристики, крім виголошене поняття «геноцид». За кількістю жертв і руйнуванням характеру, психології народу, його відчуття власного «я», з погляду того, як дійшло до самої прірви знищення нації, з огляду на те, що він досяг своєї цілі, а його наслідки й досі, через 80 років, є настільки очевидними, Голодомор не має аналогів в історії людства. Мій батько оспоровав ідею, що це якоесь неправильно порівнювати інші масові вбивства. Але чому? Без порівняння, казав він, не може бути навчання. Чи то у Вірменії, чи то в Косові чи Камбоджі, масові вбивства невинних були жажливим відхиленням від нормального ходу націстворення або щоденного існування. Але це було відхилення. Ці геноциди не привели народ до межі вимарання як національно свідомої групи людей з тим результатом, який бачимо сьогодні в Україні. Ці народи й сьогодні знають, ким вони є.

На думку спадає, серед інших, гітлерівське винищення європейських євреїв. Хоч певні аспекти були схожими, батько вважав, що між єврейським Голокостом і українським Голодомором є принаймні дві суттєві різниці. Голокост як 13-річне правління нацистів і їхню боротьбу проти євреїв треба було б порівнювати не з Голодомором, а з періодом більше 70 років радянського правління росіян і їхнього наступу проти українців. Протягом цього періоду Голодомор був лише одним з механізмів судоплатівської війни проти українців, таким самим, як і будь-який гітлерівський механізм знищення євреїв, чи то розстрільні загоони, чи газові камери. Голокост не був усього тільки одним з цих механізмів, він був сукупністю зусиль. Голодомор не був сукупністю зусиль, а тільки одним з механізмів. Голокост був усією історією. Голодомор був лише одним розділом.

Що ще істотніше, у той час, як Голокост став ненавмисним катализатором заснування ізраїльської держави та горнилом — і запорукою — сучасної єврейської ідентичності, Голодомор досягнув абсолютно протилежного результату в Україні — «приголомшливого успіху», triumфував Станіслав Косіор, член Політбюро і один з намісників Сталіна в Україні. Голодомор, що лютував протягом дев'яти місяців, поховав ідею української незалежності на довгі покоління. Він був настільки ефективним, що, припинивши його наприкінці весни 1933 року, Сталін став на стільки відважний що переніс тодішню тимчасову радянську столицю з Харкова до історичної столиці України — Києва. Голодомор вивергнув неприютних, загальмованих калік, які вештаються Україною сьогодні. Настільки неприютних та загальмованих, що хоч Україна і є сьогодні номінально незалежною, в основі своєї це не українська держава.

Неодноразово, протягом багатьох десятиліть мій батько журився над питаннями: що трапляється, коли понад половину століття тебе змушують ходити строем на парадах, радісно поклоняючись вбивцям твоєї родини; коли тебе змушують вірити, що твоя сім'я заслужила, щоб її вбили, або що їх не вбили, а

вони просто якимось дивовижним способом зникли; коли ти не можеш їх оплакати, тому що тобі не слід побиватися, бо ж нема над чим; коли ти боїшся прошепотіти бодай слово своїм дітям і внукам, коли навпаки мусиш подавати їм огидну брехню і перекопувати їх у правдивості заперечень ката? Що трапляється, коли немає ні визнання страшною правди, ні прохання про вибачення, ні щирого каяття, ні покарання? Від будь-кого? Ніколи. Відшкодування? Ти спотворений і становиш зірковий приклад Стокгольмського синдрому — жертва, яка ототожнює себе зі своїм мучителем. Ти стаєш нацією, що засуджує тих, хто засуджує катів тієї ж нації, ти заперечуєш свою власну трагедію як жертви, ти накидаєш на тих, хто намагається віднайти місця поховання твоєї родини, а тим часом сумуєш як за несправедливо звинуваченими за тими, хто випотрошив твою сутність. Чи хто-небудь в сучасному Ізраїлі міг би бодай подумати про спорудження пам'ятника Гітлерові, лікарні, названої на честь Менгеле, дитячого майданчика на честь Айхмана, Гьоббелса чи Гьорінга? Ви вловлюєте мою думку. І фундаментально різницю між Голодомором і Голокостом.

Мій батько повільно хитав з недовірою головою, ніби то якоесь навіть шкодуючи тих, хто заперечував існування Голодомору. Ось як він підсумовував одну з їхніх версій: «Голодомор був всього лиш наслідком прагнення надміру завзяти прихильників неймовірної радості до прекрасного нового світу — нещасливим, проте ненавмисним наслідком». Тож ключо-

вим питанням у справі Голодомору стало питання умислу. У будь-якому суді, у будь-якій країні, за будь-яким стандартом, у будь-який час питання «умислу» в задумі та втіленні Голодомору не підлягає жодному обговоренню, жодному сумніву. Хоча мій батько був дуже далеким від ученості, він описував такі події, що присадили б будь-якого чванькуватого професора. Як іє докази умислу, причини та мотивації Голодомору?

Перше. Україна була архімедовою точкою опори для заснування та існування (а потім і розпаду) Радянського Союзу. Славнозвісними є слова Леніна: «Без України ми [Росія] втрачимо контроль». Оскільки російське правління в Україні видавалося Москві все ще небезпечно незначним, напередодні Голодомору, 11 серпня 1932 року, Сталін написав своєму сатрапові в Україні, Лазарю Мойсейовичу Кагановичу. (Це було всього чотири дні після його декрету, описаного нижче, щодо «розкрадання» соціалістичної власності.) Б'ючи тривогу через український спротив пануванню Росії, Сталін писав: «Стан справ в Україні жахливий... Якщо ми зараз не докладемо зусиль для покращення ситуації в Україні, ми можемо її втратити...» Він наказав Кагановичу «перетворити Україну в справжню фортецю СРСР... Без цих та подібних заходів... я повторюю — ми можемо втратити Україну».

Ще в 1930 році намісник Сталіна, Станіслав Косіор, звернувся до з'їзду активістів Комуністичної партії в Україні з такими словами: «Ми покажемо йому [українському селянству], що таке голод». Петро Григоренко, тоді молодий український активіст Комуністичної партії, згодом став всесвітньо відомим правозахисником у Радянському Союзі і був змушений емігрувати до США. Він був одним з повноважних представників Центрального комітету Комуністичної партії та був присутнім на з'їзді, до якого звертався Косіор у 1930 році. У своїх мемуарах Григоренко написав, цитуючи погрозу Косіора: «Я побачив жахливу небезпеку, що нависла над нашим народом».

Мій батько перераховував невгамонні звинувачення в пресі проти «петлюрівців»,

«націоналістів», «буржуазних націоналістів», «націонал-ухильників». Через три роки після погроз організувати голод, коли лютував Голодомор, Косіор написав Сталінові 15 березня 1933 року: «Цей голод все ще не навчив їх розуму». Однак описля, коли село було повністю виснажене, Косіор пишався собою: «Визнаючи, як багато роботи було вкладено... у боротьбу проти українських націоналістичних та контрреволюційних елементів, роботи, яка й далі не припиняється і ніколи не припиниться, мусимо сказати, що, звісно, ми добре відлупцювали націоналістів, справді добряче, і як говорився, досягнули приголомшливого успіху...». Інший прихвостень Сталіна, Павел Постишев, сказав у 1934 році: «Ми ліквідували націоналістичну контрреволюцію протягом минулого року, ми викрили і знищили націонал-ухильництво...». «Червоної шляху» у Харкові писав: «1933 рік став роком повалення української націоналістичної контрреволюції» — і цього ж року Партія провела «геркулесову роботу з ліквідації націоналістичних елементів в Україні». Другий секретар Комуністичної партії України (зауважте, не «Української комуністичної партії») Мендель Хатаєвич писав: «Довелося вдатися до голоду, щоб показати їм, хто тут господар... Ми виграли війну».

Ступінь сталінського мікроуправління кампанією вбивств проілюстрований декретом Центрального комітету Комуністичної партії Радянського Союзу і Ради народних комісарів СРСР від 14 грудня 1932 року, який особисто підписали Сталін і Молотов та в якому поіменно було перелічено чиновників місцевого, районного рівня, що підлягали арешту за «виношування ідеї антирадянських українських націоналістичних змов», та було вказано термін їхнього засудження.

Друге. На фоні вищенаведеного в око впадає неймовірна парадоксальність: одна з найбагатших на продукти харчування країн в світі раптово втрачає мільйони своїх фермерів (саме фермерів) через голодну смерть, і жодних причин для цього — погана погода, пошесть чи інше стихійне лихо — не названо. Врешті-решт, Україна не була якимось неродючим скалистим атолом у Тихому океані. Без жодної зовнішньої на те причини мільйони людей, які вирощують їжу для народу, перебуваючи при самому джерелі харчування, не можуть ось так просто раптово померти з голоду. Валентин Бережков був особистим перекладачем Сталіна на переговорах з Черчиллем та Рузвельтом, а до того — особистим перекладачем для В'ячеслава Молотова, «Народного Комісара закордонних справ», під час переговорів з Гітлером, що привели до ганебного пакту Ріббентропа-Молотова в 1939 році. Бережков провів багато років в Україні і написав про свої враження від Голодомору в своїх мемуарах: «У минулому словосполучення, що служить заголовком цьому розділу [«Голод в Україні»], вважалося б явним протиріччям. Казково багата країна з родючими землями, величезними природними ресурсами і працелюбними людьми... аж раптом — голод! І це в мирний час!» Бережков помилувався лише в одному — це не був мирний час. Це був, як висловився Судоплатов, час війни. І гучний заклик Литвінова — «Іжа — це зброя» — був утілений як голод на вмиг.

Третє. Мій батько висловив очевидну думку, що вмиратимуть з голоду радше міста, аніж села, які ту їжу якраз і виготовляли. Але Сталін навчав, що саме селяни були в перших рядах будь-якого національного руху. І таким чином міста з їхнім здебільшого російським та єврейським населенням ледве що ззнали мізерної долі того спустошення, якого ззнали села з їхнім практично винятково українським населенням. По містах їжу систематично не відбирали. Її відбирали в сіл. Українські селяни були відгороджені від міст, а будь-яка харчова допомога для них також була заборонена.

Четверте. Багато з тих, хто заперечує Голодомор, часто вже не заперечують сам факт голоду, але воліють просто узагальнювати Голодомор. Вони люблять пальцем тикати, що голод і погане харчування були притаманними й іншим частинам Радянського Союзу в той час. Але ж ніхто не тівав в Україні, щоб урятуватися від нестачі їжі в інших регіонах Радянського Союзу. Усе було якраз навпаки. Українці втікали з України чи то намагалися

• «До чергової річниці грудневого референдуму 1991 року»

Фідель СУХОНІС, шеф - редактор журналу «Бористен»

Західна українська діаспора і грудневий референдум в 1991 році

Після проголошення Акту про незалежність України 24 серпня 1991 року молода держава зіткнулася з низкою економічних, соціальних та політичних проблем. Ставлення західних держав до незалежності України було несприятливим і явно упередженим. Так, після виступу у Верховній Раді України в червні 1990 р. прем'єр міністр Великобританії М.Тетчер, відповідаючи на запитання депутатів, безапеляційно заявила, що Україна має не більше прав на незалежну державність, ніж американський штат Каліфорнія. Ще показовішою була промова Дж. Буша, виголошена ним у Верховній Раді України 1 серпня 1991 р., за три тижні до проголошення незалежності України. У цій промові, яку через її одіозність західна преса охрестила «котлетою по-київськи» (chicken Kiev spread), він наголосив, що «свобода не тотожна незалежності» і що Сполучені Штати «не підтримуватимуть тих, хто прагне до незалежності заради утвердження, замість тиранії центру, місцевого деспотизму». Симптоматично, що промові Дж. Буша в Києві передував його візит до Москви, під час якого М.Горбачов запевнив американського президента: процес підписання Союзного договору триватиме аж до підписання його Україною. І після проголошення незалежності України провідні західні держави продовжували підтримувати М.Горбачова у його спробах реанімувати СРСР. Про це переконливо свідчать опубліковані записи розмов М.Горбачова з керівниками Іспанії, Німеччини, США, Франції, які солідаризувалися з ним у тому, що Союз має бути збережений, а Україна — залишитись у його складі. (Журнал «Главред», жовтень 2009 р.). Отож, перед Україною гостро постало питання щодо прориву фактично міжнародної ізоляції провідних країн світу. Примусити їх змінити позицію несприйняття України як незалежної держави міг лише демократично висловлений вибір українського народу на користь державної незалежності своєї країни під час референдуму. І тут важ-

ливу роль відіграла, так звана, західна українська діаспора. Як відомо, українців, котрі проживають за межами Батьківщини, прийнято ділити на східну і західну діаспори. Перша включає у себе краян розсіяних по країнам колишнього СРСР. До західної діаспори, прийнято вважати належать українці Західної Європи, Канади, США, Бразилії, Австралії (незважаючи на географію), країни південної Америки. Є суттєві відмінності поміж цими двома масивами понесень наших людей за кордоном, обумовлені численними історичними та політичними чинниками. Прийнято також вважати, що східна діаспора чисельніша за західну. За неофіційними даними лише в одній Росії нині проживає до 7 мільйонів українців. Тоді як, наприклад, в США тих, хто визнають себе українцями та декларують свою приналежність до українського етносу лише близько одного мільйона. Та незважаючи на такі кількісні показники, західна українська діаспора набагато більш згуртована та політично свідомо, порівняно із східною. Саме західна українська діаспора провадила значну роботу щодо успішного проведення першого грудневого референдуму в Україні. Різноманітні українські організації західної діаспори через своїх членів готували громадську думку країн своїх поселень до позитивного сприйняття наслідків референдуму. Адже навіть поверховий аналіз соціально-

політичної ситуації в країні свідчив: українці скажуть так незалежності своєї держави. Чимало було зроблено українцями західної діаспори для організації роботи дипломатичних корпусів наших дипломатів на Заході. Так українські меценати в США і Канаді придбали приміщення для посольств щойно проголошеної незалежної країни. Лідери західних українських громад шукали шляхи через мас-медіа донести до суспільства країн своїх поселень правду про Україну, про споконвічне прагнення її народу мати власну державу. Особливо підкреслювався цивілізаційний шлях творення нової країни. Адже в ході проголошення Акту про незалежність, грудневого референдуму не пролилося ані краплі крові, не пролунало жодного пострілу.

В приватних спілкуваннях з рідними та знайомими в Україні діаспорники пояснювали сутність референдуму як справді демократичного інструменту волевиявлення народу, розповідали про історичну обумовленість незалежності України. Перший номер журналу «Бористен» прийшов до читачів у липні 1991 року. І вже наприкінці року часопис мав чимало симпатиків і прихильників серед читачів української діаспори найперше в США та Канаді. З їх реакції та спілкування було відчутно, що вони докладають усі можливі зусилля, аби референдум 1-го грудня підтвердив прагнення нашого народу до волі.

На радисті по обидва боки Атлантичного океану загальнонаціональна підтримка переважною більшістю українських громадян Акта проголошення незалежності України зняла будь-які сумніви у його легітимності та праві українського народу жити у власній незалежній державі. Народне волевиявлення на користь незалежності державності України забезпечило незворотність процесу українського державотворення і створило міцне підґрунтя для офіційного визнання її державної незалежності членами міжнародної спільноти. Після грудневого референдуму розпочався процес міжнародного визнання України, який став особливо інтенсивним наприкінці 1991 р. — на початку 1992 р. А історія чітко зафіксувала позитивну роль в цьому процесі державотворення західної української діаспори.

• До 80-ої річниці героїчної загибелі Дмитра Данилишина та Василя Біласа

Вони боролися за волю України

22 грудня 1932 року польський суд засудив Дмитра Данилишина і Василя Біласа до кари смерті через повішення.

Хто були ті хлопці із невеличкого на той час міста Трускавця? Злодії, бандити, грабіжники?.. Ні, це були великі патріоти, члени Організації Українських Націоналістів і члени Української Військової Організації (УВО) реферантури ОУН.

Основним завданням УВО і разом боротьби був протитерор, який охолоджував гарячі голови польського уряду, що впроваджував в Галичині хвилю польського терору. Військові польські частини проводили по селах грабежі, розстрілюючи українських патріотів без усякого суду, намагаючись в короткі терміни асимілювати українців на окупованих землях. Така політика польського уряду щодо українців змусила ОУН вдатися до протитерору, виконавцем якого була УВО. Важливим питанням діяльності УВО було її фінансування. Тут організація ОУН стояла на позиції, що гроші, здерті польським окупантом з українського населення, повинні бути відібрані і використані на боротьбу проти окупації. В зв'язку з цим при УВО була створена «Летюча бригада» бойовиків, в яку входили Василь Білас і Дмитро Данилишин. Ще до акції в Городку вже брали участь в нападах (на поштовий уряд у Трускавці і банк в Бориславці та інших операціях).

Черговою операцією за дорученням Проводу ОУН була акція нападу на пошту в місті Городок з метою вилучення грошей для потреб організації.

30 листопада 1932 р. о 16 год. 55 хв. розпочалася акція нападу на пошту. виявилось, що пошта має надійну озброєну охорону. В приміщенні пошти розпочалася перестрілка, але все ж таки Біласу вдалося забрати гроші. Група бойовиків із забраними грошима 4500 злотих вирушила в напрямі до Львова. Білас і Данилишин по залізничній колії направлялися до села Розвадова, де ґмінний функціонер уже встиг повідомити селян, що це ті два розбійники, які пограбували українську кооперативу. Коли Білас і Данилишин з'явилися в селі Розвадові, на них напала юрба селян з дрючками. Відстрілюючись в повітря, бойовики перейшли бродом через Дністер, проте селяни чекали їх і на другому березі. Набої закінчилися (Білас просив Данилишина застрелити його і

себе, але і в Данилишина не було вже набоїв та й він на це, як заявив на суді, не погодився би). Натопк кинувся на них. В цей час до юрби встиг добігти парох Розвадова, який з великим зусиллям зумів зупинити розлючену юрбу. По якомусь часі ці хлопці звелися на ноги, взялися за руки, з голів їм текла кров. Тоді Василь Білас промовив до людей: «Ми є членами української організації. Ми вмираємо за Україну. Якщо ви так будете воювати проти своїх, то України ніколи не будемо мати». Люди зрозуміли, що їх обдурили, похилили голови і не знали, що їм даліше робити. А тим часом приїхала поліція, хлопців, знесилених і побитих, заарештували.

23 грудня 1932 р. став днем виконання вироку. Вранці о 6 год. 30 хв. засуджених вивели на подвір'я. Першим повішено Данилишина. Перед смертю він заявив: «В цій хвилині я не маю жодних бажань. Мені тільки дуже жаль, що я можу лише раз умерти за Україну».

Василь Білас встиг лише крикнути: «Хай живе Укр...». Кат затулив йому уста.

В той день дзвони грали в усіх церквах Львівської і Станіславської областей.

Василь Білас і Дмитро Данилишин були простими хлопцями. Вони, може, і не зовсім розуміли високих матерій політичної боротьби, але свій обов'язок як члени УВО перед своїм народом, перед своєю нацією сповнили настільки чесно, наскільки усвідомлювали. Їх боротьба, їх героїчна смерть запалили огонь в серцях тисяч наших юнаків і дівчат, які в лавах УПА вели завзяту боротьбу з різними окупантами, багато із них у цій боротьбі героїчно вмерли на полі бою, в тюрмах, таборах.

Тож пам'ятаймо наших борців В.Біласа, Д.Данилишина і багато тисяч інших відомих і невідомих героїв, які віддали своє життя і свій народ, за незалежність української держави.

Похоронені Василь Білас і Дмитро Данилишин у Львові на Янівському цвинтарі в секторі, де похоронені 350 Січових Стрільців, які загинули у війні з поляками у 1918 році.

Слава і вічна пам'ять Героям!
Слава Україні!

Влас. Інформ.

Дмитро Данилишин

Василь Білас

Ювіляру на пам'ять

В'ячеслав МИРОНЧУК, заст. декана історичного факультету,
доцент ДНУ імені Олеса Гончара

БАТЬКІВСЬКА ЗЕМЛЯ

Серед постійних дописувачів «Бористена» почесне місце по праву належить члену редколегії, історико-професіоналу, доктору історичних наук, професору, завідувачу кафедри, проректору Дніпропетровського національного університету імені Олеса Гончара з науково-педагогічної роботи у сфері гуманітарної освіти та виховання молоді Валентину Васильовичу Іваненку.

Писати про товариша, якого знаєш багато років, одночасно й легко, і важко. Легко, бо досвід взаємного спілкування, дружні й ділові розмови, презентації й «круглі столи», конференції й симпозиуми дозволяють певною мірою відтворити портрет цієї непересічної особистості. Важко, бо навіть надвеликі зусилля не можуть повністю розкрити життєвий шлях людини, для якої честь і порядність були й залишаються не гучними словами, а реаліями буття, суть яких у справжній відданості справі, рідному університету.

Валентин Васильович народився 14 січня 1948 р. в місті Дніпропетровську. У 1971 р. з відзнакою закінчив історичний факультет Дніпропетровського державного університету. Навчався в аспірантурі, у 1974 р. захистив кандидатську, а у 1990 р. докторську дисертації, які засвідчили високий фаховий рівень дослідника.

Працюючи з 1986 р. завідувачем кафедри В.В. Іваненко продовжує і збагачує традиції своїх попередників (а кафедра ровесниці університету, заснована ще у 1918 р.), й насамперед все те краще, що було започатковане на ній

за часів керування професора Дмитра Павловича Пойди – одного з фундаторів історичного факультету, відомого українського ученого-аграрника, якого колеги з любов'ю називали «Дідом». Свідченням шанобливого ставлення до Д.П. Пойди є наукові читання з аграрної історії України та Росії, присвячені його пам'яті. Нинішнього року вони проведені уже вдев'яте. Саме на цій посаді яскраво виявилися організаторські здібності Валентина Васильовича, його професіоналізм, принциповість, науковий авторитет, щирість, людяність.

Основний вектор наукових інтересів В.В. Іваненка – соціально-політична історія України ХХ століття, теоретико-методологічні та історіографічні аспекти її дослідження, історія повсякденності, тощо. Він автор і співавтор понад 450 друкованих праць, у тому числі 12 монографій, більше десятка підручників і навчальних посібників для вищої та середньої школи (три з них мають гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України). Ряд публікацій вийшли за кордоном (Росія, Німеччина, Китай). Їх відзначає незаперечна наукова новизна, логіка, повнота викладу фактичного матеріалу. Валентин Васильович передає свій досвід молоді, підготував одного доктора і дев'ятнадцять кандидатів історичних наук.

З 1992 р. Валентин Васильович – науковий керівник обласної програми з підготовки науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», в рамках якої видано два фундаментальних томи загальним обсягом майже 2 тисячі сторінок (2009). У них поіменно на-

звані мешканці Дніпропетровщини, які стали жертвами політичних репресій у часи компартійного правління (близько 24 тисяч осіб). Автор одного з перших в незалежній Україні навчальних посібників «Історія Радянської держави (1917-1991 рр.)», де зроблена спроба системно осмислити й охарактеризувати найважливіші події та особливості її функціонування.

Як член керівної команди ректора Дніпропетровського національного університету, професора Миколи Вікторовича Полякова, проректор В.В. Іваненко послідовно сприяє реалізації курсу на його модернізацію у дусі сучасних вимог, зміцнення позицій як одного з провідних ВНЗ країни. Висококваліфікований менеджер з організації виховної роботи у ДНУ. За його безпосередньої участі вироблені та впроваджені в практику такі оригінальні документи, як «Концепція національно-громадянського виховання студентів ДНУ», «Комплексна програма соціогуманітарної освіти молоді в ДНУ», «Кодекс честі та гідності студента ДНУ», «Кодекс працівника ДНУ», «Система соціально-гуманітарного виховання молоді упродовж навчання в ДНУ» та ін.

Розглядаючи життєвий шлях, творчу діяльність Валентина Васильовича, підкреслимо, що визначальною рисою для нього є чітка громадянська позиція, працелюбність, скромність, увага до людей, відданість родині. Мабуть, це в нього від батька – Василя Івановича, героя-підпільника, який протягом двадцяти двох років очолював колгосп «Україна» Павлоградського району, відомий не тільки на Дніпропетровщині, але й далеко за її межами. Рідна Булахівка, де пройшли дитинство та юність Валентина Іваненка, куди він повертався і завжди повертається як в реаліях, так і в думках, гадаю, для нього справжня відрода.

Щиро радіючи успіхам мого товариша, я переконаний, що досягти так багато було б неможливо без надійного тилу. Він у нього справді є. Це передусім дружина Тамара Олександрівна. Переконаний, що кохання, яке розквітло в студентські роки, витримало випробування часом, цементує велику родину. Загальновідомі слова: «Мій будинок – моя фортеця». Проте для подружжя Іваненків вони мають особливий зміст. Їх затишна оселя завжди відкрита для гостей. Господар гордий тим, що «по суті, власноруч, збудував свій дім – тихе, спокійне родинне гніздечко поблизу міста, на річці Сури, посадив і виростив квітучий сад». Тут кожна цеглина зберігає тепло дотику золотих рук господаря і чарівної господині.

Тож побажаємо Валентину Васильовичу, людині, яка відповідає за справу перед Богом і людьми, творчого натхнення, нових наукових здобутків і звершень. Хай завжди Вас надихають слова батька, його життєве кредо: «Спочатку думай про Батьківщину, а потім про себе...». Щастя Вам в усіх справах і починаннях. Ви цього варті.

• Ювіляру на пам'ять

УКРАЇНЕЦЬ, ЯКИЙ НЕ ЗАХОТІВ БУТИ КОНФОРМІСТОМ

Лікарі в один голос стверджують, що забагато солодкого шкодить здоров'ю, і що це може спровокувати цукрицю й взагалі не бажане у будь-якому віці та за будь-яких обставин. Зрозуміло, що до рекомендацій лікарів варто дослухатися. Навіть у випадку, коли йдеться про віншування ювіляра. Зрештою, відвертість найкращий вияв приязні до винуватця торжеств, аніж гучні дифірами та до нудоти компліментарні солодощі. З огляду на вище викладене зразу б хотів би, можливо, не зовсім традиційно зазначити, що не у всьому поділяю погляди та судження Валентина Васильовича Іваненка. Не буду тут творити листа наших незгод. Однак, по-правді, є позиції, між іншим, в історичній площині, які не роблять нас спілниками. Пригадую, як ще на початку нашого більш тісного спілкування на моє звертання, котре я розпочав з ввічливого «пане Іваненко», Валентин Васильович неприховано зморщився:

- Фідель, ну який я пан?! У панів статки зовсім інші...

- Валентин Васильович, та чи Вам говорити, що не можна політизувати це звертання?! Надавати йому, так би мовити, класового забарвлення. Кожен народ має форму ввічливого звертання, як то, «містер», «сеньйор», «мес'є» тощо. У нас «пан»... Чим же ми гірше від інших?!

- Ну, не звик я до того. Не називай мене так...

- І по-совєтські «таваріщем» звати не буду. Нехай вже будете Ви добродій Іваненко. То як не проти?

- Ну, добродій - можна. Називай, - посміхнувся у відповідь своєю щирою і відкритою посмішкою Валентин Васильович.

З тих пір час від часу я так до нього і звертаюся «добродій Іваненко». Але все більше по імені та батькові Валентин Васильович. Десь в глибині душі я в чомусь розумію пана-добродія Іваненка. Адже він належить до того покоління українців, котре не повинно було мати сумніву у виборі того шляху, яким рухалася країна, наш народ, кожен з української людності окремо. Гадаю, що таким як Валентин Іваненко було особливо складно до кінця сприймати ці аксіоми тодішнього ладу. Як-ніяк справою його життя стала історія. А вона, як відомо, багато чому вчить. Та словна відкинути минавшину як непотрібний і обтяжливий вантаж, напевно, може далеко не кожен. І навряд, чи це потрібно. Навіть коли йдеться про ті часи, коли Україна і українці жили в іншій державі та під іншим прапором. Адже попри (нехай не буде сперечатися зі мною доктор історичних наук Валентин Іваненко) фактично колоніальний статус нашої Вітчизни в державі з неоконкретною назвою СРСР народжувалися українці, співали наших пісень та росли хліб на святій українській землі. А тому те добре, що було, не мусимо забувати...

І тут хочу зупинитися на засадничій рисі характеру Валентина Іваненка, котра, як на мене, робить цю людину притягальною для інших, у великій мірі визначає його повагу та авторитет в найрізноманітніших колах нашої громади. В часи, коли українська мова в совєтському індустріальному мегаполісі Дніпропетровському була вжиткова, напевно, не більше аніж латинь. Остання, принаймні, мала розповсюдження в рецептурі місцевих докторів, то один з небагатьох, хто в Дніпропетровському державному університеті читав лекції рідним словом був Валентин Іваненко. Він мав свою позицію з цього приводу і відчувається, що будь-яке чергове рішення КПРС про подальше творення «нової общності – совєтський народ» не могли похитнути його переконання. І саме добродій В. Іваненко виступив одним з ініціаторів обласної програми науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», в рамках якої видано два фундаментальних томи під загальним обсягом майже дві тисячі сторінок.

Конформізм, напевно, існує з часів печерних. Думається мені, що ще у ту пору знаходилися метикуваті homo sapiens, котрі зрозуміли, що кусень свіжої здобичі буде завжди гарантований, якщо не суперечити та годити найсильнішому, владному. На жаль, наша вітчизняна історія надзвичайно багата на конформізм та конформістів. На перший погляд, особливо нічого страшного в тому немає. Але саме найперше, конформісти зробили можливим і поразку усіх наших визвольних змагань, і торжество марксизму-ленінізму, і страшні голодоморні роки. Хтось з мудрих свого часу сказав: аби панувало зло достатньо, щоб порядні люди промовчали. Тому так важливо мати серед нас побільше тих, хто не хворіє на цю спадкову для українців хворобу – конформізм.

Я не згоден з тим, що поважний вчений і добрий адміністратор Дніпропетровського Національного Університету Валентин Іванович Іваненко не сприймає суто національне шанобливе звертання «пан». Я можу не сприймати ще якісь його оціночні категорії та судження. Але я поважаю його за те, що він, на жаль, можливо один з небагатьох українців, котрий не був і не хоче бути конформістом. Нехай, можливо, навіть всупереч якимось моїм уподобанням та уявам. Бо саме через конформізм зазнала і по-сьогодні стільки злазна лиха Україна і разом з нею ми у світі суціль. А коли так, то хочеться справді щиро привітати українця, котрий не захотів бути конформістом. З роси Вам і води, шановний пане-добродію Валентине Васильовичу! Нехай буде довгою та успішною й надалі Ваша життєва стежина. Стежина правди і добра.

**Фідель СУХОНИС,
шеф-редактор журналу
«БОРИСТЕН».**

960 УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ПРОЙШЛИ ПЕРЕНАВЧАННЯ ЗА ПІДТРИМКИ НАТО

У 2012 році на кафедрі маркетингу Національного гірничого університету 21 військовослужбовець пройшов перенавчання та отримав другу спеціальність в рамках Програми перепідготовки військовослужбовців «Україна-НАТО».

В рамках цієї Програми в Україні перепідготовка військовослужбовців розпочалася у 1999 році. У 2012 році за підтримки НАТО пройшли перенавчання та отримали другу спеціальність 960 осіб. Загалом перепідготовку на цивільні професії успішно пройшли вже більше 6 тисяч військовослужбовців та «запасників» у різних містах України.

У Національному гірничому університеті 21 офіцер, який підлягає звільненню з лав Збройних Сил, а також з військовослужбовців запасу здобули дипломи за спеціальністю «Маркетинговий менеджмент» після проходження тримісячних навчально-тренувальних курсів перепідготовки при «Центрі маркетингових технологій» Дніпропетровського національного гірничого університету. Курси розпочалися восени поточного року. Їх загальна тривалість склала понад 350 годин. Програма, крім аудиторних лекцій та семінарів, передбачала проведення «круглих столів» та практичних занять з провідними фахівцями НГУ.

По закінченню навчання слухачі здатні розробляти стратегію поведінки фірми на ринку, знаходити вигідні ринки збуту за допомогою маркетингових досліджень, здійснювати товарну політику фірми, організовувати збут та постачання фірми, а також укладати та оформлювати контракти.

Відбір кандидатів на навчання здійснювався Дніпропетровським обласним військовим комісаріатом. Отримати нову професію дали можливість військовослужбовцям, у яких найближчим часом закінчується термін контракту.

Про цю подію також повідомила УНІАН з посиланням на Департамент преси і інформації Міністерства оборони України.

ІАЦ НГУ.

Фідель СУХОНИС

«Від Нью-Йорку до штату самотньої зірки»

(Частина друга)

Я вже згадував у цих своїх нотатках, що моя чергова подорож до США цього разу була цікава найперше відвідинами нових штатів наймогутнішої країни світу. Отож, я мав побувати в «штаті самотньої зірки» - так ще називають американці одне з найбільших і найколеритніших адміністративних утворень своєї держави – штат Техас. Власне знову б хотів підкреслити, що в українській транскрипції це англійське слово слід писати як Техас. Однак, дозволю собі залишити цю заувагу для можливих наступних дискусій. Оскільки, на жаль, в нашій мові через нищівну русифікацію є чимало спотворень і неточностей, особливо що стосується транскрипції іноземних слів українською.

Моя б подорож до «штату самотньої зірки» навряд чи була б можлива, коли б не ласка давнього приятеля і симпатика нашого журналу в США пана Віктора Бабанського. Родом з козацької Бабайківки Царичанського району добродій Віктор маленькою дитиною полишив Україну. І як особистість цілком формувався вже на Заході. Однак, це не завадило йому зберегти потяг до свого та залишитися правдивим українцем на землі Вашингтону. Осць ця відданість рідному корінню й спонукала і спонукає пана Віктора у різний спосіб допомагати отчому краю. Зокрема, сприяти мандрівникам з України в США і порадою, і добрим словом, і безпосередньою участю в подорожі. І я щирою вдячністю пану Віктору за три дні нашої подорожі просторами штату Техас. Власне про мету і завдання наших відвідин США в наступному розділі цих нотатків. А поки-що спробую, бодай, побіжно поділитися тими враженнями та інформаціями, котрі зміг замати, відвідавши «штат самотньої зірки».

Назва Техас походить від слова «тайшас» (Tayshas), що на мові індіанського племені каддо, яке колись населяло ці землі, означає «друг», «союзник». Іспанці, першими з європейців потрапили в ці краї на початку XVI століття. І не знайоме для них чужинське слово записали як «Tejas». А в англійській мові вже воно трансформувалося в «Texas». До початку XIX століття територія Техасу разом з Мексикою входила до складу іспанської колонії «Нова Іспанія». У 1820 році американець Мойсей (Мозес) Остін придбав у мексиканського уряду 800 квадратних кілометрів землі в Техасі, в районі річки Бразос. Через три роки його син Стівен Остін перевіз на ці землі 300 американських сімей, а потім ще 1200. Так почалася «американізація» Техасу. До 1836 року тут мешкало 50 тисяч американців і лише 3,5 тисячі мексиканців.

Але й по-сьогодні національний і расовий склад в Техасі відрізняється від

загальноамериканського великою кількістю іспаномовних, їх близько 36%, причому на заході, в Ель-Пасо, вони складають 78%, в Х'юстоні і Сан-Антоніо по 50%, і лише в столиці, м. Остіні, менше - 26%. Темношкірих афроамериканців тут близько 12%, а 3,4% - вихідці з країн Азії.

Чим же відрізняється Техас від решти американських територій? Це другий за величиною після Аляски штат США, його територія становить 695,62 тис. кв. км. або сім з половиною відсотків усієї площі країни. Нагадаю, що площа України становить 603 628 квадратних кілометрів. Техас також більше, наприклад, Франції, або, приблизно, Німеччина і Великобританія, разом узяті. За чисельністю населення цей штат поступається тільки Каліфорнії, тут проживає 23 мільйона людей. Як вже неодноразово зазначав вище, Техас часто називають «штатом самотньої зірки», тому що на його триколірному прапорі всього одна зірка. А ще його можна назвати штатом ковбоїв, штатом нафтовиків і штатом двох президентів Бушів.

Техас лежить майже повністю в субтропічному поясі, і за винятком гірських районів, клімат тут дуже м'який, теплий. На узбережжі Мексиканської затоки майже ніколи температура не опускається нижче чотирьох градусів, у північних районах зиму теж не встигають відчутити, якщо і трапляється випасти снігу, то на два-три дні. На заході, в районі Ель-Пасо, буває лише 44 дні з опадами, а в Х'юстоні дощових днів, з потужними зливами, більше 110 на рік. Наприкінці літа і восени на Техас обрушуються потужні урагани - торнадо, інший рік їх трапляється до сотні. Особливо багато торнадо в долині Червоної річки - Red river. Північ штату займають степові простори з високими травами, відмінне місце для розведення великої рогатої худоби. На південно-заході і заході знаходяться пустелі і сухі степи, з різноманітними кактусами і заростями агави. Якщо їхати на схід, у бік Луїзіани, вражають соснові ліси з домішкою дуба, фікусів, невисоких пальм, всі перевиті ліанами вічнозеленими. Тут чудово ростуть горіхи пекан, схожі на волоський горіх, але трохи дрібніше і довгастої форми.

Коли ми з паном Бабанським підлітали до Х'юстону, - самому великому місту Техасу, погода стояла сонячна, ясна. Більше півгодини, поки знижувався літак, я розглядав нові місця і дивувався великій кількості порожніх, незаселених просторів, значною кількістю різного роду водойм - річок, великих і малих озер, і особливо заболоченості. Місцевість була абсолютно плеската, виглядала досить одноманітно і навіть сумно. Але як стане зрозуміло згодом – то були лише перші враження.

Техас став 28-м штатом США 29 грудня 1845 року. Проте, це єдиний штат, який увійшов до конфедерації на умовах договору, а не шляхом територіальної анексії. Це також єдиний штат, який був незалежною країною у 1836-1845 роках. Після анексії Техаса Мексика розірвала дипломатичні відносини зі Сполученими Штатами, що стало приводом для Американо-мексиканської війни. Дві країни воювали з 1846 по 1848 роки, коли був підписаний Договір Гуадалупе Ідальго. Цей договір дав Сполученим Штатам контроль над мексиканською територією в 1,2 мільйона квадратних кілометрів (500 000 квадратних миль), що зараз складає штати Каліфорнія, Невада, Юта і частину території Колорадо, Арізони, Нью-Мексико і Вайомінга. Кажуть, що без незалежності Техасу мапа США виглядала б зовсім інакше сьогодні.

А ще до відвідин Техасу я знав що це - коли б не єдина територія США, де мають вияв самостійницькі настрої. Вочевидь, взнаки дає історія «штату самотньої зірки», можливо, якійсь родинні та сімейні перекази корінних техасців. Що там говорити, коли найвище керівництво Техасу і сьогодні любить підкреслювати особливий статус штату. Так беручи участь в акції протесту проти підвищення податків у місті Остін, місцевий губернатор Рик Перрі дав зрозуміти, що не виключає навіть вихід Техасу зі складу США.

«...У нас багато сценаріїв. У нас велика країна, і у нас немає жодної причини розпустити наш союз. Але якщо Вашингтон продовжить пхати ніс у справи народу США, зрозуміло, яким може бути підсумок всього цього. Техас - унікальне місце, досить незалежне по своєму духу», - погрожував Вашингтону «техаський президент».

Знаючи про такі прояви в житті Техасу я намагався простежити їх під час відвідин штату. Але, по-правді, нічого такого не зазначив. Очевидно, що на заваді могли стати і моя слабка англійська, і доволі короткий час перебування у «штаті самотньої зірки». Зрештою, єдиним моїм досвідом вивчення «сепаратистських настроїв» у Техасі став короткий діалог з співробітницею готелю у Х'юстоні молодого і розкішного Шеллі. З типовими англосаксонськими рисами обличчя і формами добірної полтавчанки завжди усміхнена американка спочатку не зрозуміла мого запитання про «незалежний Техас». Але потім коли я з прямолінійністю школяра запитав її чи хотіла б вона жити у самостійному Техасі весело відповіла запитанням на запитання:

А хіба у Америці погано жити?!

Для продовження обговорення теми у мене бракувало лінгвістичних та історичних знань. І я абсолютно погодився що жити у США зовсім не зле. Про себе, щоправда, подумавши то чого ж таки дехто з Вас казяться з розмовами про «незалежний Техас».

А ще думається мені, попри якийсь політологічний таланти, що тема «самостійності» «штату самотньої зірки» час від часу буде братися на озброєння місцевими політиками. Як ніяк офіційне гасло цього адміністративного утворення й

понині – “Тексас – це наче зовсім інша країна”. А коли так то не гріх вибавити для Тексасу ті чи ніші преференції за рахунок, як виглядає, на загал практично відсутніх самостійницьких устремлінь техасців.

«Штат самотньої зірки» широко асоціюється з ковбоями. Це пов'язано з його довгою історією як центра скотопромисловості, яка процвітала після громадянської війни. Так, в Тексасі і досі є ковбої, але вони не складають більшість населення штату. Всупереч популярному стереотипу, не всі техасці їздять верхи. Побачити когось верхи, коли ви їдете по шосе, дуже нетипово. Не вдалося мені спостерігати і людей, одягнених в ковбойські капелюхи та чоботи, на знак їхньої техаської гордості. Хоч, можливо, знову ж таки через доволі короткий термін перебування в тамтешніх місцях.

А ось ще одну ознаку тексаської гордості – це вислів “Не забруднюйте Тексас” (інше значення фрази “Не жартуйте з Тексасом” або “Не чіпай Тексас, бо пожалкуєш”) ми змогли побачити в багатьох місцях в штату. На разі торгова марка Департаменту транспорту Тексасу, фраза була гаслом кампанії проти забруднення в 1986 році і стала техаським культурним явищем. Я особисто привіз в Січесьлав пару пригорщів сувенірної дріб'язку, котрих прикрашав напис:

Do not mess with Texas!

На загал було відчутно що тексасці із приємністю відзначають культурне розмаїття свого штату. Найлегше це відчутти через місцеві гастрономічні уподобання. Техсаська кухня сформувалася під впливом багатьох культур, в тому числі німецької, мексиканської, культури американських індіанців і афроамериканців. Чотири найпопулярніші страви в Тексасі – це чилі кон карне, барбекю на дерев'яному вугіллі, курячий стейк і текс-мекс (американізована мексиканська їжа). Тексас славиться понад 1300 місцями для барбекю, починаючи від засмальцьованих придорожніх кафе із дверима з дротяною сіткою до ресторанів з прекрасним видом. Ви можете скуштувати тексаський легендарний барберкю в таких містах як Локхарт, Тейлор, Елджін і Лалінг. Сімейні барбекю-бари в цих містах обслуговують тисячі клієнтів щодня. Або ж ви можете відвідати Ранчо Великого Тексасця в Амарілло, де велика статуя корови запрошує вас на всесвітньо відомий двокилограмовий стейк. Стейк безкоштовний для тих, хто, протягом однієї години або менше зможе з'їсти всю страву, що складається з самого стейку, а також булочки з маслом, печеної картоплі, бобів, коктейлю з креветок і салату. Кажуть, що якщо з'їсти не вдасться, то доведеться заплатити сімдесят два доляри.

І ще одне цікаве прислів'я про яке довідався у Тексасі. Якщо хтось Вам перечить, то можете відповісти наступне: “Ви всі йдіть до дідька, а я поїду до Тексасу”. Власне було б гарно це адаптувати до українських реалій. Бо тексаський патріотизм на загал не менший від неозорих просторів «штату самотньої зірки». Чому варто повчитися і нам в Україні сущим.

Український календар

Грудень

1.12.1717

Народився Юрій Кониський - єпископ Могилівський, визначний український письменник, поет, проповідник і церковний діяч.

1.12.1893

Народився Микола Хвильовий - український письменник.

1.12.1991

Всенародний референдум в Україні.

3.12.1843

Помер Михайло Лучкай-український закарпатський мовознавець та історик. Намагався наблизити мову Закарпаття до живої української літературної мови.

4.12.1803

Помер на засланні в Соловках останній кошовий отаман Війська Запорізького - Петро Калнишевський.

4.12.1942

Загинув з рук Гестапо Іван Климов-Легенда, член Проводу ОУН.

5.12.1878

Народився визначний український поет О. Олесь.

5.12.1917

Відкрито в Києві Українську Академію Мистецтв.

6.12.1240

Хан Батий зруйнував Київ.

6.12.1919

Початок I Зимового Походу Армії УНР.

7.12.1936

Помер письменник Василь Стефаник.

8.12.1868

Засновано у Львові т-во «Прогрес».

11.12.1891

Помер Олександр Потебня - видатний український вчений-мовознавець.

12.12.1764

Цариця Катерина II скасувала гетьманщину в Україні.

12.12.1890

Народився полковник Андрій Мельник.

13.12.1873

У Львові постало Наукове т-во ім. Т. Шевченка.

13.12.1928

Народився Євген Сверстюк - літературний критик.

13.12.1963

Помер поет Василь Симоненко.

14.12.1840

Народився Михайло Старицький, батько новітнього українського театру.

15.12.1934

З наказу Москви розстріляно 28 українців - поетів, критиків і громадських діячів, між ними: О. Близька, Д. Фальківського, Г. Косинку, І. Крушельницького, М. Лебединця, К. Буревія.

15.12.1848

Помер письменник Євген Гребінка.

16.12.1637

Бій козаків із поляками під Курейками.

17.12.1939

На Камчатці загинув ув'язнений поет Михайло Драй-Хмара.

18.12.1856

Народився артист Микола Садовський.

18.12.1871

Народився поет Микола Вороний.

19.12.1870

Помер композитор о. Михайло Вербицький. Уклав музику до укр. національного гімну.

19.12.1945

Загинули на терені Чехо-Словаччини Дмитро Маївський, член Проводу ОУН, і ген. Дмитро Грицай-Перебийніс.

21.12.1764

Катерина II усунула з гетьманства Кирила Розумовського.

21.12.1930

Помер історик Ст. Томашівський.

21.12.1596

Народився митрополит Петро Могила.

22.12.1834

Народилася Марія Олександрівна Вілінська Маркевич (Марко Вовчок) - видатна українська письменниця.

23.12.1932

Героїчна смерть Данилишина і Біласа.

24.12.1653

Перемога Б. Хмельницького під Жванцем.

25.12.1848

У Львівському університеті відкрито катедру української мови.

25.12.1876

Народився поет і драматург Спиридон Черкасенко.

26.12.1897

Народився в с. Кантимирівка, Богучарського повіту Євген Плужник - український поет.

26.12.1899

Утворено у Львові на основі політичного товариства «Народна рада» українську національно-демократичну партію.

29.12.1724

Помер у Петропавлівській фортеці в Петербурзі наказний гетьман Павло Полуботок.

30.12.1264

Помер галицький король Данило.

30.12.1616

Вийшов з друку «Часослов» - перша надрукована книга в Києві.

31.12.1892

Народився Михайло Семенко - поет-футурист.

31.12.1930

Заснування у Празі Українського педагогічного товариства.

«БОРИСТЕН» — літературно-мистецький, публіцистичний та науково-популярний щомісячник.

Шеф-редактор Фідель СУХОНИС
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ІВАНЕНКО Валентин Васильович — Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, проректор, доктор історичних наук, професор.
СВІТЛЕНКО Сергій Іванович — Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, декан історичного факультету, доктор історичних наук, професор.
ШВИДЬКО Ганна Кирилівна — Національний гірничий університет (м. Дніпропетровськ), професор кафедри історії і політичної теорії, доктор історичних наук, професор.
УДОД Олександр Андрійович — Інститут інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України (м. Київ), директор, доктор історичних наук, професор.
ВАСИЛЕНКО Віталій Олександрович — Національний гірничий університет (м. Дніпропетровськ), професор кафедри історії і політичної теорії, доктор історичних наук, професор.
ПОПОВСЬКИЙ Анатолій Михайлович — Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, професор кафедри мовної підготовки, доктор філологічних наук, професор.
ДЕМЧЕНКО Володимир Дмитрович — Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, декан факультету систем та засобів масової комунікації, доктор філологічних наук, професор.
ЗАВЕРТАЛЮК Нінель Іванівна — Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, професор кафедри української літератури, доктор філологічних наук, професор.
ШЕПЕЛЄВ Максиміліан Альбертович — Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, завідувач кафедри міжнародних відносин, доктор політичних наук, доцент.
ТОКОВЕНКО Олександр Сергійович — Дніпропетровський національний університет, декан соціально-гуманітарного факультету, доктор філософських наук, професор, голова спеціалізованої вченої ради ДНУ ім. О. Гончара з політичних наук.
ГНАТЕНКО Петро Іванович — Дніпропетровський національний університет, завідувач кафедри філософії, доктор філософських наук, професор, член спеціалізованої вченої ради ДНУ ім. О. Гончара з політичних наук.
ТЕРЕЩЕНКО Алла Костянтинівна — інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Рильського НАН України (м. Київ), провідний науковий співробітник, доктор мистецтвознавства, професор.
СТЕПОВИК Дмитро Власович — інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Рильського НАН України (м. Київ), провідний науковий співробітник, доктор мистецтвознавства, професор.
ГРИЦА Софія Йосипівна — інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Рильського НАН України (м. Київ), провідний науковий співробітник, доктор мистецтвознавства, професор.
НАЙДЕН Олександр Семенович — інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Рильського НАН України (м. Київ), провідний науковий співробітник, доктор культурології, професор.
КИТОВА Світлана Андріївна — Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, професор кафедри української літератури, доктор культурології, професор.
ШЕЙКО Василь Миколайович — Харківський державний університет культури, ректор, доктор історичних наук (культурологія), професор.
КУЦ Ірина — коректор.

Представництва редакції:

у Києві: Володимир Барна, вул. Банкова, 2, 01024, м. Київ, тел. 066-6243231
у США: Bahriany Foundation, INC. 811S Roosevelt Ave., Arlington Hts, IL. 60005—2749 USA;
з релігійних справ у США та Канаді: Mr. V. Babanskyj, 74 Oakridge, Watchung, N.J. 07069, USA;
В Канаді: Mr. N. Vorotilenko, 9424 173 Str., Edmonton, AB., T5T 3K8, Canada;
у Румунії: Ritco Virgil STR. 1 Decembrie 7. Bloc 19 Sc B. Ap. 8 8885 Macin Jud. Tulcea Romania;
у Бразилії: Wira SELANSKI, Rua General Glicério, 400 apt. 701, 22245—120 Rio de Janeiro, RJ Brasil, Telefax: (00—55—21) 2557—5517;
у Австралії: Mr. Fedir Habelko 5. Reserve C. T., Glenroy VIC. Australia — 3046 T.& Fax: 03.93061997;
у Ізраїлі: Svitlana Glaz, Arie Rubin, 18/L, Lod, Israel;
у Польщі: Jurii Hawryluk, skr. poczt. 55, 17—100 Bielski Podlaski, Polska;
Кольпортер на США та Мексику: Parion Chejlyk 45 Mountain Ave. Warren, N. J. 07059.

Редакція не відповідає за думки і факти, викладені авторами на сторінках щомісячника. Листується з читачами лише через журнал. Редакція сплачує гонорари тільки за матеріали, які замовлені авторам.

Редакція залишає за собою право скорочувати матеріали без згоди авторів.

Адреса: журнал «Бористен», вул. Телевізійна, 3, 49010, Дніпропетровськ—10, Україна
Телефони: 050-340-28-27, (056) 713-52-58.
E-mail: fidelisukhonis@gmail.com
Наша веб-сторінка: www.borysten.com.ua

Серія KB, реєстр, номер 16084-4556 PR Рік видання двадцять другий.

ЗАСНОВНИКИ: Дніпропетровська міська громадська організація «Товариство шанувальників журналу „Бористен“», Національний гірничий університет, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара. **ВИДАВЦІ:** Дніпропетровська міська громадська організація «Товариство шанувальників журналу „Бористен“», національний гірничий університет, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара.

Постановою президії ВАК України від 9-го квітня 2008 року за номером № 1—05/4 журнал внесено до переліку наукових фахових видань України, у яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт з історії філології політичних наук, мистецтвознавства та культурології.

Номер рекомендовано до друку вченою радою НГУ України.

Підписано до друку 29.12.12 р. Формат 60/84/8, друк офсетний. Умов. друк. арк. 2,79 Зам. № 54. Тир. 1500.

Друк: ТОВ «Перша міська друкарня». Адреса: вул. Степового фронту, 11-а, м. Павлоград Дніпропетровської обл., Україна, 51400.

УКРАЇНО, ти моя молитва...

Василь Симоненко

З
Б
І
Р
Н
К

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Єдина Україна

Нехай ніхто не половинить
Твоїх земель, не розтина,
Бо ти єдина, Україно,
Бо ти на всіх у нас одна.

Одна від Заходу й до Сходу,
Володарка земель і вод —
Ніхто не ділить хай народу,
Бо не поділиться народ.

І козаки, й стрільці січові
За тебе гинули в полях.
У небесах сузір'я Лева
Нам світить на Чумацький Шлях.

Стражденна чаєчко-небого,
Єдині два твої крила.
Виходим, нене, у дорогу,
Аби ти вільною була.

Нехай ніхто не половинить
Твоїх земель не розтина,
Бо ти єдина, Україно,
Бо ти на світі в нас одна.

Іван БОДНАРЧУК

Де степ широкий, наче море,
Де дише пахощами гай.
Де небо зоряне, прозоре, —
Там мій святий, чудовий край.

Де житом ниви зеленіють,
Де пісня жалібно луна,
Де хати в вишняках біліють,
То мила рідна сторона.

КРАЩІ СТРАВИ УКРАЇНСЬКОЇ КУХНІ

Тістечка з гарбузовим насінням

Інгредієнти: борошно пшеничне — 500 г, дріжджі сухі — 7 г, гарбузове пюре — 300 г, цукор-пісок — 80 г, молоко (пряжене, або парене) — 100 г, масло вершкове (розтоплене) — 50 г, гарбузове насіння.

Спосіб приготування: У мисці необхідно змішати борошно з дріжджами та 1 чайною ложкою цукру. У іншій мисці змішати гарбузове пюре з цукром, насінням, теплим молоком і розтопленим вершковим маслом. Далі необхідно змішати рідку суміш з сухою, розкачати тісто, за необхідністю додати ще борошна. Миску з тістом накрити сухою тканиною і залишити на 2 години в теплом місці. Потім тісто розділити на 14-15 шматочків, скачати кульки та викласти їх на деко (противень) на відстані приблизно 2 см. Накрити знову тканиною і залишити на 1 годину. Тістечка обмазати теплим молоком і випікати в розігрітій духовці при температурі 180°C 20 хвилин. Смачного!

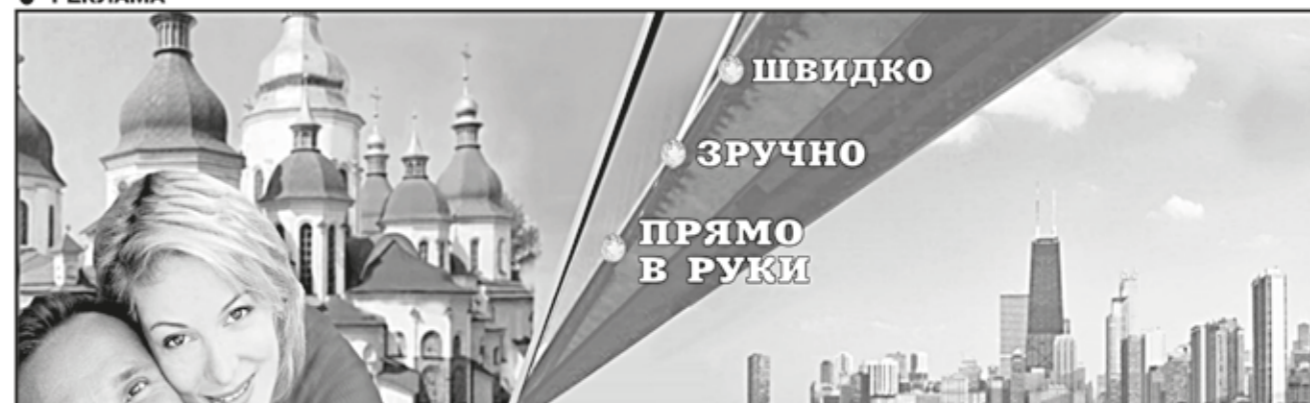
Салат "Купальська ніч"

Інгредієнти: 4 помідора, 3 свіжих огірка, 1 пучок невеликої редиски, 1 пучок зеленої цибулі, 1 пучок зеленого салату, 100 г сиру, 100 г обсмаженого гарбузового насіння, 200 мл сметани, 200 мл майонезу, сіль, перець.

Спосіб приготування: На тарілку порвіть листя салату, полийте сумішшю майонезу зі сметаною (3-4 ложки), посоліть, поперчіть, присипте зеленою цибулею. Далі повторюйте аналогічно. Порізані шматочками помідорів, огірки, редис кружечками. Зверху натріть на дрібній терці сир і посипте гарбузовим насінням.

РЕКЛАМА

ШВИДКО
ЗРУЧНО
ПРЯМО
В РУКИ

Найшвидший і найбільш надійний посилковий сервіс до України та країн СНД. Порівняйте терміни доставки пакунків через компанію МІСТ з другими компаніями і переконайтесь в цьому самі.

ДОСТАВКА КОРАБЛЕМ
В Україну: 30-40 днів
В Москву: 30-40 днів
В Ст. Петербург: 35-45 днів
Решта регіонів на www.meest.ua

ЕКСПРЕС ДОСТАВКА ПОСИЛОК:
В Україну: 3-5 робочих днів
В Москву: 5-7 робочих днів

ВІДПРАВКА АВІА І МОРСЬКИХ ВАНТАЖІВ
ДОСТАВКА АВТОМОБІЛІВ У КОНТЕЙНЕРАХ
УПАКОВКА І СТРАХУВАННЯ
ПЕРЕКАЗ ГРОШЕЙ ЗА НАЙНИЖЧИМИ ЦІНАМИ

1-800-288-9949 www.meest.ua

Marketing and design by imaginesstudio.com

Даринка

Українська народна казка

Були собі дід та баба. Поїхав дід на ярмарок та й купив собі козу. Привіз її додому, а рано на другий день посилає дід старшого сина ту козу пасти. Пас, пас хлопець її аж до вечора та й став гнати додому. Тільки до воріт став доганяти, а дід став на воротах у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, тільки бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку,— тільки пила, тільки й їла!

От дід розсердився на сина, що він погано худобу доглядає, та й прогнав його.

На другий день посилає другого сина — меншого. Пас, пас хлопець козу аж до вечора та й став гонити додому. Тільки став до воріт доганяти, а дід став на воротах у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку,— тільки пила, тільки й їла!

От дід і того сина прогнав.

На третій день посилає вже жінку. От вона погнала козу, пасла весь день; ввечері стала доганяти до двору, а дід уже стоїть на воротах у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я й не пила, я й не їла: бігла через місточок, ухопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила водиці крапельку,— тільки пила, тільки й їла!

От дід прогнав і бабу.

На четвертий день погнав він уже сам козу, пас увесь день, а ввечері погнав додому і тільки надігнав на дорогу, а сам навпростець пішов; став на воротах у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я не пила, я й не їла: бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила водиці крапельку,— тільки пила, тільки й їла!

От тоді дід розсердився, пішов до коваля, висталив ніж, став козу різати, а вона вирвалася та й утекла в ліс. У лісі бачить коза зайчикову хатку,— вона туди вбігла та й заховалась на печі.

От прибігає зайчик, коли чує — хтось є в хатці. Зайчик і питається:

— А хто, хто в моїй хатці?

А коза сидить на печі та й каже:

— Я, коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,—
Тут тобі й смерть!

От зайчик злякався, вибіг з хатки, сів під дубком. Сидить та й плаче. Коли йде ведмідь та й питається:

— Чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, ведмедю, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить!

А ведмідь:

— От я його вижену! Побіг до хатки:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

А коза з печі:

— Я, коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,—
Тут тобі й смерть!

Ведмідь і злякався.
— Ні,— каже,— зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

От ізнов пішов зайчик, сів під дубком та й плаче. Коли йде вовк і питається:

— А чого це ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, вовчику-брату, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить!

А вовк:

— От я його вижену!
— Де тобі його вигнати! Тут і ведмідь гнав, та не вигнав.

— Отже, вижену.

Побіг вовк до хатки та й питається:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

А коза з печі:

— Я, коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,—
Тут тобі й смерть!

Вовк і злякався.
— Ні,— каже,— зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

Зайчик ізнов пішов, сів під дубком та й плаче. Коли біжить лисичка, побачила зайчика та й питається:

— А чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, лисичко-сестричко, не плакати, коли в моїй хатці страшний звір сидить!

А лисичка:

— От я його вижену!

— Де тобі, лисичко, його вигнати! Тут і ведмідь гнав — не вигнав, і вовк гнав, та не вигнав, а то ти!

— Отже, вижену.

Побігла лисичка до хати та:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

А коза з печі:

— Я, коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,—
Тут тобі й смерть!

От лисичка теж злякалася.

— Ні,— каже,— зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

Пішов зайчик, сів під дубком та й знову плаче. Коли це лізе ракеборак та й питається:

— Чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені не плакати, коли в моїй хатці страшний звір сидить!

А рак:

— От я його вижену!

— Де тобі його вигнати! Тут ведмідь гнав, та не вигнав, і вовк гнав, та не вигнав, і лисиця гнала, та не вигнала, а то ти!

— Отже, вижену!

От поліз рак у хатку та й питається:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

А коза з печі:

— Я, коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,—
Тут тобі й смерть!

А рак усе лізе та лізе, виліз на піч та:

— А я, рак-неборак,

Як ушипну,— буде знак!

Та як ушипне козу клешнями!.. Коза як замає, та з печі, та з хати — побігла, тільки видно! От тоді зайчик радий, прийшов у хатку та так уже ракові дякує. Та й став жити в своїй хатці.